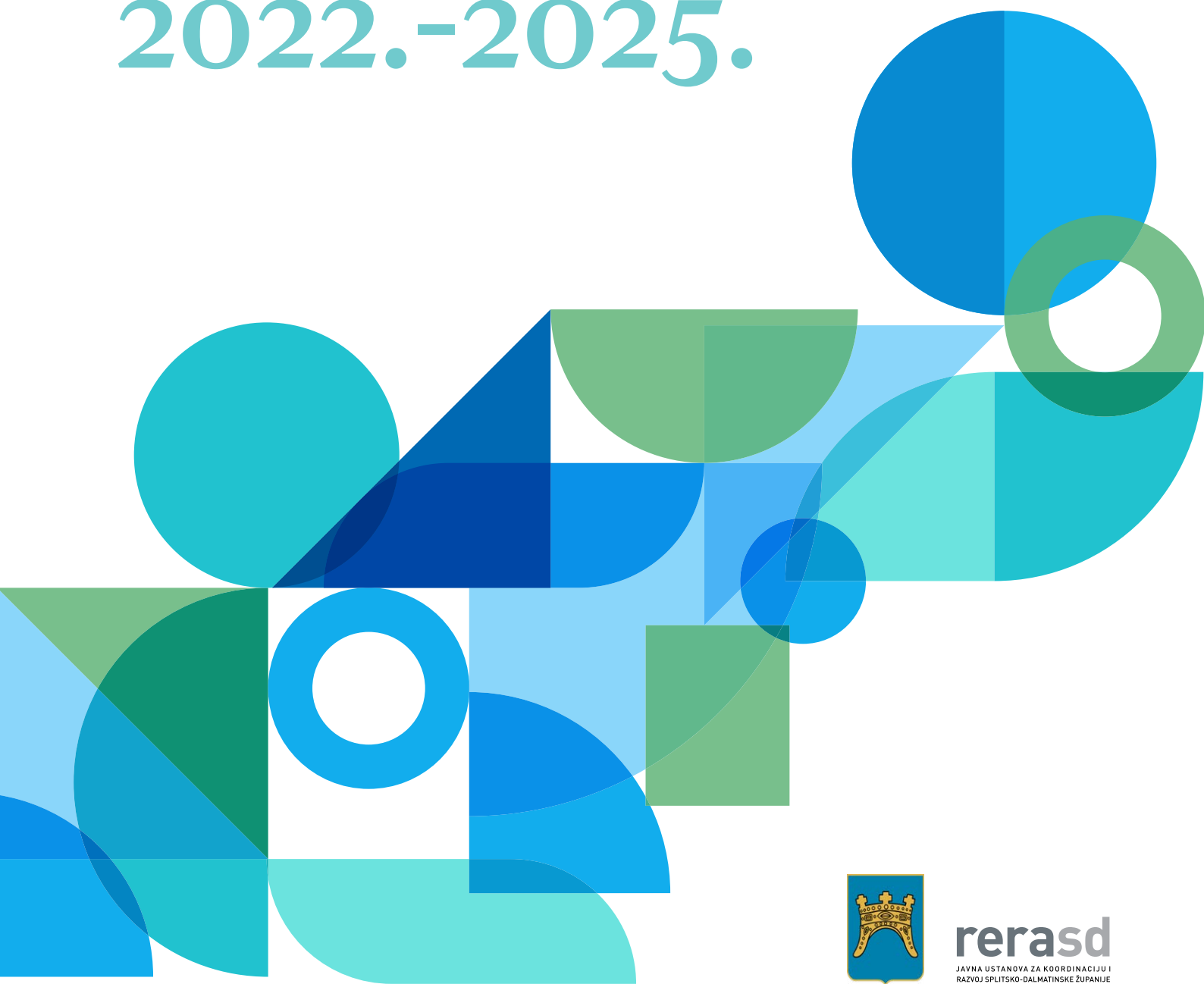

PROVEDBENI PROGRAM SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE ZA RAZDOBLJE 2022.-2025.

rerasd
JAVNA USTANOVA ZA KOORDINACIJU I
RAZVOJ SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

VERZIJA 1.3

siječanj, 2023

Impressum

NOSITELJ IZRADE:

Splitsko-dalmatinska županija

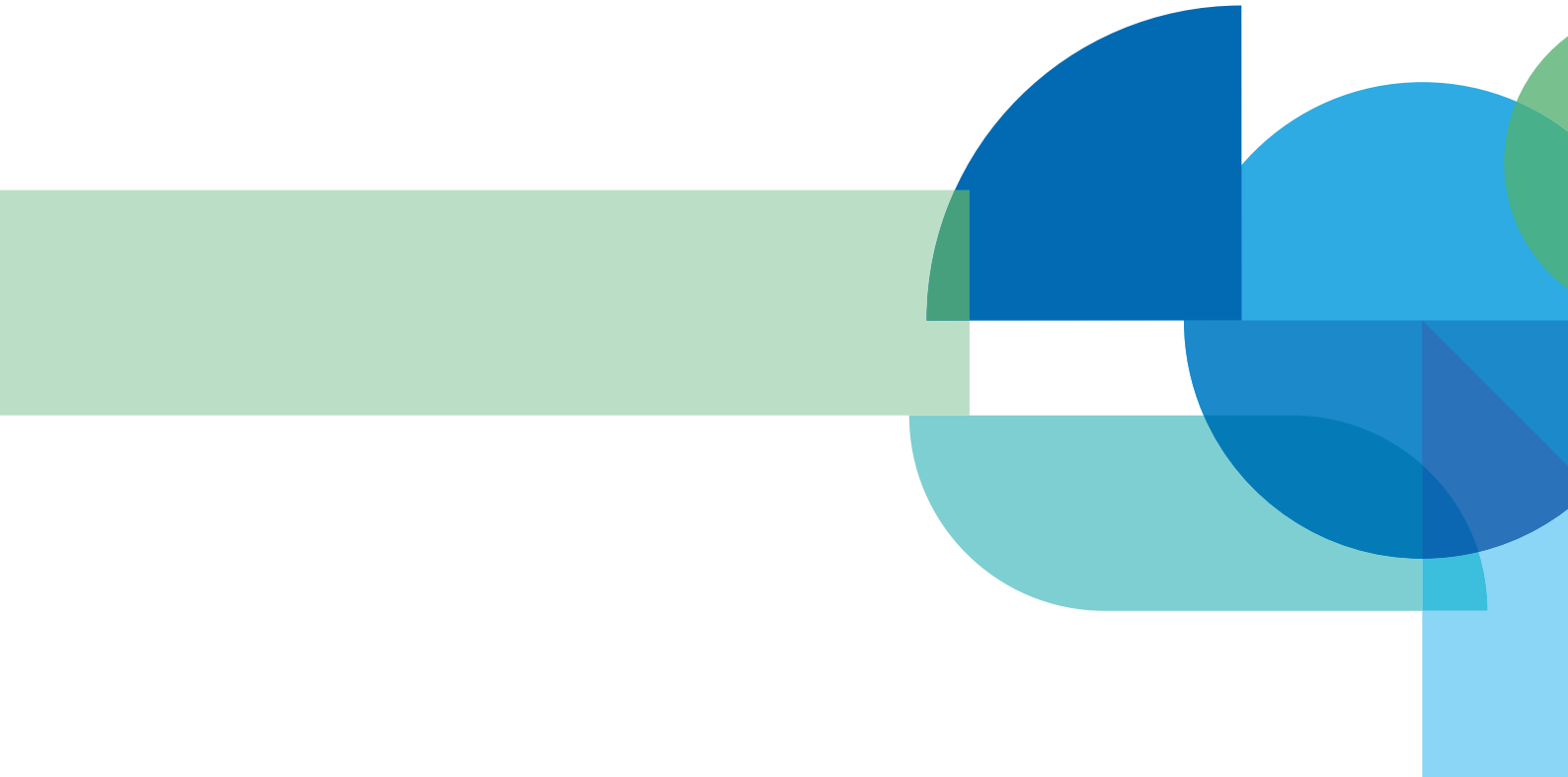
KOORDINATOR IZRADE:

Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije

TEHNIČKE I METODOLOŠKE SMJERNICE ZA IZRADU:

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

Split, 2023.

PROVEDBENI PROGRAM
SPLITSKO-DALMATINSKE
ŽUPANIJE ZA RAZDOBLJE
2022.-2025.

rerasd

JAVNA USTANOVA ZA KOORDINACIJU I
RAZVOJ SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

S

Sadržaj

1.	PREDGOVOR	4
2.	UVOD (DJELOKRUG, VIZIJA I MISIJA)	6
3.	OPIS IZAZOVA I RAZVOJNIH POTREBA	9
3.1.	Gospodarstvo	11
3.1.1.	Osnovni pokazatelji gospodarskog stanja Splitsko-dalmatinske županije	11
3.1.2.	Obrtništvo na području Splitsko-dalmatinske županije	12
3.1.3.	Investicijske aktivnosti na području Splitsko-dalmatinske županije	13
3.1.4.	Uvoz i izvoz na području Splitsko-dalmatinske županije	13
3.1.5.	Turizam	14
3.1.6.	Poljoprivreda i ribarstvo	15
3.2.	Obrazovanje i tržište rada	16
3.2.1.	Predškolski odgoj i obrazovanje	16
3.2.2.	Osnovno i srednje školstvo	17
3.2.3.	Visoko obrazovanje i znanost	19
3.2.4.	Cjeloživotno obrazovanje	19
3.2.5.	Tržište rada	20
3.3.	Infrastruktura i okoliš	22
3.3.1.	Infrastruktura i promet	22
3.3.2.	Stanje prirodnih resursa i sustav zaštite prirode i okoliša	25
3.4.	Društvo i kvaliteta života	28
3.4.1.	Demografska slika	28
3.4.2.	Zdravstvo	29
3.4.3.	Socijalna skrb i siromaštvo	30
3.4.4.	Kultura i umjetnost	31
3.4.5.	Sport i rekreacija	33
3.4.6.	Civilno društvo	34
3.5.	Digitalno društvo, dobro upravljanje i institucionalni okvir	34
3.5.1.	Digitalno društvo	34
3.5.2.	Dobro upravljanje i institucionalni okvir	35

4.	POPIS PRIORITETA DJELOVANJA U PODRUČJU NADLEŽNOSTI SAMOUPRAVNE JEDINICE	37
4.1.	Prioritet 1. Konkurentno i otporno gospodarstvo	38
4.2.	Prioritet 2. Obrazovanje kao temeljni stup razvoja i usklađeno i perspektivno tržište rada	38
4.3.	Prioritet 3. Zelena i resursno učinkovita Županija održive infrastrukture.	39
4.4.	Prioritet 4. Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije.	39
5.	POPIS MJERA S KLJUČNIM AKTIVNOSTIMA I POKAZATELJIMA REZULTATA	40
6.	INDIKATIVNI FINACIJSKI OKVIR ZA PROVEDBU MJERA, AKTIVNOSTI I PROJEKATA	45
7.	MOGUĆI IZVORI EU FINANCIRANJA	56
7.1.	Mehanizam za oporavak i otpornost (dio next generation EU).	56
7.2.	Višegodišnji financijski okvir (VFO)	57
7.3.	Operativni programi	58
8.	OKVIR ZA PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE.	59
9.	DRUGI RELEVANTNI PODACI O MJERI	60
9.1.	Utvrđivanje doprinosa mjera JLP(R)S-a ispunjenju obaveza uređenih posebnim nacionalnim propisima	60
9.2.	Utvrđivanje doprinosa mjera JLP(R)S-a provedbi zajedničkih prioriteta Europske Unije	60
9.3.	Utvrđivanje doprinosa mjera JLP(R)S-a provedbi ciljeva/ podciljeva održivog razvoja UN Agende 2030	61

01 Predgovor

Nakon stupanja na snagu *Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17)*, Splitsko-dalmatinska županija ima obvezu izrade kratkoročnog akta strateškog planiranja **Provedbenog programa**, kojim se osigurava pro-

vedba posebnih ciljeva utvrđenih u „*Planu razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022. - 2027.*“, kao i poveznica mjera utvrđenih za provedbu pojedinog posebnog cilja s odgovarajućim stavkama u Proračunu Splitsko-dalmatinske županije. Isti se donosi za razdoblje trajanja mandata Župana Splitsko-dalmatinske županije i predstavlja osnovu za donošenje proračuna Splitsko-dalmatinske županije.

Sukladno tome, predstavljam Vam treću inačicu Provedbenog programa, odnosno **I. izmjene i dopune Provedbenog programa** koji opisuje mjere koje Splitsko-dalmatinska županija planira provesti do 2025. godine s ciljem realizacije posebnih ciljeva koji su definirani u „*Planu razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022. - 2027.*“. Ažurirani su s *Proračunom Splitsko-dalmatinske županije za 2023. godinu i projekcijama za 2024. i 2025. godinu* i iskazani u eurima *sukladno Zakonu o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (NN 57/22, 88/22)*.

Provedbeni program jasno definira izvore financiranja, odnosno čini poveznicu s odgovarajućim stavkama u proračunu Splitsko-dalmatinske županije na kojima su planirana sredstva za provedbu. Prva inačica Provedbenog programa donesena je u studenom 2021. godine i oslanja se izravno na Strateške ciljeve krovnog nacionalnog dokumenta: „*Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvat-*

ske do 2030. godine“, a druga inačica Provedbenog programa oslanja se izravno na posebne ciljeve navedenog akta strateškog planiranja: „*Plan razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.*“ i predstavlja **Akcijски plan** za provedbu *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* i ažurirana je s *II. izmjenama i dopunama Proračuna Splitsko-dalmatinske županije za 2022. i projekcijama za 2023. i 2024. godinu.*

Ukupno 52 mjere *Provedbenog programa Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2022.-2025.* Splitsko-dalmatinsku županiju definiraju kao visoko-razvijenu, izrazito pomorski orijentiranu i otvorenu europsko-mediteransku regiju, konkurentskog gospodarstva i perspektivnu za življenje. Mjere su usmjerene na ostvarenje posebnih ciljeva koji se odnose na četiri (4) prioritetna područja, kako slijedi:

1. KONKURENTNO I OTPORNO GOSPODARSTVO
2. OBRAZOVANJE KAO TEMELJNI STUP RAZVOJA I USKLAĐENO I PERSPEKTIVNO TRŽIŠTE RADA
3. ZELENA I RESURSNO UČINKOVITA ŽUPANIJA ODRŽIVE INFRASTRUKTURE
4. ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT STANOVNIKA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Vodeći brigu o svakom stanovniku Županije, osigurali smo dostatna proračunska sredstva i definirali brojne aktivnosti / projekte čijom realizacijom ćemo pokazati kako će naša Županija u budućem razdoblju ostvariti stratešku koncepciju razvitka koja je sadržana u ravnomjernom razvoju svih njenih područja (otoci, priobalje, Zagora).

Provedbeni program ujedno definira viziju, misiju i djelokrug rada Splitsko-dalmatinske županije te sadrži kratak opis izazova i razvojnih potreba koji će adresirati provedbom istoga. Godišnji izvještaj o realizaciji Provedbenog programa bit će nam indikator za prilagođavanje i revidiranje ako se ne postignu postavljeni posebni ciljevi, a pokazatelji rezultata bit će nam dodatni argument u obrazloženju prijedloga proračuna Županije. Upravo iz tog razloga, prema *Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 151/22)*, Provedbeni program moguće je redovito ažurirati prilikom godišnjeg izvještavanja nadležnom tijelu.

Obzirom da je naša Županija prostorno najveća i najmnogoljudnija hrvatska županija (izuzev Grada Zagreba), držim kako ćemo uspostavom predmetnog novog sustava strateškog planiranja osigurati učinkovito, kvalitetno, djelotvorno, odgovorno, održivo i usmjerenije upravljanje razvojem Splitsko-dalmatinske županije.

S ciljem transparentnosti planiranja proračunskih sredstava, objavom Provedbenog programa na internet stranicama Splitsko-dalmatinske županije, isti će postati javni dokument izravno dostupan svim žiteljima Županije kako bi omogućio uvid u potpune informacije o prioritetnim mjerama i aktivnostima koje Splitsko-dalmatinska županija planira provesti u mom mandatu.

Blaženko Boban
Župan Splitsko-dalmatinske županije

02 Uvod (djelokrug, vizija i misija)

Uvod – Splitsko-dalmatinska županija

Splitsko-dalmatinska županija je jedinica područne (regionalne) samouprave čije područje predstavlja prirodnu, povijesnu, prometnu, gospodarsku, društvenu i samoupravnu cjelinu, a ustrojena je radi obavljanja poslova od područnog (regionalnog) interesa.

Sjedište Županije je u Splitu, a Županiju kao pravnu osobu zastupa Župan.

Splitsko-dalmatinska županija zauzima površinu od 14.045 km², od toga na kopneni dio otpada 4.572 km² (32,5 %), a na morski dio 9.473 km² (67,5 %). Na navedenom teritoriju živi 425.412 stanovnika, od čega u priobalju 67 %, otocima 7 %, a u zaobalju 26 %. Obuhvaća 368 naselja ustrojenih u 16 gradova i 39 općina. Dominantnu ulogu u Splitsko-dalmatinskoj županiji zauzima grad Split (161.312 st.) koji je središte županije. Split je grad s poznatim povijesnim nasljeđem u svojem središtu i u bližoj okolici. Grad je sa značajem hrvatske najveće putničke luke. U Splitu su smještene brojne obrazovne, kulturne, zdravstvene, upravne i sportske funkcije. Razvijeni su gospodarstvo i servisi. Gradovi uz obalu sa središnjim funkcijama su Trogir (12.429 st.), Kaštela (37.951 st.), Omiš (14.125 st.) i Makarska (13.344 st.). Gradovi sa središnjim funkcijama na otocima su Supetar (4.341 st.), Hvar (3.998 st.), Stari Grad (2.790 st.), te Vis (1.927 st.) i Komiža (1.395 st.)¹

Splitsko-dalmatinsku županiju čine jedinice lokalne samouprave i to područja gradova (16): Hvar, Imotski, Kaštela, Komiža, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Split, Stari Grad, Supetar, Trogir, Trilj, Vis, Vrgorac i Vrlika, te općina (39): Baška Voda, Bol, Brela, Cista Provo, Dicmo, Dugi Rat, Dugopolje, Gradac, Hra-

ce, Jelsa, Klis, Lećevecica, Lokvičići, Lovreć, Marina, Milna, Muć, Nerežišća, Okrug, Otok, Podbablje, Podgora, Podstrana, Postira, Prgomet, Primorski Dolac, Proložac, Pučišća, Runovići, Seget, Selca, Sućuraj, Sutivan, Šestanovac, Šolta, Tučepi, Zadvarje, Zagvozd i Zmijavci.

Samoupravni djelokrug županije

Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20) Splitsko-dalmatinska županija u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove od područnog (regionalnog) značaja, a osobito poslove koji se odnose na:

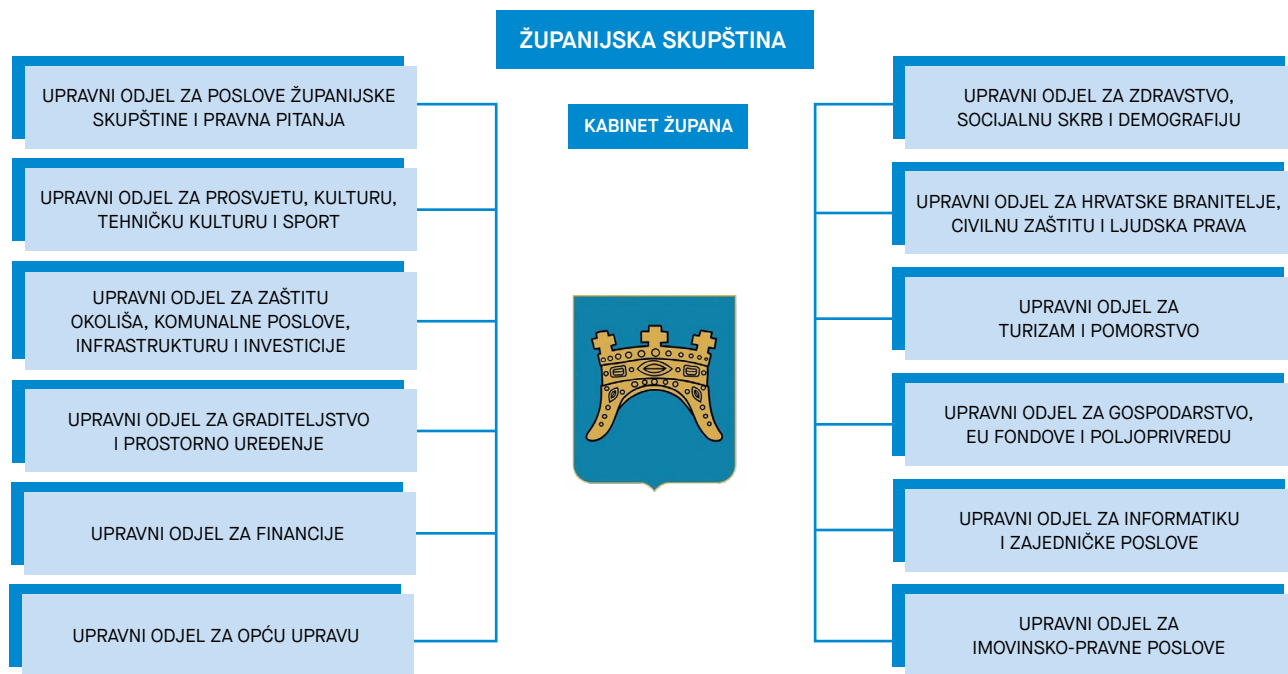
- obrazovanje
- zdravstvo
- prostorno i urbanističko planiranje
- gospodarski razvoj
- promet i prometnu infrastrukturu
- održavanje javnih cesta
- planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova
- izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju te provedbu dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja velikoga grada
- zaštitu i unaprjeđenje okoliša
- ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Poslovi iz samoupravnog djelokruga detaljnije se utvrđuju odlukama Županijske skupštine i Župana u skladu sa Zakonom i Statutom Splitsko-dalmatinske županije.

1 Podaci o stanovništvu prema Popisu stanovništva 2021. (izvor: DZS)

Ustrojsvo i tijela Županije

Županija ima predstavničko i izvršno tijelo. Predstavničko tijelo Županije je Županijska skupština čiji sastav čini 47 vijećnika (biraju se na način i po postupku utvrđenim Zakonom), a izvršno tijelo je Župan.

Slika 1. Organizacijska struktura Splitsko-dalmatinske županije (Izvor: autor)

Imovina i financiranje Županije

Županija sukladno zakonu ima svoje prihode kojima u okviru svog samoupravnog djelokruga slobodno raspolaže. Temeljni financijski akt Županije je *Proračun*, a *Prijedlog proračuna* dužan je utvrditi Župan, kao jedini ovlašteni predlagatelj i podnijeti ga predstavničkom tijelu na donošenje u roku utvrđenom posebnim zakonom. Župan je odgovoran za planiranje i izvršavanje Proračuna, a Županijska skupština nadzire ukupno materijalno i financijsko poslovanje Županije.

Proračunski korisnici i druge pravne osobe u nadležnosti

Pravilnikom o utvrđivanju proračunskih i izvanproračunskih korisnika državnog proračuna i proračun-

skih i izvanproračunskih korisnika proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te o načinu vođenja *Registra proračunskih i izvanproračunskih korisnika* utvrđuju se proračunski i izvanproračunski korisnici državnog proračuna i proračunski i izvanproračunski korisnici proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te način vođenja *Registra proračunskih i izvanproračunskih korisnika*.

Proračunski korisnici državnog proračuna i proračunski korisnici proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave jesu državna tijela, ustanove, vijeća manjinske samouprave, proračunski fondovi i mjesna samouprava čiji se rashodi za zaposlene i/ili materijalni rashodi osiguravaju u proračunu.

Proračunski korisnici Splitsko-dalmatinske županije (129) su:

- 6 ustanova u zdravstvu
- 4 ustanove za skrb o starijim i nemoćnim osobama
- 68 ustanova u osnovnom školstvu
- 43 ustanove u srednjem školstvu
- 3 ustanove u kulturi
- 5 javnih ustanova.

Splitsko-dalmatinska županija ima jednog izvanproračunskog korisnika: Županijska uprava za ceste Split. Podaci za 7 centara za socijalnu skrb i 10 vijeća i predstavnika nacionalnih manjina i koordinaciju nacionalnih manjina se ne konsolidiraju.

Vizija razvoja Splitsko-dalmatinske županije

Splitsko-dalmatinska županija, Nositelj izrade *Provedbenog programa*, u kratkom razdoblju daje sli-

ku željenog stanja usklađenu s vizijom i misijom definiranom u hijerarhijski višem aktu strateškog planiranja – *Plan razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* Vremenski okvir kratkoročnog djelovanja jest razdoblje u periodu od 2022. do 2025. godine. Nositelj izrade definirao je ambicioznu viziju koja je istovremeno i provediva u skladu s procjenom resursa (vlastitih i ostalih razvojnih dionika na području Županije). Vizija je ujedno i jasan vodič za posebne ciljeve u okviru prioriteta javnih politika i predstavlja prethodni korak definiranju strateške matrice provedbe konkretnih mjera.

Po definiranju ključnih razvojnih dionika i strukture upravnih područja koja pokriva Splitsko-dalmatinska županija nudimo **VIZIJU**:

Županija za sve – mjesto kvalitetnog, sigurnog i ugodnog življenja za sve njezine žitelje – koja omogućava ravnomjeran gospodarski i društveni razvoj poštujući načela održivosti i socijalne uključenosti.

Odrednice MISIJE ključne za ostvarenje vizije Splitsko-dalmatinske županije jesu:

- dinamičnost u razvojnim posebnostima, ponajprije u okviru geografske lokacije europsko-mediteranskog bazena
- ravnomjeran razvoj svih dijelova regije poštujući vrijednost prostora kao jedinstvenog resursa sa svim svojim posebitostima
- razvoj visokokvalitetnih, svima dostupnih javnih usluga i društvenih sadržaja
- proaktivni i visoko prilagodljivi ljudski potencijali koji kontinuirano rade na svojem usavršavanju
- održivo i otporno gospodarstvo čija je konkurentnost temeljena na prilagodbi mikro i makro okruženju i izvanrednim okolnostima
- razvoj infrastrukture u skladu s razvojnim posebnostima i u kontekstu održivog i otpornog gospodarstva
- razvoj pametnih gradova i sela kao preduvjet visoke kvalitete življenja koristeći se alatima zelene tranzicije i digitalne transformacije
- primjena i promocija načela dobrog upravljanja u svim područjima djelovanja

Splitsko-dalmatinska županija druga je prostorno najveća upravno-teritorijalna jedinica (nakon Ličko-senjske županije) na području Republike Hrvatske s najvećim brojem stanovnika u odnosu na druge područne (regionalne) jedinice izuzev Grada Zagreba. U odnosu na isti status posjeduje snagu regije na višoj razini EU-a i u skladu s načelima kohezijske politike posjeduje plansku obvezu razvoja po teritorijalnom ključu u odnosu na urbana područja i područja s razvojnim posebnostima – otoci, potpomognuta područja i brdsko-planinska područja.

Odrednice Vizije razvoja Splitsko-dalmatinske županije prožete su ključnim horizontalnim prioritetima:

- zelena tranzicija
- digitalna transformacija
- ravnomjeran regionalni razvoj.

Osigurana je usklađenost s Vizijom razvoja NRS-a 2030. koja glasi:

Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve.

Temelju održivom, uključivom i inovativnom razvoju Hrvatske, uz postizanje otpornosti društva i gospodarstva na globalne krize, Splitsko-dalmatinska županija pridonosi kao ključna regija Republike Hrvatske u ulozi predvodnice interdisciplinarnе socijalne inkluzije participativnim uključivanjem svih svojih građana/žitelja.

Opis izazova i razvojnih potreba

U ovom su poglavlju opisane razvojne potrebe i potencijali na koje Splitsko-dalmatinska županija (dalje u tekstu: SDŽ) planira usmjeriti svoje aktivnosti u programskom razdoblju do 2025. godine, kao i glavni razvojni izazovi na koje namjerava odgovoriti.

Prepoznavanje ključnih razvojnih potreba i potencijala rezultat su detaljne analize stanja društvene, gospodarske i prostorne/okolišne razvojne dimenzije, konzultacija s relevantnim lokalnim dionicima, a sve kako bi se dobila detaljna slika i kako bi se postavili temelji za dubinsko razumijevanje postojećeg stanja i dinamike budućeg razvoja SDŽ-a.

Važnost je analize u tome što iz definiranih prednosti, nedostataka, tržišnih prilika i izvanjskih prijetnji proizlaze mogući smjerovi unapređenja postojećih i razvoja novih projekata i programa, odnosno definiraju se razvojne potrebe i razvojni potencijali koji predstavljaju podlogu za identifikaciju prioriteta javne politike i razradu strateškog okvira.

Tablica 1. Splitsko-dalmatinska županija, osnovni pokazatelji (Izvor: DZS, HNB, HZMO, obrada: HGK)

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj stanovnika (procjena sredinom godine)	453.155	452.035	449.610	448.071	447.747
Broj odseljenog stanovništva	4.329	4.722	5.029	4.882	4.882
Saldo ukupne migracije	-346	-828	-1.274	-259	1.286
Saldo migracije s inozemstvom	-327	-658	-1.008	80	1.700
Saldo migracije s drugim županijama	-19	-170	-266	-339	-414
Prirodni prirast stanovništva	-1.042	-787	1.140	-830	-856
Broj učenika upisan u osnovne škole, početak školske godine	36.714	36.793	36.386	36.613	36.247
Broj studenata koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij	4.004	3.954	3.773	3.640	3.741
Bruto domaći proizvod, u mil. HRK	28.251,2	29.463,4	30.702,9	-	-
Bruto domaći proizvod po stanovniku, u HRK	62.291	65.180	68.226	-	-
Bruto domaći proizvod po stanovniku po SKM (EU28 = 100)	45,8	47,0	47,4	-	-
Broj poduzetnika (FINA)	11.957	12.725	13.211	14.518	15.077
Ukupan prihod poduzetnika, u mil. HRK	40.559	43.326	45.990	48.040	53.584
Dobit/gubitak razdoblja, u mil. HRK	825	1.135	1.681	1.954	875
Broj tvrtki među 1000 najvećih po ukupnim prihodima u Hrvatskoj	58	65	66	65	66
Osiguranci HZMO-a, prosjek godine	143.094	146.307	149.773	153.843	157.576
Broj nezaposlenih, prosjek godine	40.044	35.383	30.458	25.559	21.562
Stopa registrirane nezaposlenosti, stanje 31. ožujka u %	26,1	24,1	21,4	18,2	15,4
Prosječna mjesečna bruto plaća zaposlenih u pravnim osobama, HRK	7.301	7.418	7.662	7.903	-
Prosječna mjesečna neto plaća zaposlenih u pravnim osobama, HRK	5.270	5.354	5.595	5.736	-
Inozemna izravna ulaganja (FDI), u mil. EUR	75,9	77,9	85,0	151,6	71,6
Broj izdanih građevinskih dozvola	423	535	801	884	963
Predviđena vrijednost građevinskih radova, u mil. HRK	1.746,6	1.958,1	2.480,5	3.197,2	2.361,4
Broj završenih stanova	999	858	1045	1626	-
Robni izvoz, u mil. HRK	3.603,6	3.512,7	3.866,2	3.637,1	4.751,1
Robni uvoz, u mil. HRK	4.859,1	4.967,7	5.749,2	6.249,8	7.511,0
Saldo robne razmjene s inozemstvom, u mil. HRK	-1.255,5	-1.454,9	-1.882,9	-2.612,7	-2.759,8
Broj noćenja turista, u tisućama	13.288,8	14.880,9	16.595,7	17.562,0	17.966,3
Udio noćenja stranih turista u ukupnim noćenjima, u %	93,3	94,0	94,7	94,5	94,0

3.1. Gospodarstvo

Gospodarski trendovi obilježeni brojnim fluktuacijama u svim sferama gospodarstva obilježavaju rast i razvitak SDŽ-a. Promjene u makroekonomskim pokazateljima, stopama zaposlenosti i nezaposlenosti, poduzetnička klima i poduzetnička struktura na području Županije neki su od ključnih pokazatelja gospodarskog razvoja SDŽ-a.

3.1.1. Osnovni pokazatelji gospodarskog stanja Splitsko-dalmatinske županije

Prema podacima objavljenim u publikaciji *HGK ŽUPANIJE – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali (2020./2021.)*, u kojoj su prikupljeni, prikazani i uspoređeni svi najvažniji i relevantni socioekonomski pokazatelji na razini svake od županija, razvidno je da su u gospodarskoj strukturi SDŽ-a po većini pokazatelja najzastupljenije uslužne djelatnosti, prednjače trgovina i turizam, ali izrazito važnu ulogu imaju i prerađivačka industrija i graditeljstvo.

Prema podacima DZS-a, BDP SDŽ-a u 2018. iznosio je približno 32,2 milijardi HRK (4,2 milijarde EUR), što je pozicionira na drugo mjesto gospodarski najjačih županija Republike Hrvatske (dalje u tekstu: RH), odmah iza Grada Zagreba, koji čini čak 34,27 % udjela u BDP-u RH. Udio BDP-a SDŽ-a u BDP-u RH za 2018. iznosi 8,35 %. Promatrajući prosječnu stopu rasta BDP-a u razdoblju 2015. – 2017., SDŽ bilježi rast od 4,0 %, što je iznad prosjeka Jadranske Hrvatske (3,8 %) i RH (3,4 %). Takav dinamičan rast u najvećoj se mjeri može pripisati dobrim turističkim rezultatima.

Međutim, uspoređujući BDP per capita SDŽ-a s ostalim županijama u RH, može se zaključiti kako je u 2018. SDŽ zauzela tek 10. mjesto, jednako kao i godinu prije. Pozitivno je što županijski BDP per capita u razdoblju 2015. – 2017. bilježi rast od 8,6 %. Međutim, prosjek BDP-a po stanovniku za tri promatrane godine mjereno kao indeks u odnosu na RH = 100 iznosi 77,2. Dodatno, podaci DZS-a za 2017. pokazuju da županijski BDP po stanovniku ima vrijednost 47,4 % prosjeka EU-28, dok je, za usporedbu, prosjek Jadranske Hrvatske na razini od 60 % sličan prosjeku

RH od 61,7 %. Ovaj podatak SDŽ, nažalost, i dalje svrstava u slabije razvijene regije Europske unije.

Iako je, prema podacima DZS-a, ukupan iznos bruto dodane vrijednosti (koja se od BDP-a razlikuje za iznos poreza na proizvode i dodijeljene subvencije) za SDŽ za sve djelatnosti u razdoblju 2013. – 2018. porastao za 14,5 %, analiza strukture bruto dodane vrijednosti pokazuje da je udio prerađivačke industrije u 2017. iznosio 7,8 %, što je niže od prosjeka Jadranske Hrvatske (12,1 %) i prosjeka RH (15,6 %).

Analizirajući strukturu bruto dodane vrijednosti prema udjelima u BDV-u RH, u SDŽ-u u 2018. dominiraju četiri najvažnije gospodarske grane – poslovanje nekretninama, uslužne djelatnosti, trgovina i građevinarstvo. S druge strane, tradicionalne gospodarske grane, poput poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, najmanje pridonose razvoju gospodarstva SDŽ-a. Svakako valja izdvojiti sektor građevinarstva čiji je udio u bruto dodanoj vrijednosti, usprkos velikim problemima s kojima se većina gospodarskih subjekata iz ove djelatnosti u proteklom godinama suočavala, na području SDŽ-a znatno veći nego na području RH.

Što se tiče udjela raznih uslužnih djelatnosti/sektora u bruto dodanoj vrijednosti, u slučaju SDŽ-a znatno su više zastupljeni poslovanje nekretninama, trgovačka djelatnost i ostale uslužne djelatnosti, a znatno manje sektor informiranja i financijske usluge.

Analizom petogodišnjeg razdoblja (2016. – 2020.) kretanja broja registriranih/aktivnih pravnih osoba u SDŽ-u, razvidan je relativno umjereni rast poduzetničke aktivnosti u 2016., 2017. i 2018., dok je tek u 2019. zabilježen veći porast, odnosno značajnije povećana poduzetnička aktivnost. FINA-ina podaci o veličini subjekata pokazuju da u 2020. SDŽ ima ukupno 15.276 tvrtki od kojih je 90,8 % mikrotvrtki, 8,2 % malih tvrtki, 0,8 % srednjih tvrtki i 0,2 % velikih tvrtki, tako da mikrotvrtke, male tvrtke i srednje tvrtke prevladavaju u ukupnom broju aktivnih poslovnih subjekata (najveća su druga kategorija poslovnih subjekata, koja zajedno s tvrtkama čini glavninu ukupnog broja poslovnih subjekata, obrti koji su u pravilu mikrosubjekti ili mali subjekti).

Podaci HGK-a iz lipnja 2021. pokazuju da su najznačajniji sektori za županiju po broju pravnih subjekata trgovina na veliko i malo, ostale uslužne djelatnosti i djelatnost pružanja smještaja i usluživanja. Najveći rast broja tvrtki posljednjih godina ostvaren je u djelatnostima prijevoza, turizma, graditeljstva, a posebno ohrabruje i dinamičan rast tvrtki iz IT sektora. Međutim, podaci o broju aktivnih poslovnih subjekata po sektorima sugeriraju razvojnu potrebu povećavanja rasta subjekata u skupinama inovativnih, brzorastućih i visokotehnoloških poduzeća. Isto vrijedi i za potrebu razvoja društvenog poduzetništva i podizanja svijesti o njegovoj važnosti u odnosu na aktualne društvene i ekonomske izazove.

Promatrajući financijske pokazatelje prihoda i dobiti poduzetnika u SDŽ-u 2017. – 2020., može se na temelju financijskih izvještaja koje je prikupila FINA zaključiti da je prerađivačka industrija već niz godina uz trgovinu najvažnija gospodarska grana u Županiji, a slijede je građevinarstvo i djelatnosti pružanja smještaja, kao i pripreme i usluživanja hrane. Ukupni prihodi poduzetnika u 2020. bili su veći od 48,5 milijardi HRK – 6,5 % udjela u ukupnim приходima RH, što je za otprilike četiri milijarde manje u odnosu na prethodnu godinu (kad je udio u odnosu na RH bio 6,7 %) i odraz je krize uzrokovane pandemijom COVID-19. Međutim, u razdoblju 2015. – 2019. zabilježen je rast ukupnih prihoda od 24,3 %, što dokazuje vrlo dobru dinamiku gospodarstva pred pandemiju. Prosjek ukupnih prihoda poduzetnika po zaposlenom u razdoblju 2017. – 2019. iskazan kao indeks u odnosu na prosjek RH = 100 iznosio je 77,3, ali je ipak iznad prosjeka Jadranske Hrvatske. Najnoviji podaci FINA-e za 2020. rangiraju SDŽ, u odnosu na druge županije, na drugo mjesto po broju poduzetnika i po broju zaposlenih, a na treće mjesto po ukupnim приходima. Na devetom je mjestu prema neto dobiti/gubitku, a na osmom mjestu prema pokazatelju produktivnosti rada mjerenim odnosom ukupnih prihoda i broja zaposlenih. Prema ekonomičnosti poslovanja i prema produktivnosti rada mjerenim odnosom neto dobiti i broja zaposlenih nalazi se na 15. mjestu.

Analiza ukupnih prihoda i dobiti/gubitka pojedinih sektora unutar prerađivačke industrije u Županiji,

prema podacima HGK-a za razdoblje 2017. – 2020., ukazuje na diversifikaciju industrije gdje su prehrambena industrija, drvna industrija, proizvodnja kože, tisak, kemijska industrija, metaloprerađivačka industrija i proizvodnja vozila pokazale najbolju otpornost na tržišne potrebe uzrokovane pandemijom COVID-19.

Pozitivni trendovi u gospodarstvu i investicije prije pandemijske 2020. suočili su prerađivačku industriju i graditeljstvo, uz turizam, s nedostatkom stručne radne snage. Struktura gospodarstva nije usklađena s ponudom radne snage na tržištu rada, što je prepoznato na svim razinama, a koordiniranim akcijama i projektima radi se na dugoročnim rješenjima. Nažalost, izrazito pozitivni trendovi u gospodarstvu u drugom su kvartalu 2020. zaustavljeni (COVID-19), pri čemu su pokazatelji u prvom kvartalu najavljivali rekordne rezultate. Realizacija započetih projekata, kao i onih najavljenih, predstavlja razvojnu potrebu kako bi se očuvali gospodarski subjekti i radna mjesta. Prilike za oporavak gospodarstva svakako su i u raspoloživosti značajnih sredstava EU-a namijenjenih poticanju poduzetničke aktivnosti i razvoju poduzetničke infrastrukture (primjerice u turizmu, prerađivačkoj industriji, ruralnom razvoju), kao i razvoju inovativnih, brzorastućih i visokotehnoloških poslovnih subjekata. Isto tako, važne su i raspoloživost sredstava potpore iz nacionalnih izvora (primjerice namijenjenih malom i srednjem poduzetništvu, za poticanje izvoza, za ulaganja u poljoprivredu odnosno dugotrajnu imovinu općenito) i poticajni izvori financiranja poslovnih subjekata.

3.1.2. Obrtništvo na području Splitsko-dalmatinske županije

Broj aktivnih obrta u SDŽ-u u 2020. iznosi 11.552, što čini 12,7 % od ukupnog broja obrta u RH. Podaci Hrvatske obrtničke komore (HOK) objavljeni u statističkom pregledu Obrtništvo u brojkama pokazuju da je broj registriranih aktivnih obrta u razdoblju 2015. – 2020. imao jasan trend rasta, međutim, taj rast usporio se u protekle dvije godine (2019./2020.) kad je zabilježen gotovo neznatan porast aktivnih obrtnika.

Razlažući strukturu obrta u SDŽ-u, najbrojniji su obrti u području uslužnog zanatstva, a na posljed-

njem su mjestu obrti iz područja ribarstva, mari-kulture i poljoprivrede. Općenito, otvaranje proizvodnih obrta, tradicijskih obrta i radnji nalazi se u opadanju. Prema statističkim pokazateljima HOK-a, u spolnoj strukturi vlasnika obrta u SDŽ-u postoji značajan jaz između muškaraca i žena. Naime, registrirano je 3.988 vlasnika obrta, dok je, s druge strane bilo 7.818 vlasnika obrta na području Županije u 2020., slično kao i u promatranom razdoblju 2015. – 2020., SDŽ proaktivno djeluje na ovaj pokazatelj, te Programom potpore osnivanja malog gospodarstva potiče da neki oblik tvrtke osnivaju prije svega žene i mladi u poduzetništvu. Uz ovaj oblik poticaja, Županija ženama u poduzetništvu koje imaju djecu subvencionira trošak vrtića.

3.1.3. Investicijske aktivnosti na području Splitsko-dalmatinske županije

Za ocjenu gospodarskog stanja i/ili kretanja na području SDŽ-a, osobito u kontekstu ocjene poduzetničkog optimizma, bitna je i razina investicijske aktivnosti. Prema zadnjim dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, tijekom 2020. na području Županije ostvarene su investicije u dugotrajnu imovinu u vrijednosti od 3,8 milijardi HRK, što je manje nego u 2019. prije početka pandemije COVID-19. Neovisno o tome što se investicijska aktivnost i na području države i na području Županije smanjila, indikativno je da je udio Županije u ukupno ostvarenim investicijama u dugotrajnu imovinu na razini RH porastao za 0,13 p.p., što ukazuje na blago ubrzavanje investicijske aktivnosti na području Županije u usporedbi s RH. Najveće su investicije ostvarene u prometnoj infrastrukturi, a važni su i energetske projekti i projekti ulaganja u komunalnu infrastrukturu, ponajprije zbog prilagodbe razvojnim potrebama Županije. Slična ulaganja planiraju se i u narednim godinama. Kao potencijal razvoja između ostalog su i četiri potpuno opremljene i za investitore spremne poslovne zone (Ravča – Vrgorac, Dugopolje, Čaporice i Kukuzovac) i visoka izgrađenost poslovnih zona (Dicmo, Muć, Postira na otoku Braču, Primorski Dolac). Međutim, visoku izgrađenost poslovne infrastrukture potrebno je nadopuniti mjerama stvaranja povoljne klime za ulaganja, kao i mjerama olakšanja pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzetnicima.

Ohrabruje povećan interes proizvodnih tvrtki za gradnju pogona u poduzetničkim zonama u SDŽ-u, čime bi se osigurao intenzivniji razvoj zaobalja.

Analiza direktnih stranih ulaganja koju je provela HGK pokazuje da je SDŽ u razdoblju od 1993. do prvog kvartala 2021. povukla ukupno 2,3 milijarde EUR. Nakon Grada Zagreba u kojem je više od 60 % svih direktnih stranih ulaganja u RH, slijede Istarska županija (6,8 %) i Primorsko-goranska županija s istim udjelom kao i SDŽ (6,5 %). U SDŽ-u djelatnosti u koje je najviše uloženo jesu financijske uslužne djelatnosti, vlasnička ulaganja u nekretnine i smještaj, a najveći su ulagači po zemljama Mađarska, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Izvršni su turistički rezultati među glavnim razlozima i motivima za investiranje uglavnom u smještajne kapacitete, ali i u ostale djelatnosti koje su izravno ili neizravno povezane s turizmom.

3.1.4. Uvoz i izvoz na području Splitsko-dalmatinske županije

Kao i na ostale segmente gospodarstva, pandemija je negativno utjecala na izvozu i uvozu aktivnost na području SDŽ-a. Promatrajući ukupnu vrijednost izvoza, SDŽ je u 2019. s 25,8 % udjela u izvozu Jadranske Hrvatske bila druga najuspješnija županija ove regije. Ipak, SDŽ spada među deset županija koje su u 2019. ostvarile deficit u robnoj razmjeni s inozemstvom. Najveći dio ukupnog izvoza Županije u 2020. otpada na prerađivačku industriju i trgovinu, a slijedi ih sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. Analizirajući podatke DZS-a o izvozu najvažnijih djelatnosti u sektoru prerađivačke industrije u 2020., zaključuje se da su najviše izvožno orijentirane djelatnosti prerađivačke industrije Županije te godine bile proizvodnja metala (s udjelom izvoza od 71,5 % u ukupnoj vrijednosti prodanih proizvoda) i proizvodnja strojeva i uređaja (s udjelom izvoza od 67 %). Činjenica da se proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava, kao tradicionalno najviše izvožno orijentirana djelatnost Županije, prvi put ne nalazi na vrhu najvažnijih djelatnosti prerađivačke industrije Županije, zorno ukazuje na krizu brodograđevne industrije i potrebu za njezinim tržišnim i/ili upravljačkim restrukturiranjem.

3.1.5. Turizam

Iako se gospodarstvo SDŽ-a prije svega percipira kroz turizam, podaci o poslovanju trgovačkih društava ukazuju na aktivnost svih djelatnosti. Zasiurno su dijelom rezultati trgovine, graditeljstva, prijevoza i drugih uslužnih djelatnosti u direktnoj korelaciji s turističkim rezultatima, ali u tom se smislu turizam može promatrati kao pokretač razvoja.

SDŽ je, zahvaljujući svojim iznimnim prirodnim i kulturnim bogatstvima, odavno prisutna i prepoznata na međunarodnom turističkom tržištu, a svi relevantni turistički indikatori pokazuju trend rasta. Ovakav pozitivan trend važno je zadržati dodatnim ulaganjima u inovativnu turističku infrastrukturu i aktivnosti unapređenja ponude i prepoznatljivosti SDŽ-a kao jedinstvene, privlačne i sigurne destinacije.

Veliku snagu turizma SDŽ-a predstavlja dobra prometna povezanost s emitivnim tržištima (autoput A1, ZL Split, ZL Brač, domaće i inozemne brodske veze). Nadalje, glavne prednosti na kojima je moguće temeljiti budući turistički razvoj jesu sve veći broj kvalitetnih turističkih proizvoda, duga tradicija bavljenja turizmom i propulzivan rast poduzetništva.

Podaci DZS-a o broju ostvarenih noćenja u komercijalnim objektima županije 2010. – 2019. ukazuju na kontinuirani rast. SDŽ jedna je od triju županija u RH u kojima se ostvari najviše turističkih noćenja. Istarska županija i dalje je vodeća županija prema tom pokazatelju, a Primorsko-goranska županija i Splitsko-dalmatinska županija zamijenile su mjesta 2014. Naime, Primorsko-goranska županija bila je druga po jačini županija, no zbog višegodišnje brže dinamike rasta turističkih noćenja SDŽ se od 2014. bilježi kao druga najjača županija prema tom pokazatelju.

Rast broja turističkih dolazaka i ostvarenih noćenja, porast turističke potrošnje i sve veći interes za putovanja u županiju s glavnih emitivnih tržišta pokazuju da su naponi uloženi u turistički rast i razvoj bili opravdani.

Također, navedeni kontinuirani pozitivan rast treba obvezno promatrati i u odnosu na sve neizvjesne buduće prilike razvoja turizma s obzirom na to da je

SDŽ, kao i cijelu Europu i Hrvatsku, zahvatila pandemija COVID-19 koja ima i imat će u vremenu koje je pred nama niz direktnih utjecaja na turizam. Daljnji razvoj turizma, odnosno njegov oporavak, obilježit će neizvjesnost i fleksibilnost prilagodbe i umijeće upravljanja turizmom u kriznim situacijama.

SDŽ ima i značajno povoljniju strukturu smještajnih kapaciteta u odnosu na ostatak RH s obzirom na to da prednjači po broju hotela (158 hotela na dan 3. siječnja 2020. godine), a druga je najbolje rangirana županija po broju kreveta u hotelima. Struktura kategorizacije hotela u trima najjačim županijama pokazala je da naša županija prednjači i po udjelu hotela s četiri zvjezdice u ukupnom broju hotela (52,5 % svih hotela u županiji). Općenito, prema broju najluksuznijih hotela, tj. hotela s pet zvjezdica, nakon Dubrovačko-neretvanske županije i Primorsko-goranske županije naša županija sa sedam takvih hotela zauzima treće mjesto. Privatni smještaj pokazuje slične trendove kao i u ostalim županijama Jadranske Hrvatske u vidu rasta ukupnih kapaciteta, ali i rasta udjela u ukupnim noćenjima. Ovi podaci DZS-a svjedoče o sustavnom višegodišnjem ulaganju u sektor turizma na području Županije. Sve veću kvalitetu smještajnih i ugostiteljskih objekata prati propulzivan rast poduzetništva u ovom sektoru i sve veći broj konkurentnih turističkih proizvoda.

Problem i dalje predstavlja izražena sezonska priroda turističkog prometa koji jednako muči područje SDŽ-a i cjelokupni hrvatski turizam. Stoga je SDŽ donijela dokument Studija prihvatnih kapaciteta turizma na području Splitsko-dalmatinske županije i time se opredijelila za rješavanje predmetnog problema implementacijom koncepta održivog razvoja turizma i koncepta turističke održive nosivosti, što podrazumijeva kontroliran rast turizma s ponudom koja će se zasnivati na lokalnim resursima, kao i na smanjivanju pritiska prometa u određenim područjima u ljetnim mjesecima i na razvoju novih proizvoda koji se mogu ponuditi i za koje postoji potražnja u i izvan glavne sezone. Iz ovog razloga u Županiji se kao osnovna potreba nameće daljnje sustavno ulaganje u privlačenje gostiju selektivnim oblicima turizma, poput cikloturizma, pješačke i tematske staze, nautičkog, aktivnog, ruralnog, pustolovnog, kulturnog, zdravstvenog i enogastro turizma čiji

se proizvodi specifičnih interesa mogu plasirati u predsezoni i posezoni jer su manje podložni sezonskim pritiscima i omogućavaju rasprostranjenost turističke potražnje.

Poseban naglasak treba staviti na zadovoljavanje potreba za stalnom edukacijom svih subjekata u turizmu koja prati nove trendove potražnje na turističkom tržištu, i to posebno privatnih iznajmljivača u vidu jačanja vještina, znanja i kompetencija potrebnih na brzomijenjajućem tržištu rada i u zanimanjima budućnosti. Najvažniji iskorak u tom smislu Županija je već poduzela kroz projekt uspostave Regionalnog centra kompetentnosti u turizmu i ugostiteljstvu čiji je nositelj Turističko-ugostiteljska škola Split, a usmjeren je k unaprjeđenju infrastrukturnih, kadrovskih i programskih uvjeta rada, čime će se poboljšati mogućnost učenja temeljenog na radu za učenike i odrasle polaznike strukovnog obrazovanja te će se u konačnici povećati njihove izlazne kompetencije i spremnost za brzo uključivanje na tržište rada. Potencijal koji Županija mora iskoristiti jest razvijeni sustav za poticanje razvoja turističkog kadra na svim obrazovnim razinama (od srednje škole do visokog i cjeloživotnog obrazovanja).

S obzirom na dugu i vrlo razvedenu obalu (približno 1.200 km, što čini oko 19 % u ukupnoj duljini obale RH), nautički turizam predstavlja izrazito važan i perspektivan segment ukupne turističke ponude SDŽ-a i bitan segment u realizaciji održivog i otpornog turizma. Stoga je potrebno raditi na daljnjoj realizaciji projekata razvoja nautičkog turizma u skladu sa značajnim mogućnostima definiranim Prostornim planom Županije. Potrebno je podizati broj suvremeno opremljenih nautičkih luka visoke kategorije, kao i broj uređenih i ekološki prihvatljivih sidrišta. Obalna područja i pomorsko dobro izuzetno su važne kategorije za razvoj Županije, što dokazuje i projekt Pomorskog dobra. Projekt *Pomorsko je dobro* dio je županijskih aktivnosti koji će omogućiti transparentnije i efikasnije upravljanje pomorskim dobrom u SDŽ-u, a prvi je u Hrvatskoj povezao sve registre koji prate stanje u priobalju, pa se tako mogu vidjeti do kraja riješene granice pomorskog dobra, na čijim dijelovima postoje koncesije koje uključuju i marine i brodogradilišta i, naposljetku, gdje se nalaze lučka područja i određene mikrolo-

kacije. Osim toga, stanovnici, koristeći se mrežnim stranicama, mogu prijaviti devastaciju ili neovlašteno okupiranje pomorskog dobra.

Dodatan izazov na kojem se treba nastaviti raditi jest potreba za disperzijom turista iz urbanih sredina u zaleđe županije, kao i uvezivanje poljoprivrede i turizma kroz ponudu autohtonih prehrambenih proizvoda kao načina podizanja kvalitete turističkih usluga, ali i mogućeg poticaja revitalizaciji ruralnih područja. To uključuje proširivanje lokalne turističke ponude koja se temelji na uporabu novih isključivo autohtonih proizvoda zaleđa, čime bi se dodatno valoriziralo njihovo ogromno bogatstvo i potencijal te bi se turistima pružila mogućnost izvornog i autentičnog iskustva i doživljaja. Sve navedeno implicira da turizam u SDŽ-u, uz razvoj i ostalih neturističkih sektora, može odigrati vrlo važnu ulogu u prosperitetu regije.

3.1.6. Poljoprivreda i ribarstvo

Prema veličini ukupno raspoloživog poljoprivrednog zemljišta, SDŽ je na 13. mjestu u Hrvatskoj i na drugom mjestu među primorskim županijama, odmah nakon Istarske županije. Zahvaljujući velikoj biološkoj i krajobraznoj raznolikosti, SDŽ karakterizira izrazito heterogena poljoprivredna proizvodnja, koja se sastoji od ratarstva, stočarstva, voćarstva, maslinarstva, pčelarstva, vinogradarstva i vinarstva. Međutim, poljoprivredno zemljište na području Županije izrazito je usitnjeno, što onemogućava uporabu ekonomije razmjera u poljoprivrednoj proizvodnji i predstavlja veliku prijetnju budućem razvoju poljoprivrede na području SDŽ-a. Okrupnjavanje posjeda i uređenje poljoprivrednog zemljišta neke su od osnovnih potreba za razvoj raznovrsnije i konkurentnije poljoprivredne proizvodnje i revitalizaciju ruralnog prostora. Također, izazov predstavljaju i neriješeni imovinsko-pravni odnosi (posebno na otocima), što onemogućava korištenje fondovima EU-a u punom potencijalu. S obzirom na mali udio navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta i posljedičnu ovisnost poljoprivredne proizvodnje o hidrološkim uvjetima, svakako je potrebno nastaviti s realizacijom projekata navodnjavanja u Sinjskom i Vrgoračkom polju. Iako ARKOD sustavom nije evidentirana ukupna površina rablje-

nog poljoprivrednog zemljišta, raspoloživi podaci ukazuju na činjenicu da SDŽ prolazi kroz proces de- agrarizacije koji se očituje smanjivanjem površine obrađenog poljoprivrednog zemljišta, gubitkom au- tohtonih poljoprivrednih sorti, smanjivanjem broja domaćinstava kojima je poljoprivreda glavni ili do- datni izvor prihoda i smanjivanjem broja stanovni- ka na ruralnim područjima. Budući da je polovica nositelja starija od 65 godina, može se zaključiti kako je starosna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava u SDŽ-u relativno nepovoljna i pred- stavlja veliki izazov za razvoj ove gospodarske gra- ne, jednako kao i nepovoljna obrazovna struktura nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Oba čimbenika predstavljaju izazov razvoju i pri- mjeni inovativnih i digitalnih alata u poljoprivred- noj proizvodnji.²

Kronični nedostatak vode za navodnjavanje u po- ljoprivredi uz nepovoljne hidrološke uvjete koji se očituju nepravilnim rasporedom oborina uz poveća- vanje sušnih razdoblja predstavljaju veliki problem poljoprivrednicima. Vrlo malo poljoprivrednih površina intenzivno se navodnjava, pa je svakako potrebno nastaviti s realizacijom projekata navod- njavanja u Sinjskom i Vrgoračkom polju. Time se stvaraju povoljni uvjeti za proizvodnju dohodovno unosnijih poljoprivrednih kultura, kao što su povr- će i voće, posebno tijekom turističke sezone. Raci- onalno gospodarenje poljoprivrednim zemljištem uz očuvanje tradicionalnog nezagađenog krajolika, uzgoj autohtonih biljnih vrsta, kao i uzgoj izvornih i zaštićenih vrsta domaćih životinja moraju biti temelj planiranja poljoprivredne proizvodnje. Krški pašnjaci predstavljaju veliki potencijal za povećava- nje broja stoke i treba ih se staviti na raspolaganje stočarima. Poljoprivrednici imaju problem sa skladištenjem i preradom svojih proizvoda jer skladišta, hladnjača i pogona za preradu gotovo ni nema na području SDŽ-a, što predstavlja problem u normal- noj opskrbi tržišta, pogotovo u ljetnom razdoblju.

Ribarstvo i akvakultura podrazumijevaju izlov i/ili uzgoj bijele ribe, plave ribe (tuna) i školjkaša, a pred- stavljaju važnu, ali još uvijek nedovoljno propulziv-

nu gospodarsku djelatnost na području SDŽ-a. Ri- barstvo³ predstavlja važnu gospodarsku djelatnost u SDŽ-u koja je izrazito izvozno orijentirana, i to u izvozu svježe ribe iz ulova, ali i ribljih prerađevina i uzgojene ribe s naglaskom na izvoz tuna na japan- sko tržište. U prostornom planu SDŽ-a definirana su velika područja na moru za nove investicije u akva- kulturi, međutim, problem predstavlja nedostatak definiranih infrastrukturnih lokacija ribarske infra- strukture na kopnu.

Osim ekonomskog značaja ova gospodarska djelat- nost ima i važan sociodemografski značaj koji se ogleda kroz prevenciju depopulacije ruralnih pro- stora u priobalju i na otocima. Godišnji ulov ribo- lovne flote upisane u lukama SDŽ-a u prosjeku je oko 14.000 tona, što čini oko 20 % ulova u RH. Što se tiče uzgoja ribe, uzgoj u SDŽ-u čini manje od 5 % ukupnog uzgoja brancina i komarče, dok s uzgojem tune sudjeluje s 30 - 40 % u ukupnom uzgoju u RH. Glavni problemi ribarstva i akvakulture, poput ne- dostatka skladišnih kapaciteta, nerazvijene obalne i lučke infrastrukture za iskrcaj ribe i niske razine organizacije i udruživanja ribara u strukovna udru- ženja, zadruge i sl., dijelom se rješavaju projektima izgradnje ribarskih luka u Kaštelima (izgrađena) i u Komiži (planirana izgradnja). S obzirom na ovakve i buduće investicije i dugu tradiciju i bogatstvo pri- rodnih resursa, SDŽ ima potencijal daljnjeg razvoja ribarstva i akvakulture.

3.2. Obrazovanje i tržište rada

3.2.1. Predškolski odgoj i obrazovanje

Udio djece u dobi 1 – 6 godina koja su uključena u sustav predškolskog obrazovanja na razini je udjela RH (tek 45 % djece), dok je isti udio prema poda- cima DZS-a na razini grada Zagreba 70,9 %. Ciljevi Europske unije su povećati obuhvat djece starije od četiri godine u programima ranog školskog i predš- kolskog obrazovanja na 95 %, iz čega je vidljivo da je potrebno uložiti još puno truda u okviru odgoj- no-obrazovne politike u Hrvatskoj. Iako SDŽ ima

² Pretežito su rabljeni podaci Ministarstva poljoprivrede, Uprave za stručnu podršku razvoju poljoprivrede

³ Izlov i/ili uzgoj bijele ribe, plave ribe (tuna) i školjkaša

dobru pokrivenost dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, analiza stanja pokazuje nedostatne kadrovske i prostorne kapacitete (osobito u većim gradovima). Podaci DZS-a pokazuju da je u pedagoškoj godini 2020./2021. Županija imala 245 vrtića koje je pohađalo 15.132 djece. Vrtići se nalaze u svih 16 gradova Županije, od čega je 60 % vrtića u Splitu, Kaštelima i Solinu, i to ukupno u 37 od 39 općina, iako je u velikom broju jedinica lokalne samouprave i dalje primjetna nedovoljna opremljenost i kapacitet vrtića. Uspoređujući petogodišnje razdoblje, odnosno pedagošku godinu 2015./2016. i 2020./2021., zabilježeno je 242 upisane djece više u predškolske programe, odnosno 15 ustanova više. Unatoč kontinuiranom otvaranju novih programa na upisima redovno ostaje puno djece na listi čekanja zbog manjka potrebnih kapaciteta, osobito manjka jasličkih skupina pa je tako najveći broj neupisane djece u toj dobnoj skupini (primjerice samo u gradu Splitu u 2021. nakon žalbenog roka 263 djece, uglavnom jasličke dobi, nije primljeno u tražene programe). Veliki broj vrtića suočava se i s poteškoćama u kvaliteti redovnih programa, najviše zbog premalog broja odgovornih, manjka stručnih suradnika za rad s djecom (osobito ranjivom djecom), kao i nedostatka i loše opremljenosti prostora. Dodatan problem predstavlja neusklađenost radnog vremena vrtića s potrebama zaposlenog roditelja. Uz infrastrukturne zahvate izgradnje i opremanja novih objekata razvojne su potrebe svakako i prilagodba sadržaja i trajanja predškolskih programa po mjeri suvremenog života, kao i stvaranje poticajnog okruženja uvođenjem posebnih programa koji omogućavaju inkluziju djece s poteškoćama i potiču dodatni rad s darovitom djecom. Može se zaključiti da je osnovni prioritet planiranja razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja povećavanje pristupačnosti uz osiguravanje jednakih uvjeta za svu djecu (inkluzivni kurikulum) radi ostvarivanja prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje od najranije dobi.

3.2.2. Osnovno i srednje školstvo

SDŽ u razdoblju od 2015./2016. do 2020./2021. školske godine u skladu s podacima DZS-a bilježi pad broja učenika od 2,3 %. Takav negativan trend primjetan je i na državnoj razini. U istom referentnom razdoblju broj osnovnoškolskih institucija (uključujući podružnice/ispostave) u SDŽ-u ostao je isti (210). Prema podacima iz Ministarstva znanosti i obrazovanja iz lipnja 2019., na državnoj razini 137 osnovnih škola ostalo je bez upisane djece, što je rezultiralo s ukupno 12 privremeno zatvorenih područnih škola. Od tih 12 područnih škola jedna je iz SDŽ-a (OŠ Zagvozd). Sa zatvaranjem škola, odnosno nedostatkom učenika u prvim razredima, otvara se i čitav niz drugih pitanja poput zadržavanja učitelja u manjim sredinama, razvoja lokalne zajednice i demografskih politika. Smanjivanje broja učenika osnovnih škola naposljetku ukazuje na negativan utjecaj depopulacije i starenja stanovništva u SDŽ-u. Smanjivanje ukupnog broja učenika, odnosno razrednih odjela, veće je u samostalnim nego u integriranim upisnim područjima⁴. Osim toga, upisna područja značajno se razlikuju prema geografskim obilježjima, što utječe na prostornu organizaciju, dostupnost i troškove obrazovne funkcije. Također, dok s jedne strane imamo problem zatvaranja škola i smanjivanja učenika u ruralnim područjima, u urbanim središtima imamo problem višesmjenske nastave. Tendencija je Splitsko-dalmatinske županije u nadolazećem razdoblju osigurati jednosmjensku i cjelodnevnu nastavu u svim osnovnim školama u skladu sa strateškim opredjeljenjem RH.

Razlike u lokacijskim i prostornim obilježjima upisnih područja osnovnih škola traže dobro planiranje kako bi se osigurale jednake obrazovne mogućnosti za sve. Osim postupnog uvođenja cjelodnevne nastave za učenike osnovnih škola potrebno je poboljšati i uvjete rada za učenike s posebnim potrebama, a naročito za darovitu djecu i mlade. U tom kontekstu svakako treba nastaviti uspješne projekte, kao što su Učimo zajedno (koji uključuje zapošljavanje

4 Prema prosječnoj gustoći, naseljenosti samostalna upisna područja osnovnih škola pripadaju kategoriji vrlo rijetke naseljenosti (46,7 stanovnika/km²) za razliku od integriranih upisnih područja koja pripadaju kategoriji vrlo guste naseljenosti (945,8 stanovnika/km²)

73 pomoćnika u nastavi i jednog stručno-komunikacijskog posrednika kao podršku za 82 učenika s teškoćama) i Centar izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije (koji svojim radom potpomaže darovite učenike te na taj način potiče izvrsnost među učenicima u Županiji), ali i osmišljavati nove projekte i programe rada s navedenim skupinama učenika.

U istom referentnom razdoblju od 2015./2016. do 2020./2021. još lošiji trend kretanja broja učenika u odnosu na osnovne škole primjetan je u srednjim školama Županije gdje je uočen pad od čak 11,7 %. Prema podacima DZS-a, broj upisanih učenika u srednje škole (17.802) na ukupan broj od 90 srednjih škola u županiji ukazuje na prosjek od 197,8 učenika po školi. Dodatnom analizom srednjoškolskog obrazovanja utvrđeno je da je najveća opterećenost srednjih škola u Splitu, dok je najmanja opterećenost na otocima, što upućuje na zaključak o koncentriranosti i centraliziranosti srednjoškolskog obrazovanja u gradu Splitu. Iako SDŽ ima razvijenu mrežu srednjih strukovnih škola, strukovno obrazovanje Županije nosi se s istim problemima uočenim na razini cijele države – neadekvatni kurikulumi, zastarjela infrastruktura i oprema i nedovoljan naglasak na praktičnoj nastavi, što rezultira nezadovoljavajućim izlaznim vještinama učenika. Riječ je o problemu prisutnom na svim razinama obrazovanja koji se očituje u neusklađenosti obrazovnih programa i potreba gospodarstva, što između ostalog rezultira time da izlazne kompetencije učenika nakon formalnog obrazovanja često ne odgovaraju zahtjevima suvremenog poslodavca. Svakako je pozitivan i iskorak u SDŽ-u zabilježen u vidu informatičke opremljenosti s obzirom na to da u školskoj godini 2018./2019. u školama čiji je osnivač Županija dolazi 5,4 učenika na jedno računalo, dok je isti omjer u školskoj godini 2004./2005. iznosio 18,7. Ovakav pozitivan trend u informatičkoj opremljenosti srednjih škola i uključenost informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavni proces sugerira da se u školama prestalo oslanjati na zastarjela nastavna pomagala i didaktičku opremu. Ipak, 5,4 učenika na jedno računalo kao županijski prosjek ukazuje na prostor za daljnje poboljšavanje i na potrebu za dodatnim ulaganjima u području informatičkog opremanja škola. Također, treba nastaviti s uvođenjem suvremenih dopuna školskih programa u najranijoj

dobi s tehnologijama budućnosti poput učenja osnova umjetne inteligencije (RIWA) i sl., što je započeto provedbom aktivnosti unutar projekta ICT županija.

Konkretno, u svrhu unapređenja IT sektora u okviru aktivnosti tog projekta već četvrtu godinu zaredom organizira se EDIT CodeSchool – besplatna škola primijenjenog programiranja, u kojoj učenici osnovnih i srednjih škola uče osnove programiranja, kao i izrađivati mrežne stranice i aplikacije. Posebna je vrijednost to što se EDIT CodeSchool odvija istovremeno u svim gradovima SDŽ-a osiguravajući tako jednake uvjete djeci i u udaljenim sredinama. Također, SDŽ je pokrenula EDIT (Edukacijski IT centar Splitsko-dalmatinske županije) u okviru projekta ICT županija namijenjen premošćivanju razlika u digitalnim kompetencijama učenika u skladu sa zahtjevima modernog tržišta rada (ponajprije IT sektora). Kroz sustav suvremeno osmišljenih edukacija u suradnji s IT sektorom učenike se motivira na stjecanje znanja iz novih tehnologija od najranije dobi.

Što se tiče upisa u srednje škole, prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, najveći interes pokazuje se za upis u gimnazije ili neke druge četverogodišnje strukovne škole, dok svaki deseti učenik planira upisati trogodišnju strukovnu školu. Primjerice, među četverogodišnjim strukovnim programima u SDŽ-u, sudeći prema broju prijava u školskoj godini 2021./2022., iznimno su atraktivni programi poput tehničara geodezije i geoinformatike, tehničara za mehatroniku, tehničara za očnu optiku, turističko-hotelijskog komercijalista, arhitektonskog tehničara, tehničara za računalstvo, građevinskog tehničara, tehničara za elektroniku, elektrotehničara, hotelijersko-turističkog tehničara, pomorskog naučičara, kozmetičara, zrakoplovnog prometnika, web programera, ekološkog tehničara itd. Među trogodišnjim programima visok je pritisak na programe školovanja za kuhara, automehaničara, vozača motornih vozila i frizera. Po pitanju aspiracija na tržištu rada, učenici srednjih škola SDŽ-a najveći interes pokazuju za poslove u području zdravstva, ekonomije, turizma i ugostiteljstva, obrtničko-uslužnih djelatnosti, prometa, IT djelatnosti i odgoja i obrazovanja. Interes za manje popularna zanimanja u poljoprivredi, ribarstvu i administrativnim zanimanjima slijedi trend deficitarnosti tih zanimanja na području Županije.

3.2.3. Visoko obrazovanje i znanost

Podaci Agencije za znanost i visoko obrazovanje pokazuju da je po broju visokih učilišta SDŽ druga u Republici Hrvatskoj nakon grada Zagreba. Visoko školstvo u SDŽ-u pozicionirano je u Splitu, gdje u okviru Sveučilišta u Splitu djeluje 11 fakulteta, umjetnička akademija i četiri sveučilišna odjela. Sveukupno se izvodi 180 studijskih programa u području društvenih, humanističkih, prirodnih, tehničkih, biotehničkih i medicinskih i biomedicinskih znanosti, kao i u području umjetnosti. Ukupno osam (8) fakulteta i jedan (1) sveučilišni odjel izvode programe stručnih studija. Veliki iskorak za daljnji razvoj visokog obrazovanja predstavlja izgrađeni sveučilišni Kampus u Splitu s pripadajućim studentskim domom, studentskim centrom, suvremeno opremljenom zgradom Sveučilišne knjižnice i pratećim sadržajima. Jednako je bitno istaknuti i sve veći broj dislociranih fakultetskih programa (npr. preddiplomski studij Hotelijerstvo i gastronomija u Makarskoj, planirani studij Mediteranske poljoprivrede u Sinju i studij Mora i Novinarstva u Kaštelima) kojima se povećava dostupnost obrazovanja i potiče regionalni razvoj. Prema podacima DZS-a, broj upisanih studenata u akademskoj godini 2020./2021. iznosi 17.579, što je 370 studenata manje u odnosu na 2015./2016., a u odnosu na najbolju 2011./2012. broj upisanih studenata manji je za čak 4,7 %. Srazmjerno se smanjuje i broj diplomiranih studenata. Najveći broj studenata upisan je u područje društvenih znanosti (7.679), a slijede ih studenti upisani u tehničke znanosti (6.204), što sugerira nepovoljan omjer STEM studenata u ukupnoj studentskoj populaciji. Ako analiziramo ukupan broj studenata prema broju jedinica lokalne samouprave SDŽ-a, osjetna je razlika između urbanih i ruralnih središta, odnosno općina u neposrednoj blizini Splita kao sveučilišnog centra. Od ukupnog broja studenata u akademskoj godini 2018./19. najveći broj studenata od približno 40 % dolazi iz Splita, dok neke općine u SDŽ-u imaju manje od deset upisanih studenata. Promatrajući trendove uspješnosti završavanja doktorskih studija, ohrabruje podatak o stabilno visokom broju doktora znanosti koji doktoriraju na Sveučilištu u Splitu s visokim udjelom doktora znanosti u području biomedicine i zdravstva. Nositelji znanstvenoistraživačkog razvoja Županije osim institucija visokog obrazovanja

jesu instituti među kojima se izdvajaju Mediteranski institut za istraživanje života, Institut za oceanografiju i ribarstvo, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša i Hrvatski hidrografski institut.

Broj projekata koji se temelje na suradnji između znanstvenog i poslovnog sektora raste, ali se i dalje uglavnom odnose na izradu studija, ekspertiza, studentska pripravništva i slično. Dosadašnja suradnja između znanstvenih institucija, privatnog i javnog sektora nije dala dovoljno vidljivih rezultata u smislu stvaranja novih proizvoda s dodanom vrijednošću, pokretanja novih start-up poduzeća, prijave patenata i drugih inovativnih aktivnosti. Nedostatak suradnje prema modelu triple Helix prepoznat je kao ključan problem koji sprečava rast konkurentnosti Jadranske Hrvatske, ali i SDŽ-a. Relativno mali broj projekata na Sveučilištu u Splitu rezultira spin-off tvrtkama, patentima i konsenzualnim patentima.

Sve navedeno ukazuje na potrebu dodatnog jačanja suradnje gospodarstva i znanosti i usmjeravanja prema manjem broju prioriternih područja u kojima Županija i Jadranska regija imaju najveće potencijale. Osobito treba iskoristiti i dodatne mogućnosti EU-a u polju visokog obrazovanja poput razmjene studenata, stipendija, umrežavanja, inovacija – razvoj i širenje dobrih praksi društvenih inovacija u obrazovanju i zapošljavanju uključivo i kroz nove modele, metodologije i tehnologije učenja, kao i smjerove prikladne suvremenom tržištu rada.

3.2.4. Cjeloživotno obrazovanje

Potrebno je razvijati i programe cjeloživotnog obrazovanja i stručnog usavršavanja uporabom sredstava iz fondova EU-a zbog neujednačene prostorne dostupnosti programa cjeloživotnog obrazovanja (ograničenost na „splitski“ bazen) i nedovoljne motiviranosti poslodavaca za dodatnim obrazovanjem svojih djelatnika. Važno je poboljšati dostupnost i kvalitetu cjeloživotnog obrazovanja i njegovu povezanost s potrebama gospodarstva i tržišta rada, prije svega zaposlenima (olakšati poslodavcima ulaganje u ljudske resurse), kao i podizati svijest o prednostima i nužnosti cjeloživotnog obrazovanja s obzirom na to da je uočena nedovoljna informiranost i interes stanovništva za raspoložive programe.

3.2.5. Tržište rada

Zahvaljujući velikom broju aktivnih poduzetnika, odnosno registriranih pravnih subjekata, broj nezaposlenih osoba u SDŽ-u u desetogodišnjem razdoblju imao je jasan trend pada. Međutim, posljednjih nekoliko godina taj se trend znatno promijenio. Tako u 2020., prema podacima HZZ-a, Županija ima 25.021 nezaposlenu osobu što je, dakako, posljedica kretanja na tržištu rada uslijed pandemije COVID-19. U prilog povećavanju broja nezaposlenih osoba ide i podatak da je u 2020. evidentiran veći pad prosječnog broja radnih mjesta u Županiji, točnije 6.042, a udio broja radnih mjesta Županije smanjio se u odnosu na ukupan broj radnih mjesta na razini države. Unatoč velikom broju nezaposlenih u Županiji primjetno je kako je najveći broj stanovnika bio nezaposlen u trajanju do tri mjeseca, što je rezultat dosta sezonskih aktivnosti poslovnih subjekata na području Županije.

Budući da se službena statistika zaposlenosti po županijama još uvijek svodi na samo jedan podatak godišnje, i to stanje na dan 31. ožujka (što iskrivljuje sliku u županijama koje imaju najizraženije sezonske oscilacije zbog velike važnosti turističke djelatnosti), područje zaposlenosti bolje oslikava podatak o broju osiguranika mirovinskog osiguranja koji se objavljuje mjesečno iako se on ne može poistovjetiti s brojem zaposlenih. Broj osiguranika u SDŽ-u narastao je od 2018. do 2019. stopom od 2,4 %, a istodobno je zabilježen i pad prosječnog godišnjeg broja nezaposlenih za 15,6 %. Ovakav pozitivan trend na tržištu rada obeshrabruju podaci o iznadprosječnoj stopi nezaposlenosti županije. Prema podacima DZS-a, stopa registrirane nezaposlenosti u županiji u 2020. iznosila je 14,6 %, što je usprkos višegodišnjem trendu smanjivanja stope i dalje značajno iznad razine RH, i pad iznosi 8,9 %. SDŽ bilježi najveću stopu nezaposlenosti među svim županijama Jadranske Hrvatske i peta je najlošija županija u RH. Najveću stopu nezaposlenosti po geografskim područjima ima zaobalje s 18,7 %, dok priobalje bilježi stopu nezaposlenosti od 13,2 %, a otoci 11,2 %.

Stopa zaposlenosti najvažniji je indikator tržišta rada i ona je za SDŽ na kraju 2019. iznosila 51,9 %, dok je na nacionalnoj razini iznosila 58,7 %. S obzirom na

malo veću razliku ove stope, možemo zaključiti kako zaposlenost blago zaostaje za nacionalnom razinom i kako se upravo ovdje osjeća nedostatak većeg udjela prije svega prerađivačke industrije koja bi povećala ukupnu zaposlenost u županiji i tako se izjednačila s nacionalnom razinom. Usprkos dugogodišnjoj tradiciji, iskustvu i prepoznatljivosti koje su ostvarile tvrtke u prerađivačkoj industriji Županije, ta industrija kontinuirano smanjuje svoj dio u gospodarskoj cjelini SDŽ-a i bilježi kontinuirani godišnji pad broja radnih mjesta u razdoblju 2014. – 2020. Iako se stopa zaposlenosti u razdoblju 2014. – 2019. definitivno povećavala, treba reći kako je još uvijek jako daleko od ciljanog prosjeka stope zaposlenosti na razini EU27 članica. U tome je sprečava stopa neaktivnosti radno sposobne populacije koja se povećavala u referentnom razdoblju dok se stopa nezaposlenosti smanjivala. Stopa aktivnosti za SDŽ u 2019. iznosi 70,8 % i niža je od nacionalne razine (73,5 %). Broj radnih mjesta u Županiji pod velikim je utjecajem zapošljavanja u sektoru turizma te je očekivano u pandemij-skoj 2020. došlo do pada zaposlenosti uvjetovanog zatvaranjem gospodarstva, prije svega djelatnosti pružanja smještaja i posluživanja hrane. Ohrabruje podatak da Županija ima iznadprosječni udio visokoobrazovanog mladog stanovništva u kontingentu radno sposobnog stanovništva.

Prosječna mjesečna neto plaća u 2020. iznosila je 5.150 kuna, što je 1,0 % više u odnosu na 2019. i bilježi kontinuirani trend rasta, ali je ipak 13,7 % manja od prosjeka na razini zaposlenih kod poduzetnika u RH (5.971 kuna).

Promatrajući obrazovnu strukturu nezaposlenih osoba, razvidno je da je na svim razinama obrazovanja došlo do pada broja nezaposlenih u svakoj godini 2014. – 2019., no u 2020. povećavaju se brojevi, ali ne podjednako. Međutim, najveći prosječni porast evidentiran je u broju nezaposlenih osoba sa srednjom stručnom spremom, završenom gimnazijom, uslijed čega je i povećan njihov udio u ukupnom broju nezaposlenih osoba. No povećao se udio osoba s višom i visokom stručnom spremom s 15,6 % na 18,6 % udjela u ukupnom broju nezaposlenih prema razini obrazovanja. HZZ-ova analiza dobne strukture nezaposlenih u istom referentnom razdoblju pokazuje povećavanje udjela registriranih nezaposlenih oso-

ba u starijim dobnim skupinama. Ohrabruje to što je u razdoblju 2014. – 2020. evidentno smanjivanje udjela mladih dobnih skupina među nezaposlenim osobama iako je u 2020. u odnosu na 2019. došlo do povećavanja. Gledajući po geografskim cjelinama Županije, zaključak je da priobalje ima najveći apsolutni broj nezaposlenih u odnosu na zaobalje i otoke te čini 68,1 % svih nezaposlenih u Županiji, a bilježi i iznadprosječno povećavanje nezaposlenosti u 2020. u odnosu na 2019. Promatrajući registriranu nezaposlenost prema spolu, evidentno je da je udio nezaposlenih žena već duži niz godina veći od udjela muške populacije nezaposlenih, što je većim dijelom posljedica strukture gospodarstva, odnosno dinamike zapošljavanja i otpuštanja u onim djelatnostima koje dominiraju u SDŽ-a, kao što su trgovina i djelatnost pružanja smještaja i posluživanja hrane. Vezano za registriranu nezaposlenost prema dužini čekanja na posao podaci HZZ-a za razdoblje 2014. – 2020. pokazuju kako se udio osoba koje su kraće na evidenciji Zavoda (do šest mjeseci čekanja) povećao, dok se udio osoba koje čekaju na posao više od šest mjeseci, a potom više od godine dana, blago smanjuje. No udio osoba koje čekaju na posao više od tri godine čekanja nakon nekoliko godina uzastopnog povećavanja također se blago smanjio tijekom 2020. Najzad, gledajući strukturu prijavljenih potreba prema djelatnostima u istom referentnom razdoblju, u odnosu na 2014. značajnije se povećao udio traženih radnika u djelatnostima kao što su djelatnost pružanja smještaja i pripreme hrane, trgovina na veliko i malo, administrativne i uslužne djelatnosti, dok se smanjio udio prijavljenih potreba u djelatnostima kao što su djelatnost zdravstvene zaštite i obrazovanja.

S obzirom na to da je i dalje jedan od ključnih problema tržišta rada neusklađenost zanimanja nezaposlenih osoba u odnosu na potražnju poslodavaca, godišnje se izdaju Preporuke HZZ-a za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja. U skladu s Preporukama za područje Splitsko-dalmatinske županije iz 2020. s naglaskom na šire područje oko grada Splita, najveći je deficit radne snage u strukovnim zanimanjima poput brodomehaničara, CNC operatera, elektroinstalatera, ali i mesara, slastičara, stolara, zidara i vodoinstalatera. Među četverogodišnjim zanimanjima trebale bi se

na ovom području povećati kvote za agroturističke tehničare, farmaceutske i fizioterapeutske tehničare, medicinske sestre i web dizajnere. Kad je riječ o srednjoškolskim zanimanjima, potrebno je smanjiti kvote za frizere, vozače, drvodjeljske tehničare, komercijaliste, upravne referente, tehničare za logistiku. Na razini visokog obrazovanja potrebno je povećati broj studenata elektrotehnike, strojarstva, elektroenergetike, računovodstva, turizma, brodogradnje, računarstva, medicine, sestrinstva, fizioterapije, fizike, informatike, matematike, ali i povećati broj stipendija za one koji studiraju logopediju, psihologiju i rehabilitaciju. S druge strane, preporuča se revidiranje kvota za studije kemijske tehnologije, pomorskog menadžmenta, učiteljskog studija, upravnog studija te menadžmenta trgovine i turizma u suradnji sa svim relevantnim dionicima i planovima razvoja u pogledu buduće potrebe za navedenim kadrovima.

Zbog navedenog značaja poveznice između obrazovne ponude i potražnje na tržištu rada iznimno je bitno nastaviti poticati aktivnosti profesionalnog usmjeravanja, poput onih koje provodi Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri. Daljnji razvoj ovakvih usluga osobito je značajan za ranjive skupine društva kojima je otežan pristup tržištu rada i one kojima je potrebna intenzivnija pomoć u traženju posla i razvoju karijere (dugotrajno nezaposlene osobe, osobe starije životne dobi, osobe s invaliditetom, liječeni ovisnici...). U kontekstu integracije ranjivih skupina na tržište rada potrebno je nastaviti stvarati poticajno okruženje za zapošljavanje osoba s invaliditetom, odnosno poboljšati socijalnu uključenost osoba s invaliditetom kroz olakšavanje njihova pristupa tržištu rada i samom zapošljavanju s obzirom na to da se ova skupina osim same loše ekonomske situacije i manjka radnih mjesta susreće i s dodatnim poteškoćama prilikom traženja posla, kao što su predrasude i neosviještenost poslodavaca i lokalne zajednice, ali i nedostatka vlastitih znanja i radnih vještina potrebnih za tržište rada.

3.3. Infrastruktura i okoliš

3.3.1. Infrastruktura i promet

Prometni sektor predstavlja bitnu komponentu održive urbanizacije SDŽ-a. Suvremeni trendovi i procesi jačanja Grada Splita kao gospodarskog, kulturnog i obrazovnog centra u samom gradu i u Županiji doveli su do porasta broja registriranih cestovnih motornih vozila zbog čega se na pojedinim županijskim cestama i ulicama javlja velik pritisak na prometni sustav uključujući pritisak na cjelokupnu infrastrukturu i okoliš.

SDŽ ima dobru cestovnu prometnu povezanost unutar županije, kao i s ostatkom RH i s inozemstvom. Izgradnjom autoceste A1 SDŽ je ojačala svoj prometni položaj i povezanost s ostatkom RH, kao i s ostalim članicama EU-a, što je pružilo dodatan zamah gospodarskom razvoju Županije i otvorilo nove izvozne prilike za lokalne poduzetnike. Cestovna povezanost unutar SDŽ-a na zadovoljavajućoj je razini, što je vidljivo i iz podataka društva Županijske ceste Split d.o.o. (<http://www.cestesplit.hr/karta/karta.html>). Ovo je jedno od rijetkih područja razvoja u kojem ne postoji disbalans između obalnog dijela SDŽ-a i njezina zaleđa. Podaci za 2019. pokazuju kako je u SDŽ-u nešto više od 2.600 km cesta, što uključuje autoceste, državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste. Cestovna mreža s cestovnim prometom ima presudno značenje u povezivanju gradova Županije, ali i u integriranju susjednih regija. Prigradske i gradske ceste najviše su zagušene tijekom turističke sezone, kao i u vremenu svakodnevnih dolazaka i odlazaka na posao (primjerice u gradovima Splitu, Trogiru, Omišu i Kaštelima), pa je potrebno nastaviti sa započetom gradnjom dodatnih trakova i reorganizacijom postojećih prometnih tokova, što se posebno odnosi na brzu cestu Trogir – Omiš. Cestovna mreža na otocima zadovoljava potrebe otočnog stanovništva, ali ne i potrebe turista tijekom ljetne sezone. Posebno bi trebalo istaknuti problem nedovoljnog prostornog kapaciteta za prihvat i otpremu putnika na autobusnom kolodvoru u Splitu, ali i u Kaštelima, Solinu i Trogiru, što naročito dolazi do izražaja u turističkoj sezoni, kao i

nedostatnu infrastrukturu za promet u mirovanju u gradovima. Ujedno treba podizati kvalitetu međugradskog autobusnog prometa, posebno u zaobalju.

Uočen je i nedostatak sustava za punjenje električnih vozila, što je također posebno vidljivo na otocima i u zaobalju.

Posljednjih godina statistika MUP-a PU Splitsko-dalmatinske županije bilježi smanjivanje broja nesreća sve do 2020., dok je u 2021. zabilježen porast od 20 % u odnosu na prethodnu godinu. Podatak o povećavanju broja nesreća u 2021. povezuje se s otvaranjem nakon pandemije COVID-19 i ponovnim povećavanjem intenziteta prometa. Isti izvor navodi kako su tijekom 2021. smrtno stradale 22 osobe u 20 prometnih nesreća.⁵ Kako bi se utjecalo na sigurnost prometa, u SDŽ-u se provodi niz preventivnih aktivnosti usmjerenih na povećavanje cestovne sigurnosti. Sigurnosne mjere kojima bi se moglo spriječiti stradavanje obuhvaćaju uređenja nogostupa, sigurne pješačke prijelaze, vidljivu prometnu signalizaciju, smirivanje prometa i smanjivanje dopuštene brzine u područjima gdje vozila i pješaci dijele prometnice.

Statistički podaci ukazuju na značajnu uporabu željezničkog prijevoza u teretnom prometu i nepovoljan trend uporabe željeznice u putničkom prijevozu zbog neadekvatne infrastrukture i usluge. Sadašnje stanje željezničke infrastrukture nije zadovoljavajuće (Splitska željeznička gradsko-prigradska mreža obnovljena je 2006.) te se kao nužnost nameće poticanje infrastrukturnih projekata kojima će se uskladiti s razvojem ostale pružne mreže u RH i u čitavoj Europi radi usklađivanja razvoja cjelokupnog prometnog sustava na ovom području. Kako bi se povećao ukupan promet, željeznička infrastruktura treba pratiti razvoj gradova u Županiji, odnosno neophodno je proširivanje gradskog prometa i prigradskih željeznica. Ključni nalazi *Strategije prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. – 2030.)* pokazuju da je međugradski prijevoz putnika između Zagreba i Splita vrlo ograničen zbog neadekvatne ponude (trajanja putovanja), a kao potencijal ističe se mogućnost za kvalitetnije uključivanje željezničkog su-

5 <https://splitsko-dalmatinska-policija.gov.hr/vijesti/stanje-sigurnosti-na-podrucju-pu-splitsko-dalmatinske-u-2021-godini/38512>

stava u postojeće sustave javnog gradskog prijevoza. Uporaba željeznice u robnom (teretnom) prijevozu SDŽ-a poprilično ovisi o stupnju razvoja Sjeverne luke i preostalih teretnih terminala koji zadnjih godina bilježe značajan rast prometa, što se simultano prelijeva na uporabu željezničkog prijevoza u domeni otpreme/dopreme robe (prema podacima HŽ-a, u 2020. udio uporabe željeznice u ukupnom prometu teretnih terminala iznosio je više od 750.000 tona godišnje). Prema zaključcima Pomorskog fakulteta u Splitu, prisutni su nestalni trendovi u dinamici, ali je i istaknuta neravnoteža potražnje za uporabom željeznice u putničkom i robnom prometu. Problematično stanje željezničke infrastrukture onemogućava potencijal razvoja ostalih prometnih grana, ali i njihovu funkcionalnu integraciju u stvaranju intermodalne prijevozne usluge kao predujta dugoročnog održivog razvoja s niskim ugljičnim otiskom. Također, usklađivanje razvoja željezničke infrastrukture s preostalom mrežom željeznica na nacionalnoj i međunarodnoj razini podrazumijeva stvaranje platforme za uključivanjem Ličke pruge u TEN-T mrežu. Opravdanost se može pronaći u pretenziji izgradnje budućeg Jadransko-jonskog koridora, koji bi u skladu s najnovijim trendovima EU-a koji zagovaraju održivi razvoj, morao obuhvatiti i željezničku mrežu osim cestovne povezanosti.

SDŽ ima zadovoljavajuću lučku infrastrukturu s pripadajućim morskim lukama, trgovačko-industrijskim lukama, lukama nautičkog turizma, putničkim lukama, sportsko-rekreativnim lukama, pristaništima, servisnim bazama, ali svakako planira nastaviti unapređivati lučku infrastrukturu. Luka Split naša je najveća putnička luka i od državnog je značaja, predstavlja ishodište plovnih putova južnog dijela Jadrana. Posebno je intenzivan promet brodovima/trajektima s većim otocima ovog dijela Dalmacije. Luke od županijskog značaja na otocima jesu Supetar (Brač), Stari Grad, Hvar i Sućuraj (Hvar), Vis i na kopnu Drvenik. Od osobitog je značaja i prometno povezivanje i integriranje otoka u prometni sustav županije linijskim pomorskim prometom. Prometna povezanost otočnog prostora osigurana je trajektnim i brzobrodskim linijama, čiji je plovidbeni red prilagođen domicilnom stanovništvu, dok je otok Čiovo s kopnom povezan dvama mostovima. Ipak, problem predstavlja nedostatan broj dnevnih tra-

jektnih linija s otocima, osobito izvan sezone.

U narednom razdoblju kao ključna razvojna potreba nameće se nastavak realizacije Master plana prometnog razvoja funkcionalne regije Srednja Dalmacija, strateškog dokumenta kojim će se detaljno analizirati interakcija unutar prometa i s ostalim sektorima, i to uzimajući u obzir misiju i viziju razvoja funkcionalne regije Srednja Dalmacija. On će biti temelj za daljnja ulaganja u održivi prometni sustav. SDŽ je 2017. s Ministarstvom mora, prometa i infrastrukture i Središnjom agencijom za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU-a (SAFU) potpisala Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za izradu navedenog dokumenta te je u međuvremenu provedeno prethodno savjetovanje natječajne dokumentacije u postupku javne nabave. Također, od SAFU-a zatražena je evaluacija ex-ante.

Pod nadležnošću Lučke uprave Splitsko-dalmatinske županije ukupno su 53 luke. SDŽ posljednjih godina bilježi porast turističkih dolazaka, a shodno tome razvija se i nautički turizam. Zbog razvedenosti obale SDŽ-a broj potencijalnih sidrišta i zakloništa na visokoj je razini, a, prema izrađenoj Studiji sidrišta SDŽ-a (2019.), predlaže se 51 lokacija luka posebne namjene – sidrišta s 85 koncesijskih polja sveukupne površine 849.449 m² na prostoru srednjodalmatinskih otoka i dijela kopna SDŽ-a u obuhvatu 13 jedinica lokalne samouprave. S obzirom na to da se više od 73 % lokacija obuhvaćenih Studijom nalazi u obuhvatu ekološke mreže Natura 2000, poseban naglasak prilikom prijedloga tipskih rješenja sidrišta u Prostornom planu SDŽ-a, odnosno izrade idejnih rješenja koje će obaviti investitor, stavljen je na uporabu tehničko-tehnoloških rješenja trajnih sidrišta koja su ekološki prilagođena za razna ciljna staništa ekološke mreže Natura 2000. Za pojedinačne zahvate izrade sidrišta u skladu s važećim Zakonom o zaštiti prirode obvezno je provesti postupak ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu.

Vezano za teretni promet značajan je potencijal luke Split, točnije Vranjičko-solinskog i Kaštelanskog bazena. Razvojni potencijal bazena Sjeverne luke i ostatka Kaštelanskog bazena vrlo je značajan. Ekonomski učinak očituje se različitim parametrima, kao što su BDP, zapošljivost, fiskalni prihod i

ulaganja, kao i u veličini i vrijednosti trgovine (prometa), a značajni su i socijalni i ekološki učinak. Ne samo da su teretni terminali značajni za SDŽ već je industrijska djelatnost okarakterizirana kao održiva. Relevantan je primjer pandemijska 2020. kad su morske luke povećale promet za 5 %.

Zračna luka Split (Kaštela) najznačajnija je zračna luka u SDŽ-u i ima najintenzivniji zračni promet na našoj obali Jadrana. Registrirana je za javni domaći i međunarodni promet. Dobro je povezana i integrirana u regionalnu prometnu infrastrukturu, a nakon proširivanja ima veliki prostor za daljnji razvoj, posebno u kontekstu razvoja turizma, internacionalizacije društva i uključivanja Županije u globalne mreže. Uvedene su nove direktne međunarodne linije i potpisani ugovori s niskobudžetnim aviokompanijama. Najveći broj putnika prevezen je 2019. i riječ je 3.301.930 putnika. Broj putnika kontinuirano raste, pa je u razdoblju 2014. – 2019. broj povećan za 188 %. Na otoku Braču zračna je luka niže kategorije, a nekategorizirana zračna luka nalazi se na otoku Hvaru. Posljednjih nekoliko godina s ekspanzijom turističke potražnje uočene su sezonske oscilacije u prometu putnika u Zračnoj luci Split, kao i nedostatak međunarodnih letova tijekom zimskih mjeseci.

Sustav vodoopskrbne mreže relativno je dobro razvijen. Udio priključenosti na javnu vodoopskrbnu mrežu iznosi 98,6 %, a prosjek RH iznosi 91,5 %. Sastoji se od triju regionalnih sustava (Split – Solin – Kaštela – Trogir, Omiš – Brač – Hvar – Šolta – Vis, Makarsko primorje), dvaju grupnih vodovoda (vodovodi Sinjske i Imotske krajine), četiriju vodoopskrbnih sustava (gradovi Vrgorac i Vrlika, općina Marina, otok Vis) i četiriju manjih vodovoda (Žrnovnica, Sitno Donje, Studenci i Podašpilje). Najveći problem predstavljaju veliki gubitci vode, a obično se prikazuju kao razlika zahvaćene i fakturirane količine vode. Očekuje se da će veliki projekti EU-a u provedbi (poboljšavanje vodnokomunalnih infrastruktura aglomeracija SDŽ-a) pridonijeti značajnom ublažavanju ovog problema i podizanju razine zaštite okoliša. Također, što se tiče vodoopskrbe otoka, kao problem ostaje vodoopskrba otoka Visa koji jedini od svih otoka SDŽ-a nije spojen na cjevovod s kopna, što ga ograničava u realizaciji

investicija definiranim u prostorno-planskoj dokumentaciji. U SDŽ-u u funkciji su 33 javna sustava organiziranog prikupljanja otpadnih voda, na koje je priključeno 48 % postojećih ES (ekvivalent stanovnika) u Županiji, 14 uređaja za pročišćenje, od čega deset s mehaničkim predtretmanom (Split – Solin: dva uređaja – Stupe i Katalinića brig, Sutivan, Sumartin, Povelja, Sućuraj, Vis: dva uređaja – Luka i Kut, Makarska, Omiš – Duće i Sinj), jedan uređaj prvog stupnja u Zagvozdu i dva uređaja drugog stupnja pročišćivanja u Imotskom i Trilju. Ukupno je na uređaje spojeno 37 % ES Županije, što je ispod prosjeka RH (oko 50 %). U tijeku je realizacija Integralnog projekta zaštite Kaštelanskog zaljeva (Eko projekt) koji obuhvaća izgradnju i rekonstrukciju kanalizacijskih sustava gradova Splita, Solina, Kaštela, Trogira, općina Seget, Okrug, Dugopolje i Klis i dijela otoka Čiovo. Ujedno ovaj projekt obuhvaća rekonstrukciju i dogradnju pripadajućih vodoopskrbnih sustava. Dosad je izgrađen i pušten u rad Kanalizacijski sustav Split – Solin i Vodoopskrbni sustav Split – Solin – Kaštela – Trogir, dok je izgradnja Kanalizacijskog sustava Kaštela – Trogir u tijeku. Izgrađenost sustava odvodnje još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini. Međutim, u nekoliko zadnjih godina ulaganjima u komunalnu infrastrukturu, u prvom redu kolektorsku mrežu, podmorske ispuste i pročišćivače, stanje se značajno poboljšalo, što je utjecalo i na kvalitetu okoliša.

Elektroenergetska infrastruktura na području SDŽ-a u relativno je dobrom stanju. Pet hidroelektrana na Cetini (HE Peruća, HE Orlovac, HE Đale, HE Zakućac i HE Kraljevica) generira 24 % ukupne proizvodnje električne energije i oko 43 % ukupne proizvodnje hidroelektrana u Hrvatskoj. Prema zadnjim dostupnim podacima iz *Akcijskog plana energetske učinkovitosti Splitsko-dalmatinske županije 2014. – 2016.*, u ukupnoj potrošnji energije dominiraju sektor prometa i sektor opće potrošnje koji se sastoji od podsektora kućanstva, usluga, poljoprivrede i građevinarstva. U sektoru industrije SDŽ-a dominantan je energent električna energija s udjelom od 49 % u ukupnoj potrošnji energije sektora, slično kao i u podsektoru kućanstva (51 %). Županija raspolaže značajnim potencijalom za proizvodnju električne energije iz nekonvencionalnih obnovljivih izvora energije gdje je posebno potrebno izdvo-

jiti energiju vjetera i solarnu energiju. Istraživanje Ekonomskog instituta Zagreb iz 2020. (Energetika: obnovljivi izvori energije) pokazuje da, iako se najveći broj elektrana na OI energije nalazi u kontinentalnim županijama, najveću instaliranu snagu imaju južne županije u kojima se nalaze vjetroelektrane, i to Splitsko-dalmatinska županija, Zadarska županija i Šibensko-kninska županija. Svakako treba nastaviti poticati realizaciju projekata poput izgradnje prve hrvatske otočne sunčane elektrane na otoku Visu. Posebno je zanimljiv potencijal energije mora koja će u narednom razdoblju predstavljati tehnološki izazov.

Razvijenost telekomunikacijske infrastrukture zadovoljavajuća je. Nepokretna telefonska mreža dostupna je većini stanovnika, stupanj njezine digitalizacije iznosi 100 %, a ukupna dužina optičkih kabela u Županiji iznosi 1.072 km.

Analizom stanja zaključilo se da prometna povezanost i razvoj prometne infrastrukture spadaju u ključne razvojne potrebe SDŽ-a kao površinski najveće županije u RH koja u svojem sastavu ima otoke, brdsko-planinska područja i potpomognuta područja, što prometni sustav i povezanost koja iz toga proizlazi čini još složenijim i zahtjevnijim. Potrebno je reorganizirati cestovnu mrežu u Splitu uzimajući u obzir javni prometni sustav i planirani razvoj grada, luke i drugih prometnih sustava kao što je željeznica. Najvažniji razvojni potencijali očituju se u prepoznavanju razvoja intermodalnog prometnog sustava, modernizaciji prometnog sustava i načinu prijevoza, uvođenju dodatnih usluga javnog prijevoza i uporabi ekološki prihvatljivijih načina prijevoza. Javni autobusni promet potrebno je razviti u svim mikroregionalnim središtima, pri čemu se ističe autobusni kolodvor u Splitu koji nema dostatne kapacitete, kao ni zadovoljavajuću lokaciju. Pješачki i biciklistički promet potrebno je unaprijediti izgradnjom biciklističkih prometnica i kvalitetnom uspostavom mreže pješачkih staza. Potrebno je omogućiti bolju i sigurniju povezanost udaljenijih naselja i otoka sa središtem Županije daljnjim ulaganjem u razvoj usluga javnog prijevoza. Potencijali trebaju biti popraćeni mogućnošću izmjene i dopune Prostornog plana SDŽ-a u skladu s razvojnim potrebama Županije uz korištenje bespovratnim

sredstvima iz fondova EU-a. U urbanim područjima velikih gustoća izgradnje problem parkirališta treba rješavati izgradnjom podzemnih ili nadzemnih garaža na rubovima urbanih središta i centra grada, a razvojem mreže željezničkog prigradskog prometa stvorit će se mogućnost za disperziju garaža iz središta grada na niz stanica prigradske javne željeznice manjih gradova/naselja uzduž priobalnog područja. Veliki izazov urbanih područja bit će i privlačenje sredstava EU-a za poboljšavanje stanja javnih površina, osobito kroz projekte zelene infrastrukture. Također, potrebno je unaprijediti lučku infrastrukturu i opremljenost luka kako bi se povećala sigurnost i kapaciteti pomorskog prijevoza i kako bi se unaprijedio gospodarski potencijal obalnih i otočnih mjesta. Razvijanje nautičkog turizma neophodno je za razvoj lokalne ekonomije u malim gradovima i na otocima. Održivi razvoj vodnokomunalne infrastrukture i razvoj pametnih sustava opskrbe vodom i pročišćavanja komunalnih otpadnih voda značajna su razvojna potreba ove županije. Razvoj 5G telekomunikacijske mreže prepoznat je kao nacionalni prioritet i je kao strateški prioritet prepoznat i na razini cijele Europske unije koja je razvoj infrastrukture za mrežu pete generacije proglasila nužnim kako bi se Europa pozicionirala kao globalni predvodnik na tržištu 5G usluga (ICT). Bez 5G mreže nema ubrzane transformacije privatnog i javnog sektora niti premošćivanja jaza koji postoji između urbanih i ruralnih sredina.

3.3.2. Stanje prirodnih resursa i sustava zaštite prirode i okoliša

U skladu s podacima iz *Plana upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Splitsko-dalmatinske županije*, SDŽ je prostorno najveća RH županija s površinom kopnenog dijela (uključujući i otoke) od 4.540 km² (oko 8 % kopnene površine RH) i dvostruko većom površinom morskog dijela od 9.052 km² (oko 30 % morske površine RH). Ukupna duljina obale SDŽ-a iznosi gotovo 1.200 km, što čini oko 19 % ukupne duljine obale RH.

S obzirom na osjetne klimatske promjene i planirani intenzivni razvoj u području osjetljivih krških vodonosnika, racionalno korištenje vodom kao osjetljivim resursom i zaštita od onečišćenja usprkos

bogatim izvorištima voda predstavlja jedan od prioriteta sektora zaštite okoliša i održivog razvoja na području Županije. Pored samog onečišćenja voda problem je i nepostojanje definiranog biološkog minimuma za sve rijeke, kao i nepostojanje jedin-stvenog katastra izvora na području Županije. Zbog litoralizacije izvori su zagađenja mora direktno ispuštanje industrijskih i komunalnih otpadnih voda kroz ispuste ili odlaganjem na morsku obalu, indirektno ispuštanje rijekama ili kanalima, što uključuje i dotok podzemnim vodama i ispiranje kišom, donos atmosferom i izvorima onečišćenja s mora. Usto, 80 % morskog otpada (postojani, proizvedeni ili prerađeni čvrsti materijal koji je dospio u more) potječe upravo s kopna.

Na području SDŽ-a postoji duga tradicija sustavnog praćenja kakvoće zraka, a razni parametri kakvoće zraka prate se na većem broju lokacija. Kakvoća zraka prati se u državnoj mreži na mjernoj stanici na otoku Visu (Hum) i u lokalnoj mreži (Lokalna mjerna mreža Split i Mjerna mreža Cemex Hrvatska d.o.o.). Prema raspoloživim informacijama, tijekom 2021. situacija je u 86.928 mjerenja ocijenjena kao Dobra kvaliteta zraka, dok je u samo 12 mjerenja ocijenjena kao Loša kvaliteta zraka.⁶ Kao razvojna potreba nameće se formalna uspostava lokalne (županijske) mreže za praćenje kakvoće zraka koja bi na sustavan način osigurala pokrivenost svih ključnih lokacija, vrsta onečišćenja i jasnu, cjelovitu i dostupnu informaciju o kakvoći zraka na području Županije. Potrebno je uspostaviti i sustavno praćenje stanja i promjena kakvoće tala, pritiscima na njega i posljedicama.

Osim potrebe za postavljanjem mjernih stanica (senzora) za sustavno praćenje kvalitete zraka s obzirom na povećavanje intenziteta aktivnosti (gospodarskih, industrijskih, prometnih, turističkih i sl.) u centrima gradova, potrebno je planirati i sustavno praćenje buke. Onečišćenje bukom jedan je od rastućih problema ne samo u Republici Hrvatskoj već i u Europi. Dugotrajna izloženost buci ima negativne učinke na ljudsko zdravlje i okoliš.

Područje SDŽ-a izrazito je vrijedno po svojoj bio-

loškoj raznolikosti, odnosno raznolikosti, brojnosti i endemizmu biljnih i životinjskih sorti i staništa. U *Upisniku zaštićenih područja* koje vodi nadležno Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja na području SDŽ-a nalaze se 44 zaštićena lokaliteta. Površina ekološke mreže Natura 2000 u SDŽ-u iznosi 280.164,37 ha (oko 20 % površine Splitsko-dalmatinske županije) od čega 180.882,53 ha pripada kopnenom dijelu, a 99.281,84 ha morskome dijelu. Na području Županije nalazi se šest područja očuvanja značajnih za ptice (POP) i 142 područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS). Ovi podaci o izuzetno vrijednoj bioraznolikosti obvezuju razvojne dionike na odgovorno planiranje infrastrukturnih projekata kako bi se spriječio nastanak nepovratnih promjena u prirodi. Također, nužno je kontinuirano raditi na podizanju svijesti o značaju očuvanja okoliša i prirode. Većinu problema okoliša stvaraju ljudi svojim djelovanjem, pa je očito da djelovati na uzrok problema u osnovi znači djelovati na ljude, odnosno na obrasce njihova ponašanja koji nisu ekološki održivi.

Pored nedovoljnog broja reciklažnih dvorišta, sortirnica i kompostana u SDŽ-u nije uspostavljen cjeloviti sustav gospodarenja otpadom. Trenutno se otpad sanira na način da se prikupi, odveze i odloži na odlagališta. Uspostava cjelovitog sustava gospodarenja otpadom, koji se sastoji od mnogobrojnih čimbenika, u nadležnosti je različitih dionika, od lokalnih i regionalnih do dionika na nacionalnoj razini, što dodatno otežava njegovu uspostavu. Temeljna razvojna potreba očituje se u poduzimanju aktivnosti nužnih kako bi se ubrzalo dostizanje ciljeva za odvojeno sakupljanje otpada, od izgradnje Centra za gospodarenje otpadom do edukacije građana. Razvojem modernih tehnologija znatno se povećavaju mogućnosti recikliranja. One također čine neizostavni dio u razvoju kružnog gospodarstva i razvijanju sustava primarnog odvajanja korisnih sirovina iz otpada. Iako uspostava učinkovitog cjelovitog sustava gospodarenja otpadom kreće u jedinicama lokalne samouprave, Županija drži ključnu ulogu u razvoju projekata koji bi riješili probleme obrade miješanog komunalnog otpada, ali i aktivnosti na povećavanju količina odvojeno sakuplje-

6 Podaci mjerne postaje Split 1. <http://iszz.azo.hr/iskzl/>

nog komunalnog otpada u gradovima i općinama. Problematika otpada treba se riješiti u što kraćem roku, ali se svakako ističe potreba rješavanja ostalih navedenih okolišnih problema. Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom predstavlja jednu od najvažnijih infrastrukturnih građevina u SDŽ-u u narednom razdoblju.

Niz je drugih čimbenika koji prijete očuvanju okoliša: loša povezanost stanovništva na kanalizacijske sustave, veliki broj propusnih septičkih jama, nezadovoljavajući sustav odvodnje oborinskih voda i pročišćavanja otpadnih voda, nedovoljno razvijena svijest javnosti, gospodarskih subjekata, javnog i civilnog sektora u smjeru modela održivog gospodarenja otpadom o potrebi zbrinjavanja otpada i općenito smanjivanja negativnog utjecaja na okoliš. Navedeni nedostaci i nekontrolirane intervencije u prostoru vode k okolišnim problemima poput devastacije i gubitka prirodnih staništa i bioraznolikosti i smanjivanja krajobrazne vrijednosti. Prisutna je značajna emisija CO₂ zbog dominantnog cestovnog prijevoza, a premalo razvijenih alternativnih i ekološki prihvatljivijih prijevoznih sredstava. Opterećenost i zbijenost urbanih struktura i pritisak na javnu i komunalnu infrastrukturu tijekom turističke sezone izazivaju nezadovoljstvo lokalnog stanovništva zbog prometnih gužvi, buke, nekontroliranog odlaganja otpada, otežanog pristupa zdravstvenim službama i sl.

Prostorno planiranje, kao interdisciplinarni skup metoda kojima se koristi javni sektor s ciljem distribucije ljudi i aktivnosti na području za koje se donosi prostorni plan, predstavlja najvažniji alat zaštite okoliša i poboljšavanja ukupne kvalitete života. U studenom 2021. na Županijskoj skupštini usvojene su III. Izmjene i dopune Prostornog plana SDŽ-a. Sve izmjene i dopune bile su usmjeravajućeg značenja (pretežito su se odnosile na infrastrukturu: promet – trasa autoceste, energetika – plinifikacija, vodoopskrba i sl.) i većim dijelom obuhvaćale su identificirane probleme zbog izmijenjenih okolnosti potrebe gospodarskog razvoja na razini RH i Županije. Prihvatanjem Nacionalnog programa energetske učinkovitosti 2008. – 2016. i uporabe obnovljivih izvora energije i Pravilnika o uporabi obnovljivih izvora energije i kogeneracije (*NN*

88/12) u sve županijske prostorne planove (u izradi ili u izmjenama i dopunama) uvode se preduvjeti za razvoj i istraživanje lokacija za obnovljive/dopunske/alternativne izvore energije, i to sa stajališta izgradnje objekata proizvodnje, prerade i distribucije. Nacionalni program obuhvaća izgradnju malih hidroelektrana (MHE), iskorištavanje Sunčeve energije (SUEN), bioenergije (BIEN), energije vjetra (ENWIN), geotermalne energije (u paketu razvoja i primjene plina – PLINACRO), uvođenje centralnih toplinskih sustava naselja (KUEN-CTS), unapređenje toplinske izolacije objekata (KUEN zgrada) i povećavanje energetske efikasnosti (MIEE) kao metode za primjenu obnovljivih izvora energije, odnosno razvoja tehnologija za potrebe unapređenja obnovljivih izvora energije. Novim prostornim planom Županije planirano je pet lokacija za male hidroelektrane, dvije lokacije za RHE (reverzibilna hidroelektrana), jedna lokacija za CHE (crpna hidroelektrana), 30 lokacija sunčanih elektrana i 31 područje za izgradnju vjetroelektrana. U narednom razdoblju planira se uz pokretanje novih projekata utemeljenih na Nacionalnom programu nastaviti poticati projekte iz područja energetske učinkovitosti u zgradama i obiteljskim kućama.

Zaključno, razvojne potrebe proizlaze iz klimatskih promjena, podizanja razine mora, globalnog porasta temperature zraka i mora i nedostatne opskrbe ruralnih područja energijom, a glavne razvojne potencijale predstavljaju uspostava učinkovitog sustava gospodarenja otpadom, proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, istraživačke razvojne aktivnosti i njihova primjena, kao i prijelaz na alternativna goriva. Potencijal za rješavanje navedenih problema zasigurno treba tražiti i u nastavku uspješnog privlačenja sredstava EU-a za financiranje projekata prilagodbe SDŽ-a na klimatske promjene (primjer: Firespill, Stream, AdriaClim, CoEvolve). Pozitivan iskorak napravljen je i na otocima izradom Planova tranzicije prema čistoj energiji otoka za otoke Brač i Hvar.

Niskouglični razvoj mora postati uobičajen pristup u izgradnji objekata, prometnim rješenjima, transportnim sredstvima i korištenju resursima. Pored zraka, vode i energije proizvodnja hrane danas predstavlja ključan element održivog razvoja zajednice, pri čemu je važno pokušati ostvariti samodostat-

nost u njezinoj proizvodnji uz težnju povećavanja razine eko proizvodnje. To podrazumijeva prethodno sređivanje katastra i zemljišnih knjiga, pristup vodi za navodnjavanje, aktivaciju poljoprivrednog zemljišta, očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja, jačanje produktivnosti u svim sektorima proizvodnje hrane. Županija treba snažnije potaknuti zadrugarstvo, kao i ozbiljnije pristupiti poticanju uspostave prvih proizvođačkih organizacija u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Nadalje, u nadolazećem razdoblju nastavit će se aktivnosti potpore izradi proizvoda koji imaju eko oznaku kvalitete uz snažno poticanje brendiranja i licenciranja proizvoda. Podizanje razine očuvanja prirodnog kapitala i okoliša u skladu s načelom integriranog upravljanja uz odgovorno prostorno planiranje i rastući trend razvoja politika pametnih gradova predstavlja razvojni potencijal Županije uz pametno gospodarstvo otpadom (kružno gospodarstvo).

3.4. Društvo i kvaliteta života

3.4.1. Demografska slika

Prema DZS-ovoj procjeni stanovništva, sredinom 2019. SDŽ je imala 447.747 stanovnika, što je neznatni pad od 0,1 % u odnosu na prethodnu godinu. Ipak, 2015. – 2019. vidljiv je trend smanjivanja broja stanovnika, a najveći pad broja stanovnika dogodio se u 2017.

Analiza rasporeda stanovništva prema geografskim cjelinama pokazuje da 70,5 % stanovnika živi na priobalju, 7,4 % na otocima, dok 22,1 % stanovnika živi na području zaobalja. Promatrajući desetogodišnje razdoblje između posljednjih dvaju popisa stanovništva DZS-a, može se primijetiti značajan opadajući trend broja stanovnika u zaobalju i blago rastući na otocima, dok priobalje u tom razdoblju bilježi stabilan broj stanovnika. Gledajući prema udjelu u ukupnom broju stanovnika u županiji, udio stanovnika porastao je u priobalju (sa 69,3 % na 70,5 %) i na otocima (sa 7,2 % na 7,4 %), dok je u zaobalju taj udio smanjen (s 23,5 % na 22,1 %). Prosječna gustoća naseljenosti SDŽ-a u 2011. iznosila je 100,18 stanovnika/km², što je iznad nacionalnog prosjeka (75,71

stanovnika/km²) i iznad prosjeka Jadranske Hrvatske (57,2 stanovnika/km²). Zabrinjava činjenica da čak 31 jedinica lokalne samouprave ima gustoću manju od 50 stanovnika/km², što ukazuje na značajne demografske probleme u većem dijelu Županije. Uspoređujući statističke podatke za prirodni prirast gradova i općina u SDŽ-u, vidljivo je da demografska slika nije homogena – u promatranom razdoblju gradovi bilježe veći udio u negativnom prirastu Županije, koji je na prosječnoj razini 58,15 %, dok je udio općina na razini 41,85 %.

Prvi podaci iz Popisa stanovništva 2021. pokazuju da je SDŽ u razdoblju od 2011. izgubila gotovo 30.000 stanovnika, odnosno došlo je do pada od 6,46 %. Sličan trend prisutan je i u drugim županijama Jadranske Hrvatske i na razini RH. Ovi podaci samo potvrđuju postojanje dugotrajnog problema s kojim se RH, pa tako i naša županija, stalno suočava – nepovoljna demografska slika. Nije riječ samo o sadašnjim nego i o budućim demografskim kretanjima u uvjetima ekonomske nesigurnosti i pandemije COVID-19 pa tako uz prirodno smanjivanje stanovništva istovremeno imamo i problem sve intenzivnijeg iseljavanja mladih osoba. Ipak, ukupan je migracijski saldo u 2019. pozitivan i iznosi 1.286 iako je saldo migracija s drugim županijama RH negativan. Dio JLS-ova u priobalju i na otocima pokazuju pozitivan prirodni prirast i migracijski saldo (primjerice Stari Grad – otok Hvar, Supetar – otok Brač, grad Kaštela, grad Solin itd.). Uz činjenicu da je naše stanovništvo među starijima u Europi, SDŽ karakterizira i nepovoljan prostorni raspored stanovništva s izrazitom koncentracijom stanovništva na obalnom području, kao i trend napuštanja manjih sredina u zaleđu i otoka koji je osobito prisutan među mladim ljudima. Također, zaobalje i otoci obilježeni su niskom gustoćom stanovništva, a trend migracija koncentriran je na obalni dio Županije, što dovodi do značajnih razvojnih izazova povezanih s povećanim pritiscima na okoliš, kao i prometnu, komunalnu i drugu javnu strukturu.

Ovakva nepovoljna demografska kretanja mogu dovesti do većih gospodarskih i društvenih posljedica, pa je jedna od prioritarnih razvojnih potreba SDŽ-a ublažavanje negativnih demografskih trendova i

izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelji, odnosno stvaranje poticajnog i privlačnog društvenog i ekonomskog okruženja za ostanak i povratak mladih ljudi i obitelji s djecom i njihova trajnog zadržavanja na ovim područjima gdje će pronaći svoje mjesto za rad i podizanje djece. Unapređenjem demografske dinamike, prirodnih kretanja i migracija podižu se potencijali dugoročnog rasta gospodarstva. To se može postići povratkom ljudi, privlačenjem poduzetnika, talenata i radnika i demografskom obnovom. Opće poboljšavanje kvalitete života i održiv gospodarski rast koji će obiteljima pružiti financijsku stabilnost i pozitivna očekivanja budućih životnih prilika jedna je od značajnijih demografskih mjera. Zato je u SDŽ-u potrebno provesti ulaganja u javnu infrastrukturu, što uključuje i povećavanje stambenog fonda radi trajnog stambenog zbrinjavanja mladih zaposlenih ljudi s prosječnim primanjima koji nisu kreditno sposobni i ne mogu sebi priuštiti adekvatno stanovanje te su prisiljeni živjeti kao podstanari ili kod roditelja. Stoga se u budućem programskom razdoblju planira nastaviti s uspješnim projektima demografske obnove poput projekata stambenog zbrinjavanja (projekt Tu je tvoj dom), davanjem potpora za novorođenu djecu, ali i pripremom novih i sveobuhvatnijih demografskih mjera.

Dodatno je potrebno unaprijediti dostupnost društvene infrastrukture kojom se koriste mlade obitelji, ponajprije dječjih vrtića. Povećavanjem broja djece koja pohađaju dječje vrtiće i sudjeluju u vrtićkim i predškolskim obrazovnim programima pružit će se podrška obiteljima s djecom. Planira se i povećavanje javno dostupnih sportsko-rekreativnih sadržaja na lokalnoj razini izgradnjom sportsko-rekreativnih igrališta i druge sportske infrastrukture s posebnim naglaskom na manje razvijene sredine radi povećavanja kvalitete života svih građana, a osobito mladih obitelji.

3.4.2. Zdravstvo

Za sektor zdravstva SDŽ-a svakako je od ključnog značaja postojanje Kliničkog bolničkog centra Split kao središnje zdravstvene ustanove Županije i cijelog južnog područja Hrvatske (najveći u Hrvatskoj nakon KBC-a Zagreb), ali i duga tradicija postojanja

zdravstvene infrastrukture i pružanja zdravstvenih usluga svih razina zdravstvene zaštite. KBC Split kontinuirano ulaže u nove projekte poput Centra za akutnu medicinu, Centra za specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu i Istraživačkog medicinskog centra. Prednost je i to što je razvijen obrazovni sustav u sektoru zdravstva na svim razinama, od srednje Zdravstvene škole do Medicinskog fakulteta (međunarodnog karaktera sa kolegijima na engleskom jeziku) i što se kontinuirano ulaže u fizičke i ljudske kapacitete tih obrazovnih institucija.

Dom zdravlja SDŽ-a ima svoje ispostave u svim gradovima i općinama, gdje provodi usluge primarne zdravstvene zaštite i teritorijalno je najveći dom zdravlja s najvećim brojem objekata u svojem vlasništvu. Prema zaključcima dokumenta *Mapiranje potreba u zdravstvu SDŽ-a 2021. – 2027.*, ispostave Doma zdravlja SDŽ opterećene su nizom kroničnih kadrovskih, infrastrukturnih i tehničkih problema zbog velikog opsega usluga koje DZ pruža i brojnosti populacije koju uslužuje, kao i starosti većine objekata. Dosadašnja ulaganja nacionalnih institucija u ispostave Doma zdravlja zbog njihove rascjepkanosti i neuvažavanja regionalnih specifičnosti nisu pružala sustavno rješavanje problema učinkovitosti sustava. Nadalje, velik broj liječnika zaposlenih u Domu zdravlja SDŽ-a u narednom će petogodišnjem razdoblju otići u mirovinu. Stoga, kako bi se za pet, šest godina osigurao dovoljan broj liječničkih timova koji omogućavaju da sustav funkcionira, potrebno je omogućiti i financirati otprilike 100 specijalizacija, od čega 84 iz obiteljske medicine, sedam iz ginekologije, pet iz pedijatrije i četiri iz medicine rada.

Nastavni zavod za javno zdravstvo SDŽ je zdravstvena ustanova u vlasništvu Županije sa sjedištem u Splitu koja kroz svojih sedam stručnih službi pruža usluge od interesa za javno zdravlje, koje su prije svega preventivnog karaktera.

Usprkos razvijenoj mreži javnih i privatnih zdravstvenih ustanova jednu od značajnih potreba u zdravstvu predstavljaju nedovoljno opremljeni i uređeni objekti čija je daljnja rekonstrukcija i adaptacija nužna. Isto tako, nužno je i sustavno podizanje standarda kvalitete u zdravstvenoj skrbi. Ta-

kođer, niska je osviještenost stanovnika o značenju zdravog načina života, a i palijativna skrb ne promiče se u dovoljnoj mjeri. Veliki izazov predstavlja neujednačena dostupnost zdravstvene zaštite na području SDŽ-a i nedostatak polikliničko specijalističke službe izvan KBC-a Split. Manja mjesta i općine na otocima i u Zagori najčešće imaju dostupnu samo najosnovniju zaštitu primarne razine, a sve ostalo, poput laboratorijske dijagnostike, rendgena, pojedinih liječnika specijalista i sl., moraju tražiti u najbližim gradovima kojima gravitiraju. Ako ih ni ti gradovi nemaju, jedina preostala mogućnost jest KBC Split, što je stvorilo veliki pritisak na klinički bolnički centar i otežalo dostupnost specijalista na nižem nivou. Poseban problem predstavlja mogućnost brzog zbrinjavanja u hitnim stanjima (HMP) i loša prometna infrastruktura, što dodatno otežava dostupnost zdravstvenih usluga. Dodatnu poteškoću predstavlja pružanje hitne medicinske pomoći na vanjskim otocima (posebno kad postoji potreba hitnog prebacivanja pacijenata na kopno u lošim vremenskim uvjetima). Nedostatni su stacionarni sadržaji za ranjive skupine, zatim dnevni boravci, mobilni timovi za pomoć u kući, gerontodomaćice. Postoji potreba za dokvalifikacijom i prekvalifikacijom stručnog osoblja, kao i kontinuiranom edukacijom volontera i članova obitelji. Za sve to nedostaju potrebni kadrovi, prostor i oprema, posebno posudionice opreme i mobilni timovi, kao i koordinatori po teritorijalnoj pripadnosti. Nedostaje Registar palijativnih bolesnika (software podrška) koji je osnova za dobru organizaciju osmišljenu u *Strategiji razvoja palijativne skrbi za SDŽ*.

Razvojne potrebe u zdravstvu u prvom su redu jačanje primarne zdravstvene zaštite ulaganjima koja će omogućiti uspješnije preventivno djelovanje, širenje usluga i podizanje kvalitete skrbi kontinuiranom edukacijom. Potrebno je razvijati programe preventivne medicine, programe prevencije ovisnosti, zaštite mentalnog zdravlja i rehabilitacije u zajednici, ali i potaknuti svijest i interes javnosti za takve programe. Od iznimnog je značaja jačanje kapaciteta Doma zdravlja, a primjer je dobre prakse implementacija projekata financiranih sredstvima EU-a poput projekata Poboljšavanje pristupa primarnoj zdravstvenoj zaštiti u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Specijalističko usavršavanje doktora me-

dicine 2017. (ESF). Neophodno je unaprijediti sustav hitne medicinske pomoći i jačati domove zdravlja i izvanbolničku specijalističku zdravstvenu zaštitu. Posebna pozornost posvetit će se dostupnosti medicinskih usluga na otocima i u ruralnim područjima, ali i građanima koji imaju specifične potrebe u vezi s uporabom zdravstvene zaštite, kao i modernizaciji zdravstvene infrastrukture izgradnjom novih ili obnovom postojećih kapaciteta. Značajan problem predstavlja nedostatak pojedinih liječnika i medicinskog osoblja, kao i liječničkih timova i stručnih suradnika. Ovaj se problem nameće kao jedna od bitnih potreba o kojoj treba strateški promišljati.

S obzirom na sve komparativne prednosti i potencijale koje Županija ima u ovom sektoru, potrebno je što više ulagati i u razvoj zdravstvenog turizma. Također se planira u narednom razdoblju realizirati projekt Biokovka 5.0 – mediteranski centar izvrsnosti lječilišnog i wellness turizma.

3.4.3. Socijalna skrb i siromaštvo

Sustav socijalne skrbi na području SDŽ-a obuhvaća sedam centara za socijalnu skrb sa šest podružnica, četiri doma za starije i nemoćne (osnivač je Županija), 17 domova za starije i nemoćne osobe (privatni osnivači) i devet ustanova za pružanje ostalih oblika socijalne skrbi. Na području Županije centri za socijalnu skrb (sedam centara sa šest podružnica) nalaze se u Splitu, Omišu, Sinju, Trogiru, Makarskoj, Imotskom i na Braču (Supetar). Djelatnost centara za socijalnu skrb na području Županije obavlja 190,5 djelatnika. Na području SDŽ-a postoje domovi/centri koji obavljaju djelatnost socijalne skrbi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom, ovisnike o alkoholu i drogama i za psihički bolesne odrasle osobe, ali je uočen njihov manjak na otocima, u Zagori i u manjim mjestima priobalja. Značajnu ulogu imaju organizacije civilnog društva koje su usmjerene na zaštitu ranjivih skupina i na prevladavanje stanja njihove socijalne isključenosti i siromaštva. Prema podacima iz Registra udruga RH, na području SDŽ-a djeluje 85 humanitarnih udruga, 115 socijalnih udruga i 62 udruge za okupljanje i zaštitu djece, mladeži i obitelji.

Godine 2012. osnovan je Savjet za socijalnu skrb Splitsko-dalmatinske županije s ciljem planiranja i razvoja mreže socijalnih usluga, predlaganja socijalnog plana u djelatnosti socijalne skrbi i ostvarivanja prava, obveza, mjera i ciljeva socijalne skrbi na području SDŽ-a.

Socijalne usluge za starije već su danas nedovoljno dostupne u odnosu na potrebe, a s obzirom na starenje stanovništva, bit će sve potrebnije. Jedna od potreba razvoja sustava socijalne skrbi svakako se odnosi na nedovoljne smještajne kapacitete u domovima za stare i nemoćne te, iako posljednjih godina poboljšanu, još uvijek nezadovoljavajuću razvijenost različitih oblika pomoći kroz izvaninstitucionalni sustav skrbi. Županija pruža financijsku podršku izvaninstitucionalnoj skrbi o starijim i nemoćnim osobama i kroz sustav skrbi, kao i organiziranim pružanjem pomoći preko raznih udruga civilnog sektora i vjerskih zajednica. Potrebno je i dalje razvijati projekte kojima je učinjen snažan iskorak prema procesima deinstitucionalizacije razvojem izvaninstitucionalnih socijalnih usluga (čiji su nositelji CZSS Split, CZSS Trogir, Centar u zajednici Split, Dječji dom Maestral itd.). Dostupnost kvalitetnih socijalnih usluga i skrbi u rijetko naseljenim ruralnim regijama s većim udjelom starijeg stanovništva poseban je izazov. Stoga se uz pružanje izvaninstitucionalne podrške u domovima korisnika planira ulaganje u povećavanje kapaciteta i razvoj potrebne infrastrukture. Uočen je i nedostatak prostornih kapaciteta za pružanje institucionalne skrbi roditeljima djece s invaliditetom, žrtvama obiteljskog nasilja, osobama s mentalnim poremećajima i poremećajima ponašanja i beskućnicima. Osim manjkavih prostornih kapaciteta, dodatan izazov ustanova socijalne skrbi očituje se i u nedovoljnom broju logopeda, defektologa, pedagoga i psihologa, koji je prisutan i u redovnom sustavu odgoja i obrazovanja, a treba se rješavati obrazovnim politikama povećavanjem upisnih kvota za ova sve traženija zanimanja.

Razvojne potrebe u području socijalne skrbi svakako su unapređenje ravnomjerne dostupnosti i kvalitete sveobuhvatne socijalne skrbi za posebno osjetljive skupine, djecu, mlade, osobe iz ruralnih područja, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja u

obitelji, djecu, starije osobe, beskućnike, azilante, osobe bez dovoljno sredstava za uzdržavanje. Cilj je postići snažan doprinos poboljšavanju kvalitete života koordiniranim sustavom potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, jačanjem društvene kohezije, kao i poboljšavanjem pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga povezivanjem postojećih i novih usluga usklađenih s potrebama stanovništva pojedinih lokalnih zajednica.

3.4.4. Kultura i umjetnost

Zahvaljujući izuzetno vrijednim lokalitetima (starogradski Ager), objektima (Dioklecijanova plača) i/ili spomeničkim cjelinama (Trogir) pod zaštitom UNESCO-a, SDŽ ima vrlo snažne attribute da se već u najkraćem vremenu tržišno pozicionira kao jedna od vodećih kulturno-turističkih destinacija Mediterana. Približno 20 % zaštićenih kulturnih dobara RH nalazi se na području SDŽ-a (prema Registru kulturnih dobara, ukupno 1.215 od 6.392 zabilježenih zaštita). Od ukupno 16 zaštićenih nematerijalnih dobara RH uvrštenih na UNESCO-ov Popis svjetske baštine, čak je sedam s područja SDŽ-a (izravno ili u okviru šireg područja: Čipkarstvo u Hrvatskoj, Procesija Za Križen na otoku Hvaru, Sinjska alka, Viteški turnir u Sinju, Nijemo kolo s područja Dalmatinske Zagore, Klapsko pjevanje i Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa i Umijeće suhozidne gradnje).

Županija je vlasnik sljedećih ustanova u kulturi: Muzej hvarske baštine, Muzej Cetinske krajine i Centar za kulturu Brač, koji su županijski proračunski korisnici i čije se potrebe u skladu s mogućnostima financiraju u okviru posebnog Programa zaštite kulturne baštine. Svaka od navedenih ustanova u proteklom razdoblju pripremila je studijsku i projektno-tehničku dokumentaciju za projekte za koje se očekuje da će imati snažan učinak na podizanje kvalitete kulturne ponude (otok Hvar, otok Brač i Cetinska krajina). Muzej Hvarske baštine nositelj je gradnje nove muzejske zgrade i arhitektonske obnove crkve sv. Marka u Gradu Hvaru, što uključuje sanaciju klizišta i realizaciju muzeološkog programa novog muzejskog kompleksa. Na otoku Braču izuzetnu ulogu razvoja kulturnih sadržaja ima Centar

za kulturu Brač, koji se sastoji od dviju podružnica – muzejskog prostora u Škripu i kompleksa u pustinji Blaca na području općine Nerežišća. Planiranje novog postava Muzeja u kontekstu šireg projekta Revitalizacija kulturno povijesne cjeline Škrip čiji je nositelj Grad Supetar izuzetno je značajan za cijeli otok Brač. Zasebno se u Škripu unutar stare župne kuće planira uspostava dviju zbirki – Sakralna zbirka i Zbirka iseljeništa otoka Brača. Drugi projekt ustanove naziva Eko muzej Pustinja Blaca ima za cilj obnovu i valorizaciju Pustinja Blaca kao spomenika nulte kategorije (pristupna lista RH za UNESCO), Blatačke kuće kao polazišne točke eko-muzeja smještenog u Nerežišću, uvale Blaca, maslinika Torca i okolnog, šireg područja zaštićenog krajolika Doline Blaca. Osnovni cilj projekta Eko muzej Pustinja Blaca jest uspostavljanje mnogobrojnih resursa ovog jedinstvenog spomeničkog sklopa utemeljenog u iznimno vrijednom krajoliku s izuzetnim povijesnim, gospodarskim, umjetničkim i znanstvenim sadržajima i poticanje lokalne zajednice da identificira vlastite vrijednosti.

Muzej Cetinske krajine razvija nekolicinu projekata koji se uklapaju u koncept razvoja digitalnih alata u kulturi, poput projekta Muzea, digitalne aplikacije za nacionalnu pedagogiju. Vođeni idejom o potrebi senzibiliziranja šire javnosti o vrijednosti kulturne baštine i potrebi stvaranja baze bogatog, provjerenog i široko dostupnog sadržaja u vremenu razvoja digitalne kulture, cilj je bio proizvesti jednostavan i istovremeno sveobuhvatan alat koji će pridonijeti umrežavanju obrazovnog sustava sa sustavom muzejskih ustanova, uključivanju muzeja u školske kurikule i olakšavanju rada učiteljima i profesorima. Aplikacija je kao didaktički alat namijenjena muzejskim pedagogima, učiteljima, profesorima i učenicima. Muzej također razvija koncept novog lapidarija u Gradu Sinju, kao i projekt Arheološkog parka Cetina. Projektne aktivnosti programa Arheološki park Cetina realizirat će se na području Općine Otok (obnova i valorizacija kulturne materijalne i nematerijalne baštine), s tim da će neke projektne komponente sadržajno obuhvaćati prostor cijele Cetinske krajine (podizanje konkurentnosti tradicijskih proizvoda, aktivnosti, edukacije, brendiranje i promocije). Upravljanje Arheološkim parkom bilo bi podijeljeno između Općine Otok i Muzeja Cetinske krajine – Sinj.

Unatoč velikom broju registriranih kulturnih dobara i kulturnih manifestacija, raznolikosti kulturne ponude i programskog sadržaja na svim područjima Županije, autentičnosti kulturnih i umjetničkih sadržaja i ogromnom bogatstvu baštine u zaleđu i na otocima, kulturni potencijali i značaj nisu u potpunosti prepoznati i iskorišteni, stoga još uvijek čekaju na potpuniju turističku valorizaciju. Neupitan je rastući interes stranih turista za autentičnim sadržajima dalmatinskih otoka i Zagore, no također je vidljiva slaba suradnja između turizma, općeg gospodarstva i kulturnih (kreativnih) industrija. Kao izazov može se detektirati da se kulturno-povijesna baština ne upotrebljava kao konkurentna prednost i jedan od značajnih resursa SDŽ-a, kao i nedostavno rješavanje problema održive uporabe i dugoročnog ulaganja u održavanje kulturne baštine. Financijska su sredstva za sustavnu obnovu kulturne baštine nedovoljna, a vidljiva je i nedovoljna briga vlasnika o održavanju i obnovi kulturnih dobara, kao i neprijemeren odnos stanovništva prema kulturnoj baštini.

Na području Županije velik je broj kulturnih udruga i organizacija, ali je uočen problem neadekvatnih prostora za njihov rad, zastarjele tehničke opreme i neujednačenog ulaganja osnivača u temeljne institucije za kulturu, kao i nedovoljna koordiniranost u djelovanju različitih kulturnih institucija, udruga i pojedinaca. Potrebno je unaprijediti i dostupnost kulturnih sadržaja i kulturne baštine kad je riječ o fizičkoj dostupnosti osobama s invaliditetom ili pak o informacijskoj ili tržišnoj dostupnosti koja se očituje u nemogućnosti mrežne rezervacije i kupnje ulaznica. Osim toga, nužno je poboljšavanje marketinške prezentacije kulturnih sadržaja i kulturne baštine i poticanje suvremenih načina interpretacije i prezentacije s naglaskom na jačanje interakcije s posjetiteljima (poput županijskog projekta Dalmacija storytelling destinacija). Jedan od izazova predstavlja i iznalaženje novih modela sudioničkog upravljanja u kulturi temeljenih na javno-civilnom partnerstvu, uz što veće uključivanje lokalnih zajednica. Kao još neke od potreba u kulturi ističu se nužnost rebrendiranja i uvezivanja muzejskog i galerijskog sustava na području Županije u skladu sa načelom Jedna karta za sve ustanove. Nadalje, evidentna je potreba za većim ulaganjem u sadržaje, postave i prostore kulturnih ustanova na području

Županije čiji je osnivač RH. Unutar institucionalnog okvira, javlja se problem upravljanja sustavom kulture u kojem se isprepliću nadležnosti osnivača (jedinice lokalne samouprave, Županija i RH). U kontekstu izuzetno vrijedne pomorske tradicije i baštine pomorstva na srednjem Jadranu javlja se potreba za prikladnim sadržajem u kontekstu njihova smještaja na obali kako samog Pomorskog muzeja tako i niza interpretativnih sadržaja s naglaskom na digitalne komponente.

Zaključno, u nadolazećem razdoblju potrebno je osigurati jednake uvjete za rad ustanova i udruga u kulturi, kao i jednake uvjete za pristup kulturnim sadržajima svim primateljima – korisnicima, i to na cijelom području Županije, kao i poticati izradu programa kulturnih sadržaja u svim jedinicama lokalne samouprave s obzirom na to da kultura igra iznimno važnu ulogu u društvenom, političkom i ekonomskom razvoju nekog društva te je važan alat u borbi protiv društvenih nejednakosti. Potrebno je poticati kreativno poduzetništvo, umjetničko i kulturno stvaralaštvo i nezavisnu kulturnu scenu, očuvati i revitalizirati kulturnu baštinu, stvarati uvjete za daljnji razvoj kulturnog turizma i poticati suradnje i partnerstva u sektoru kulture na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Također, važno je osmišljavanje novih turističkih sadržaja suradnjom gospodarskih subjekata koji se bave turizmom i/ili proizvodnjom/uslugama za turizam i relevantnih razvojnih kulturnih institucija.

3.4.5. Sport i rekreacija

Područje sporta obuhvaća nekoliko različitih segmenata – tjelesnu i zdravstvenu kulturu, natjecateljski sport, sportsku rekreaciju, kao i kineziterapiju i sport za osobe s invaliditetom. SDŽ potiče razvoj sportskih aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama. Svojim stipendijama također potiče vrhunske rezultate sportaša na natjecanjima. U sustavu obrazovanja sport je integriran kroz obveznu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) u školama, ali se u praksi često ne provodi sustavno i redovito. Ako se uzme u obzir da se temelji za cjelokupni razvoj djeteta (psihofizički) stvaraju od najranije životne dobi i da se velik broj djece i mladih bavi tjelesnom aktivnošću isključivo kroz su-

stav obrazovanja, neupitno je da je broj sati nastave TZK-a u sustavu obrazovanja nedostatan pa se u osnovnim i srednjim školama provode i vrlo bogati programi izvannastavne školske sportske aktivnosti učenika. S druge strane, velik je broj izvanškolskih aktivnosti koje su mnogim roditeljima iz socijalno ugroženih obitelji nepriuštive, pa treba poticati projekte i programe, kao i rad udruga koje promoviraju masovnost u sportu i rekreaciji i uključuju djecu i mlade, kao i socijalno osjetljive ili isključene skupine. Nadalje, internom analizom potreba nadležnog upravnog udjela utvrđeno je da u SDŽ-u nedostaje 25 školskih sportskih dvorana. Postojanje i rad visokoškolske odgojno-obrazovne institucije u području kineziologije i sporta direktno je vezano za trend povećavanja obrazovanja stručnog kadra u području zdravstveno usmjerenog tjelesnog vježbanja. Sportske građevine jedan su od važnih preduvjeta za provođenje bilo koje sportske aktivnosti pa iako su sport i sportaši iz SDŽ-a zabilježili čitav niz vrhunskih rezultata, nažalost, razvoj sportske infrastrukture to nije adekvatno pratio. S obzirom na potrebe i usprkos ulaganjima, i dalje nedostaje sportsko-rekreacijskih objekata, a postojeći se nedovoljno održavaju i njihov raspored nije geografski ravnomjerno raspoređen. Velik problem javlja se i u odnosu na brigu o osobama s invaliditetom s obzirom na to da većina sportskih dvorana, osim onih izgrađenih u posljednjih desetak godina, nije prilagođena za pristup osobama u invalidskim kolicima. Prepreke su neprilagođenost objekata za bavljenje sportom i na školskoj razini i u klubovima.

Iz ovih razloga nameće se kao razvojna potreba stvaranje uvjeta za poticanje ulaganja u sport i sportske objekte izradom mreže sportskih građevina i poticanjem izgradnje i održavanja sportskih građevina, kao i brigom o sportašima kao glavnim dionicima sporta, ali i promotorima SDŽ-a/RH. Gdje god je moguće na postojećim sportskim građevinama treba napraviti potrebne intervencije i preinake kako bi se postojeće sportske građevine u cijelosti prilagodile osobama s invaliditetom i njihovim potrebama. Komparativna prednost SDŽ-a jest povoljna lokacija i klimatski uvjeti za cjelogodišnje sportske aktivnosti na otvorenom. Razvojni potencijali leže i u iznalaženju mogućnosti financiranja sporta fondovima EU-a, kao i privlačenju potencijalnih ula-

gača u sport poreznim olakšicama. Također, ne treba zanemariti ni marketinšku iskoristivost bogate sportske baštine i sportaša koji kontinuirano postižu vrhunske sportske rezultate kako bi na što bolji način povezali turističke i sportske sadržaje.

3.4.6. Civilno društvo

Prema podacima iz *Registra udruga RH*, na dan 09. siječnja 2022. u Županiji djeluje 4.850 aktivnih udruga osnovanih na temelju *Zakona o udrugama*, a među njima najzastupljenije su udruge iz područja sporta, kulture, gospodarstva, zdravstva i tehničkih djelatnosti, kao i udruge za pružanje socijalnih usluga. Najveći broj udruga ima sjedište u većim gradovima – Splitu, Kaštelima, Trogiru, Solinu, Sinju, Makarskoj i Imotskom. Iako je moguće da dio ovih udruga ne djeluje aktivno, organizacije civilnog društva prepoznate su kao važan dionik u poticanju proaktivnog pristupa društvenoj i ekonomskoj integraciji posebno isključenih skupina građana i predstavljaju osnovu razvoja građanske kulture, aktivizma, ali i nadopunu postojećim javnim sustavima socijalne i zdravstvene skrbi, odgoja i obrazovanja, kulture, zaštite okoliša, zaštite ljudskih prava, kao i niza drugih ključnih društvenih i gospodarskih funkcija. Uprkos velikom broju i širokim područjima djelovanja udruga analiza stanja ukazuje na potrebu jačanja prostornih i ljudskih kapaciteta organizacija civilnog društva, sustava financiranja organizacija, ali i vrednovanja njihova rada i doprinosa razvoju Županije. Potrebno je izraditi analizu stanja udruga u Županiji, njihovih područja djelovanja, kao i deficitarnih potreba u društvu na koje udruge mogu pružiti adekvatan odgovor.

Također, suradnja između civilnog i javnog sektora u SDŽ-u nije institucionalizirana u smislu kreiranja jednog dugoročnog programa i mjera za njegovu provedbu, ali se udruge sve više uključuju u rasprave i odlučivanje o pitanjima od društvenog interesa koji su važni za razvoj zajednice iako postoje razlike od sektora do sektora.

U gradu Splitu registriran je najveći broj organizacija civilnog društva, točnije 2.107 (2022.), što čini 43,44 % od ukupnog broja udruga na području Županije. S obzirom na broj udruga i raznolikost nji-

hovitih programa, bez obzira na napore Županije za njihov kvalitetan rad i kontinuitet djelovanja nedostaje stabilnih financijskih sredstava i trajnija suradnja s lokalnom samoupravom. Pozitivno je to što velik broj udruga ima iskustvo i kompetenciju za privlačenje sredstava iz fondova EU-a, što bi u budućnosti trebalo rezultirati još boljim financijskim kapacitetom za njihov rad.

3.5. Digitalno društvo, dobro upravljanje i institucionalni okvir

3.5.1. Digitalno društvo

Prema broju i gustoći širokopojasnih priključaka u nepokretnoj komunikacijskoj mreži, Županija je u 2020., prema podacima Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM), zauzimala drugo mjesto među hrvatskim županijama.

Područje Županije, a posebno Grad Split, gotovo su u potpunosti pokriveni GSM telekomunikacijskim signalom, međutim, visok stupanj uporabe mobilnih telefonskih uređaja uzrokuje nedostatnu kvalitetu pokrivenosti, osobito u ljetnim mjesecima. Komerijalni početak rada 5G mreže krajem 2020. velika je prekretnica za cijelu telekomunikacijsku industriju u Hrvatskoj jer 5G kao mreža budućnosti otvara mogućnosti za brojne inovacije koje će omogućiti gospodarski i društveni razvoj. Stoga je nužno modernizirati postojeće i izgraditi nove elektroničke komunikacijske infrastrukture i mreže, kao što je ulaganje u 5G mrežu i IoT mreže, ali i poticati poslovne inicijative koje brži internet i veći opseg podatkovnih paketa upotrebljavaju za daljnju digitalizaciju i veću interaktivnost svojih digitalnih usluga za krajnjeg korisnika i integriranje novih usluga.

Kao problem nameće se lošija pokrivenost širokopojasnim internetom na pojedinim otocima i dijelovima zaobalja, odnosno na područjima gdje operateri nemaju komercijalni interes, kao i slaba pokrivenost interneta na javnim površinama te će u tom pogledu trebati iskoristiti mogućnosti koje se nude iz fondova EU-a za rješavanje ove prijetnje razvoju.

U području digitalnog društva najvažnije razvojne potrebe predstavljaju poboljšavanje dostupnosti širokopojsnog pristupa i modernizacija mrežne infrastrukture, dok su kao najvažniji razvojni potencijali prepoznati digitalizacija javnih usluga uz jačanje svijesti kod šire javnosti o mogućnostima korištenja javnim digitalnim uslugama. Osim s razvojem digitalne infrastrukture potrebno je nastaviti aktivnosti projekta ICT županija, koji kao cilj ima povećavanje digitalne pismenosti svih dobnih skupina, kao i nastavak jačanja kapaciteta lokalnih IT tvrtki u razvoju novih digitalnih usluga i proizvoda. S obzirom na izniman potencijal IT sektora, ICT županija kroz sustavnu pomoć uvodi strukturalne promjene u skladu s procesima digitalizacije i modernizacije i potiče razvoj ICT sektora u Županiji. Problemi poput nedostatka radne snage, nedovoljne educiranosti radnih kadrova, nedostatne pomoći IT poduzetnicima i brojnih drugih povod su ICT županiji da osmisli nove intervencije i nastavi s uspješnim intervencijama. Uočavanjem brojnih problema s kojima se IT sektor svakodnevno suočava, SDŽ je odlučila nizom mjera objedinjenih projektom ICT županija pomoći jednom od najpropulzivnijih poslovnih sektora današnjice. Uspostavljena je Digitalna Dalmacija – lokalna IT startup scena na području Splita i Dalmacije. Trenutno je u fazi provedbe uspostava Županijskog IT Centra koji je zamišljen kao startup inkubator, coworking i dnevni prostor za interakciju cijele lokalne IT zajednice u kojem bi se odvijale poslovne, popularizacijske i stručno-edukacijske aktivnosti ICT zajednice.

Jedinice lokalne samouprave SDŽ-a, uz iznimku najvećih gradova, karakterizirane su nedovoljnom razinom digitalizacije javnih usluga, ali i nedostatkom korisničkog iskustva u digitalnim uslugama kod šire javnosti uz slabu svijest o važnosti podataka u upravljanju. E-usluge na lokalnoj razini također nisu dovoljno razvijene niti usklađene s razvojem e-usluga predviđenih *Strategijom e-Hrvatska 2020*.

3.5.2. Dobro upravljanje i institucionalni okvir

Infrastrukturna opremljenost, kompetencije i iskustvo zaposlenika, interna organizacija i uvjeti rada,

kao i resursi koji su na raspolaganju čine institucionalni kapacitet tijela zaduženih za planiranje, upravljanje i koordinaciju razvojnih aktivnosti na području Županije. Razvojem i upravljanjem Županije bavi se više institucija, a to su ponajprije upravna tijela Županije i njezinih 16 gradova i 39 općina, koja oblikuju i provode razvojnu politiku. U aktivnostima regionalnog razvoja sudjeluju i ostale institucije: strukovne komore, komunalna društva, razvojne agencije, javne institucije, lokalne akcijske grupe, zdravstvene i socijalne institucije, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, obrazovne institucije, Sveučilište u Splitu, poduzetničke potporne institucije, organizacije civilnog društva i drugi. Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije imenovana je za regionalnog koordinatora SDŽ-a čija je glavna uloga koordinacija i poticanje regionalnog razvoja.

Prioritetna su područja djelovanja u području nadležnosti SDŽ-a mladi i demografska politika, konkurentno i otporno gospodarstvo, unapređenje javne infrastrukture, ICT županija i zelena županija, obrazovanje, zdravstvo i socijalna politika, pomorstvo i turizam, sport i kultura, kao i održiv i ravnomyeran regionalni razvoj.

Područja s razvojnim posebnostima, odnosno otoci, brdsko-planinska područja i potpomognuta područja pripadaju područjima u kojima se provodi posebna državna politika te kao takve ostvaruju određene povlastice i olakšice. Županija je u svojem pristupu poticanju razvoja prepoznala specifičnosti svojih pojedinih dijelova, pa su tako pojedine jedinice lokalne samouprave dobile poseban status u skladu sa svojim razvojnim kapacitetima i potencijalima.

Jedinice lokalne samouprave na području Županije u okviru svojeg djelokruga provode aktivnosti općih i pravnih poslova, financija, društvenih djelatnosti, javne nabave, turizma, gospodarstva, komunalnog sustava, zaštite okoliša, investicija, prostornog uređenja, imovine i poduzetništva.

Područje priobalja i otoka gospodarski razvoj temelji na obalnom položaju i turističkoj atraktivnosti, dok jedinice lokalne samouprave u zaleđu imaju manje komparativnih i razvojnih prednosti, što se

odražava na siromašniju gospodarsku strukturu i manji broj uspješnih sektora. Gradovi i općine u manje razvijenim dijelovima Županije imaju relativno visoke rashode za zaposlene, što znači da veći broj zaposlenih upravlja malim iznosom sredstava za razvoj i da je njihova učinkovitost upitna, a značajnija ulaganja u gospodarstvo izostaju. Ipak, posljednjih godina primjetan je određeni napredak na lokalnoj razini, posebno uzimajući u obzir aktivnije uključivanje u planiranje i provedbu projekata EU-a. Županija također pruža potporu jedinicama lokalne samouprave na različite načine, primjerice pravnim savjetima i konkretnom financijskom potporom projektima koji pridonose lokalnom razvoju, najčešće sufinancirajući projekte JLS-a iz područja društvenih i gospodarskih djelatnosti. Županija suradnju s gradovima i općinama ocjenjuje vrlo dobrom zahvaljujući redovnim koordinacijskim sastancima Župana s gradonačelnicima i načelnicima, dok, prema procjeni Županije, suradnja Županije i središnjih državnih tijela, iako zadovoljavajuća, ima prostora za daljnje poboljšavanje.

Analizirajući fiskalni kapacitet Županije za razdoblje 2016. – 2019. temeljem podataka Ministarstva financija, može se zaključiti da Županija raspolaže viškom sredstava, osim u 2018., kao i da ima fiskalnu sposobnost za pružanje javnih usluga, odnosno može financirati vlastite proračunske rashode.

Analiza fiskalnog kapaciteta JLS-ova u SDŽ-u ukazuje na snažnu ovisnost JLS-ova o pomoćima središnje države i dijelu prihoda od poreza na dohodak dobivenog kroz pomoći izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija. Ovaj dio prihoda također predstavlja pomoć JLS-ova za financiranje javne potrošnje na lokalnoj razini.

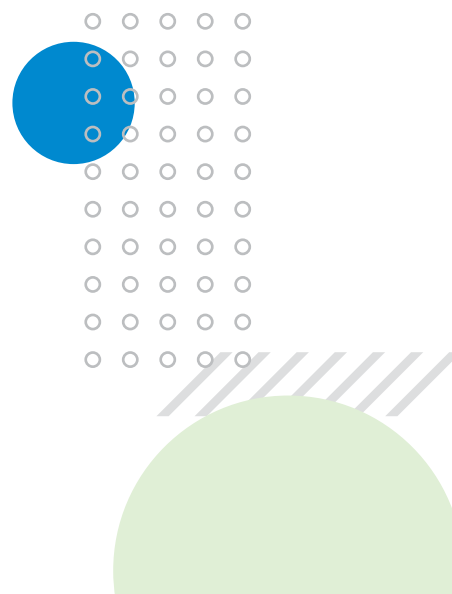
Ako se vrijednost rashoda za nefinancijsku imovinu uzme kao pokazatelj investicijske aktivnosti jedinica lokalne i područne samouprave, onda proizlazi da je ukupni investicijski kapacitet SDŽ-a i gradova i općina SDŽ-a u 2019. iznosio 610 milijuna kuna, što je najviši iznos u razdoblju 2016. – 2019., dok je prosječna godišnja vrijednost u razdoblju 2016. – 2019. iznosila 466,83 milijuna kuna. Usprkos visokim apsolutnim iznosima riječ je o prilično skromnom investicijskom potencijalu s obzirom na

razvojne potrebe ili, primjerice, na ulaganja iz državnog proračuna odnosno javnih poduzeća.

Promatrajući ukupne investicijske aktivnosti SDŽ-a i gradova i općina ukupno u promatranom razdoblju, prosječno se najveći dio odnosi na gradove (65 %), a zatim slijede općine (31 %) i SDŽ (4 %).

Od svih gradova i općina SDŽ-a u 2019., 15 ih ima kapitalna ulaganja veća od 10 milijuna kuna.

Zaključno, najvažnije razvojne potrebe predstavljaju digitalizacija javnih usluga uz jačanje upravljačkih kapaciteta institucija zaduženih za planiranje razvoja, kao i poboljšavanje poslovnih procesa, dok je kao najvažniji razvojni potencijal prepoznato jačanje svijesti kod šire javnosti o mogućnostima korištenja javnim digitalnim uslugama. Također, kao razvojna potreba nameće se i decentralizacija na svim razinama, što je temeljni preduvjet za učinkovito upravljanje uravnoteženim razvojem svih dijelova Županije. Raspoloživost fondova i financijskih instrumenata (bespovratna sredstva, povoljni zajmovi i dr.) treba sagledati kao razvojni potencijal u kontekstu širenja investicijskih aktivnosti svih institucionalnih dionika na području Županije. Kako bi se raspoloživa sredstva povukla i planirani projekti uspješno proveli, potrebno je nastaviti s kontinuiranom edukacijom zaposlenika svih javnih tijela na temu upravljanja projektnim ciklusom i mogućnostima financiranja iz fondova EU-a.

Popis prioriteta djelovanja u području nadležnosti samoupravne jedinice

Prioriteti javnih politika Splitsko-dalmatinske županije u kratkoročnom razdoblju do 2025. pokazuju želju i ambiciju regionalne (područne) samouprave da dosegne puni potencijal najmnogoljudnije regionalne samoupravne jedinice na području Republike Hrvatske (izuzev Grada Zagreba). Splitsko-dalmatinska županija očekuje visoku prepoznatljivost kao jedinica regionalne samouprave koja veliku pozornost i brigu koncentrira na poticanje i stvaranje konkurentnog i otpornog gospodarstva koje će pak omogućiti svim stanovnicima na području Županije aktivno i održivo sudjelovanje u gospodarskim aktivnostima. U kontekstu dominantnih horizontalnih prioriteta Županija je usmjerena na koncept zelene županije koja će veliku brigu posvetiti očuvanju okoliša i održivom razvoju, dok se, s druge strane, očekuje da digitalna transformacija olakša poslovanje i protočnost informacija i pridonese ukupnoj kvaliteti života. Osim prioriteta usmjerenih na makroperspektivu, Županija ima za cilj postaviti obrazovanje kao temeljni stup razvoja, odnosno uspostaviti snažnu poveznicu s tržištem rada. To se nadovezuje na demografsku politiku, gdje se koncepti zaustavljanja trenda pada broja stanovništva spajaju sa stvaranjem pozitivne gospodarske slike sa željom privlačenja novog radno aktivnog stanovništva.

U kontekstu opće zdravstvene krize uzrokovane globalnom pandemijom COVID-19 cilj je da svaki stanovnik Županije ostvari potencijal zdravog, aktivnog i kvalitetnog života gdje se očituje potreba za prevencijom i paralelno izgrađivanje spremnosti na buduće zdravstvene krize.

Popis prioriteta za djelovanje Splitsko-dalmatinske županije:

1. KONKURENTNO I OTPORNO GOSPODARSTVO
2. OBRAZOVANJE KAO TEMELJNI STUP RAZVOJA I USKLAĐENO I PERSPEKTIVNO TRŽIŠTE RADA
3. ZELENA I RESURSNO UČINKOVITA ŽUPANIJA ODRŽIVE INFRASTRUKTURE
4. ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT STANOVNIKA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

U nastavku poglavlja opisuje se poveznica odabranih prioriteta javne politike JP(R)S-ova s odabranim posebnim ciljevima iz *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* i pripadajućim mjerama povezanim s programima u Proračunu Splitsko-dalmatinske županije čijom provedbom aktivnosti ostvaruju prioriteti javne politike u kratkom razdoblju utvrđenih *Planom razvoja*. Odabrani prioriteti javnih politika usklađeni su sa zaključcima provedene analize srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala Splitsko-dalmatinske županije. Svaki prioritet javne politike izravno je vezan za jedan ili više posebnih ciljeva iz *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.*, dok provedba svake mjere pridonosi izravno ili neizravno ostvarenju posebnog cilja.

4.1. Prioritet 1. Konkurentno i otporno gospodarstvo

Usuglašenost s NRS-om 2030.:

Prioritet javne politike s pripadajućim posebnim ciljevima *Konkurentno i otporno gospodarstvo* izravno je usklađen sa STRATEŠKIM CILJEM NRS-a 2030. 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo.

Razvoj gospodarstva, koji se temelji na konkurentnosti, održivosti i otpornosti, preduvjet je za rast i razvoj produktivnosti (s naglaskom na prerađivački i IT sektor) na području Splitsko-dalmatinske županije. Shodno tome, Splitsko-dalmatinska županija svoje će napore usmjeriti na jačanje infrastrukture i kapaciteta koji će sustavno stvarati temelje za implementaciju najmodernijih tehnologija u svim područjima djelovanja te će stvoriti povoljne uvjete za buduće investitore i razvoj novih infrastrukturnih projekata, kao i onih projekata koji intelektualnim uslugama stvaraju nove dodane vrijednosti na tržištu. To se ostvaruje alatom diversifikacije mjera u svrhu ostvarivanja željenog cilja, odnosno konkurentnog, održivog i otpornog gospodarstva.

Prioritet će se realizirati kroz provedbu sljedećih posebnih ciljeva:

- 1.1. Stvaranje konkurentnog, održivog i resursno učinkovitog gospodarstva temeljenog na znanju
- 1.2. Jačanje malog i srednjeg poduzetništva i poduzetničkog okruženja
- 1.3. Razvoj teritorijalno ravnomjerno raspoređenog, cjelogodišnjeg, diversificiranog, održivog i inovativnog turizma
- 1.4. Razvoj održive i pametne poljoprivrede Splitsko-dalmatinske županije
- 1.5. Razvoj održivog i pametnog sektora ribarstva i akvakulture

4.2. Prioritet 2. Obrazovanje kao temeljni stup razvoja i usklađeno i perspektivno tržište rada

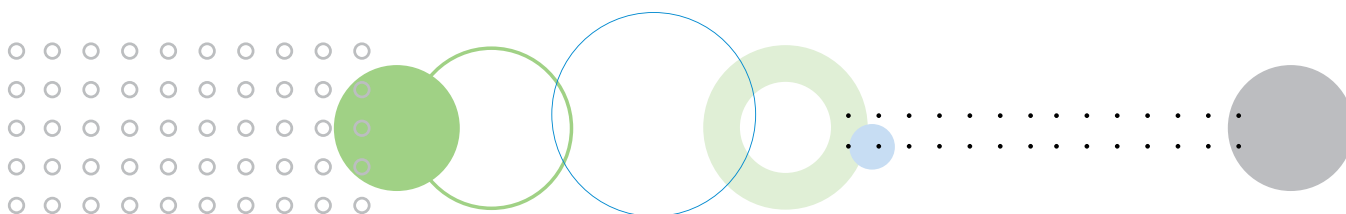
Usuglašenost s NRS-om 2030.:

Prioritet javne politike s pripadajućim posebnim ciljevima *Obrazovanje kao temeljni stup razvoja i usklađeno i perspektivno tržište rada* izravno je usklađen sa STRATEŠKIM CILJEM NRS-a 2030. 2. Obrazovani i zaposleni ljudi.

Ključna komponenta kvalitetnog života pojedinaca i uspješnog funkcioniranja zajednice u kojoj pojedinci borave jest dostupnost odgoja i obrazovanja. Shodno tome, Splitsko-dalmatinska županija bit će regija koja će aktivno i sustavno raditi na poboljšavanju kvalitete života svojih stanovnika kontinuiranim ulaganjem i unapređenjem odgojno-obrazovnog sustava. Županija će temeljem svih provedenih studija i procjena vrlo konkretno ulagati u unapređenje kvalitete odgoja i obrazovanja s ciljem stvaranja bazena educiranih i školovanih pojedinaca koji će biti spremni za brzomijenjajuće tržište rada. Poticanjem projekata, programa i aktivnosti (u skladu sa svojim ovlastima) koji za cilj imaju strukturiranje novih obrazovnih programa i edukacija u suradnji sa stručnjacima Županija će nastojati osigurati uvjete za razvoj konkurentnog i kvalitetnog obrazovnog sustava s posebnim naglaskom na razvoj i poticanje cjeloživotnog učenja koje će biti usklađeno s potrebama društva i tržišta rada.

Prioritet će se realizirati kroz provedbu sljedećih posebnih ciljeva:

- 2.1. Stvaranje uvjeta za razvoj tržišta rada i povećavanje zapošljivosti
- 2.2. Stvaranje suvremenog obrazovanog sustava

4.3. Prioritet 3. Zelena i resursno učinkovita Županija održive infrastrukture

Prioritet javne politike s pripadajućim posebnim ciljevima Zelena i resursno učinkovita županija održive infrastrukture izravno je usklađen sa STRATEŠKIM CILJEVIMA NRS-a 2030.: 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost i 10. Održiva mobilnost.

Splitsko-dalmatinska županija bit će prepoznata kao zelena i povezana regija, koja će visoku kvalitetu života svojim stanovnicima osiguravati odgovornim odnosom prema prostoru, okolišu, prometu i komunalnoj infrastrukturi. Veliki naglasak bit će stavljen na održivu i ekološki prihvatljivu infrastrukturu te ulaganje u razvoj prometne i digitalne infrastrukture.

Upravni odjel za zaštitu okoliša, komunalne poslove, infrastrukturu i investicije Splitsko-dalmatinske županije, u kontekstu provođenja horizontalnog načela zelene transformacije, dao izraditi dokument Zelena Splitsko-dalmatinska županija za razdoblje 2022. – 2026. s ciljem da dokument predstavlja akcijski plan sa smjernicama zelenog oporavka kao ključni dokument za zelenu transformaciju Županije. Smjernice će se integrirati ponajprije u sve navedene mjere Prioriteta 3. Zelena i resursno učinkovita županija održive infrastrukture, ali i sve druge posebne ciljeve gdje je to primjenjivo. Smjernice se donose sa sljedećim ciljevima:

- ulaganja u ljude i svijest o vrijednosti prirode i okoliša, kao i održivom i/ili regenerativnom postupanju s prirodom i okolišem
- uspostava sustava dobrog upravljanja zaštitom, unapređenjem stanja i održivom i/ili regenerativnom uporabom prostora, prirode i okoliša
- poticanje razvoja održive, regenerativne i inovativne zelene i plave ekonomije i infrastrukture

Prioritet će se realizirati kroz provedbu sljedećih posebnih ciljeva:

- 3.1. Zaštita okoliša i prirode i stvaranje otpornosti na klimatske promjene i prirodne katastrofe
- 3.2. Održivi razvoj infrastrukturnih sustava
- 3.3. Energetska tranzicija Županije

- 3.4. Održiva mobilnost
- 3.5. Razvoj općeg prometnog sustava

4.4. Prioritet 4. Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije

Prioritet javne politike s pripadajućim posebnim ciljevima Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije izravno je usklađen sa STRATEŠKIM CILJEVIMA NRS-a 2030.: 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život i 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji.

Splitsko-dalmatinska županija će značajne napore i sredstva ulagati u prepoznatljivost, odnosno nastavak unapređenja prepoznatljivosti koncepta *Županija za tebe*. Taj koncept na jednom mjestu objedinjuje sve županijske poticaje s naglaskom na ravnomjeran regionalan razvoj i jednake mogućnosti za sve stanovnike Županije. Posebno se izdvajaju tri projekta: *Pomorsko je dobro, ICT županija i Centar izvrsnosti*.

Ljudski kapital prepoznat je kao segment društvenog života koji zahtijeva posebnu pažnju, posebno u razvoju civilnog društva i udruga koje djeluju u tom području. Cilj je dosegnuti visoki stupanj socijalne kohezije – stanja u društvu u kojem će se razlike uvelike prihvaćati i poštivati, u kojem svatko ima pravo na sve slobode i gdje svaki stanovnik na području Županije posjeduje preduvjete za ispunjen društven i kulturni život. Osim brige i ulaganja u ljudski kapital cilj je Županije u nadolazećem razdoblju uvesti prakse dobrog upravljanja regijom. Taj cilj ostvarit će se identifikacijom ljudskih potencijala u javnom sektoru i regulacijom zapošljavanja, unapređenjem suradnje na svim razinama unutar i izvan države, kao i unapređenjem sustava strateškog planiranja i razvoja obalnog i otočnog područja u svrhu što kvalitetnije i dalekosežnije rezultate.

Prioritet će se realizirati kroz provedbu sljedećih posebnih ciljeva:

- 4.1. Povećana i uravnotežena kvaliteta života stanovnika Splitsko-dalmatinske županije
- 4.2. Dobro upravljanje

05 Popis mjera s ključnim aktivnostima i pokazateljima rezultata

Sljedeća tablica prikazuje mjere i pokazatelje *Provedbenog programa Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2022.-2025. Provedbeni program* se sastoji od 52 mjere koje su preuzete iz *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027. godine*, a koji između ostalog sadrži detaljniji opis sadržaja pojedine mjere.

Prilog 1. prikazuje i doprinos mjera provedbi zajedničkih prioriteta Europske unije (zelenoj tranziciji i/ili digitalnoj transformaciji), kao i provedbi ciljeva/podciljeva održivog razvoja UN - ovog *Programa za održivi razvoj do 2030. godine*.

Tablica 2. Popis mjera i pokazatelja Provedbenog programa Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2025. (Izvor: autor)

Naziv mjere iz Plana razvoja	Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost 2022.	Ciljna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2024.	Ciljna vrijednost 2025.
M1: Poboljšavanje poslovnog okruženja za razvoj industrije visokih tehnologija (industrija 4.0) i privlačenja novih investicija	Broj novih i ažuriranih publikacija o gospodarskim resursima SDŽ	0	1	1	1
	Broj dodijeljenih potpora u cilju osnivanja i razvoja gospodarskih subjekata u većinskom vlasništvu podnositelja	370	350	300	300
	Broj sudionika EDIT CodeSchool besplatna škola primijenjenog programiranja	400	450	500	550
M2: Jačanje infrastrukture i kapaciteta za istraživanje i inovacije i promoviranje centara kompetencija i istraživačko-inovacijskih (IRI) centara	Broj sufinanciranih znanstveno istraživačkih projekata proizvodno i tehnološko orijentiranih	10	10	10	10
M3: Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora jačanjem regionalnog ekosustava i regionalnih lanaca vrijednosti	Broj odobrenih potpora za cjeloživotno učenje, unaprjeđenje poduzetničkih vještina i kompetencija radne snage	20	20	20	20
	Broj financiranih usluga promidžbe i informiranja s ciljem promocije programa i aktivnosti Županije	10	14	14	14
M1: Poboljšavanje pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzetnicima	Broj korisnika potpore za MSP (grant i subvencija kredita)	800	850	900	800
M3: Daljnji razvoj postojećih poduzetničkih zona i stvaranje povoljne klime za ulaganja	Broj provedenih aktivnosti u opremanju gospodarskih zona općina i gradova	10	10	10	10
M4: Jačanje kapaciteta poduzetničkih potpornih institucija uz razvoj novih usluga i infrastrukture	Uređenje Županijskog IT centra	0	1	1	1
M5: Poticanje izvoznih aktivnosti malih i srednjih poduzetnika	Broj odobrenih mjesečnih i kvartalnih otplata subvencionirane kamate za malo i srednje poduzetništvo	12	12	12	12
M6: Promicanje važnosti i uloge društvenog poduzetništva u održivom gospodarstvu	Profesionalna rehabilitacija osoba s invaliditetom, povećanje/zadržavanje broja zaposlenih osoba s invaliditetom	116	116	116	116
M1: Unaprjeđenje sustava destinacijskog razvoja i upravljanja destinacijama	Broj ostvarenih noćenja turista na području Splitsko-dalmatinske županije	13.474.000	13.700.000	14.000.000	14.500.000
	Broj sufinanciranih projekata koji primjenjuju nove tehnologije u interpretaciji kulturno – povijesne baštine	1	1	1	2
	Broj odobrenih projekata koji doprinose promociji, zaštiti i revitalizaciji pomorske baštine te promociji projekta „Pomorsko je dobro” na području Splitsko-dalmatinske županije	67	70	72	75

Naziv mjere iz Plana razvoja	Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost 2022.	Ciljna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2024.	Ciljna vrijednost 2025.
M2: Razvoj turističke i posjetiteljske infrastrukture	Broj odobrenih zahtjeva za sufinanciranje razvojnih projekata u turizmu	22	23	24	25
	Broj sklopljenih ugovora o sufinanciranju rekreativnih i tematskih staza	4	6	6	6
M3: Razvoj i poticanje ulaganja u unapređenje kvalitete, kvantitete, prepoznatljivosti i sigurnosti turističkih proizvoda, usluga i sadržaja, kao i poticanje razvoja specifičnih oblika turizma	Broj prijavljenih sudionika na edukacije u sklopu provedbe projekta „Ambasador turizma“	111	150	200	250
	Broj sklopljenih ugovora za usluge pripreme projektnih prijedloga za prijavu na odgovarajuće fondove i usluge savjetovanja pri provođenju EU projekata	1	2	2	2
	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu “Skriveni habitati”	1	1	0	0
M1: Podrška ulaganjima u sektore ekološke i/ili autohtone poljoprivrede i poljoprivrednih proizvoda	Broj objavljenih javnih poziva za dodjelu potpora u poljoprivredi	4	4	4	4
	Broj nabavljenih sadnica	20.000	20.000	20.000	20.000
	Broj odobrenih zahtjeva za potpore za osnivanje i razvoj OPG-a	120	140	150	150
M2: Razvoj infrastrukture, suprastrukture i programa potrebnih za razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede	Broj JLS-ova koji su obuhvaćeni programom “Uređenje poljskih putova”	28	30	35	40
	Broj izrađene projektne dokumentacije kojom se želi povećati broj poljoprivrednih površina koje se navodnjavaju	2	2	2	2
	Broj odobrenih polica za osiguranje poljoprivrednih gospodarstava	30	40	40	50
M3: Poticanje uporabe i razvoj novih tehnologija u poljoprivredi	Broj odobrenih potpora u znanstveno istraživačke svrhe u poljoprivredi	16	16	16	20
M4: Podrška učinkovitijem gospodarenju poljoprivrednim zemljištem	Broj odobrenih potpora OPG-ovima za povećanje poljoprivredne proizvodnje i uređenje zemljišta	2	2	2	4
M5: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju poljoprivredno prehrambenih proizvoda	Broj sajmova i sličnih manifestija na kojim sudjeluje Županija	9	14	15	20
	Broj odobrenih zahtjeva Udruga za sudjelovanje na edukativnim radionicama i izložbama	21	25	25	30
	Broj odobrenih potpora poljoprivrednim zadrugama i proizvođačkim organizacijama	0	2	2	2
M6: Potpora očuvanju i proširivanju stočnog fonda	Broj odobrenih potpora ergelama	1	2	2	2
	Broj odobrenih potporau sektoru stočarstva koji doprinose povećanje stabilnosti poljoprivredne proizvodnje, očuvanju baštine i oživljavanje tradicijske proizvodnje	60	60	60	65
M7: Podrška održivom razvoju i unapređenju sektora lovstva	Broj odobrenih potpora za sufinanciranje projekata iz programa lovstva	0	50	50	50
M2: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju proizvoda ribarstva i akvakulture	Broj odobrenih potpora ribarima i proizvođačima u ribarstvu	165	170	170	170
	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu “ARGOS”	0	1	1	0

Naziv mjere iz Plana razvoja	Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost 2022.	Ciljna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2024.	Ciljna vrijednost 2025.
M2: Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama društva i gospodarstva	Broj osnovnih škola prijavljenih na projekt "Erasmus +"	7	7	7	7
	Broj srednjih škola prijavljenih na projekt "BioMOZAIK Krš i more"	9	9	9	0
M3: Jačanje kompetencija i integracija teško zapošljivih skupina u tržište rada	Broj pomoćnika u nastavi koji pružaju potporu učenicima s teškoćama u razvoju u sklopu projekta "Učimo zajedno V"	92	92	0	0
	Postotak realizacije uključivanja osnovno školske djece s posebnim potrebama u okviru projekta "InclusiveSTONE"	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
M4: Promocija deficitarnih zanimanja	Postotak realizacije edukacije učenika u području restauracije kamenom i drvom u okviru projekta "STONE AND WOOD"	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
	Broj učenika uključenih u projekt promoviranja klesarstva na području JI Europe u okviru projekta "Vocation in stone"	3	3	3	0
	Broj učenika osnovno školskog obrazovanja u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Ličko-senjskoj županiji uključenih u STEM programe koji se provode u sklopu projekta "Jadranski RZC STEM"	800	800	100	0
M1: Unapređenje kvalitete sustava odgoja i obrazovanja implementacijom novih programa, izgradnjom nove i obnovom postojeće infrastrukture	Broj osnovnih škola uključenih u program prehrane djece u osnovnim školama	14	14	14	14
	Broj učenika srednjih škola koji ostvaruju pravo na sufinanciranje troškova prijevoza	7.950	7.950	7.950	7.950
	Broj osnovnih škola uključenih u program produženog boravka u školama	7	7	7	7
M2: Poticanje cjeloživotnog učenja usklađenog s potrebama društva i gospodarstva	Broj privatnih srednjih škola s pravom javnosti kojima se sufinanciraju troškovi	6	6	6	6
	Postotak realizacije provedbenih aktivnosti na projektu "Uspostava RCK za elektrotehniku i računalstvo SDŽ"	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
	Postotak realizacije provedbenih aktivnosti na projektu "Razvojni centar za elektrotehniku i računalstvo SDŽ"	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
M3: Poticanje razvoja visokog školstva snažnom podrškom Sveučilištu u Splitu	Broj sufinanciranih karata željezničkog prijevoza studenata sa prebivalištem na području SDŽ na sve destinacije koje pokriva mreža HŽ-a za vrijeme trajanja akademske godine	1.861	2.000	2.000	2.000
M1: Vrednovanje, zaštita, očuvanje i održivo korištenje prirodnim resursima	Broj izrađenih dokumenata za ostvarenje ciljeva i mjera zaštite okoliša i prirode na području SDŽ	2	2	2	2
	Broj provedenih ispitivanja onečišćenja u svrhu smanjenje onečišćenja svih sastavnica okoliša	2.205	4.009	4.009	4.009
	Broj sklopljenih ugovora za izradu projekata u cilju sanacije "brownfield" područja	0	1	2	3
M2: Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, sprečavanje rizika i otpornosti na katastrofe	Izgradnja Nastavnog regionalnog središta za naprednu obuku operativnih snaga vatrogastva i civilne zaštite u Vučevici	0	1	0	0
	Broj provedenih akcija spašavanja (vatrogasne intervencije i akcija spašavanja HGSS)	6.000	6.500	6.500	6.000
M3: Unapređenje sustava cjelovitog i održivog gospodarenja otpadom	Izgradnja Regionalnog centra za gospodarenje otpadom sa pretovarnim stanicama	0	1	1	1
	Broj saniranih nelegalnih odlagališta	7	6	5	4
	Broj realiziranih sklopljenih Ugovora između gradova/općina i SDŽ za pripremu i izgradnju reciklažnih dvorišta i odlagališta	7	5	5	5
M1: Podizanje kvalitete i održivosti komunalnog sustava	Broj realiziranih ugovora s JLS-ovima za komunalno održavanje i opremanje	15	10	10	10
	Broj odobrenih potpora JLS-ovima za izgradnju trgova i tržnica	8	8	8	8
	Broj odobrenih potpora JLS-ovima za opremanje i uređenje mrtvačnica i groblja	10	10	10	10
M3: Razvoj kvalitetnih i ravnomjerno dostupnih komunikacijskih sustava	Broj područja koje ima odobrenu konačnu ocijenu PRŠI studije prihvatljivosti troškova od strane HAKOM – a kako bi se realizirao plan razvoja širokopojasne infrastrukture	0	4	0	0

Naziv mjere iz Plana razvoja	Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost 2022.	Ciljna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2024.	Ciljna vrijednost 2025.
M4: Razvoj i unapređenje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u skladu s razvojem Županije	Broj realiziranih projekata vodoopskrbnih sustava koji će omogućiti opskrbu pitkom vodom naselja u JLS-ovima	5	5	5	5
	Broj realiziranih projekata odvodnje odvodnje otpadnih voda radi zaštite kopnenih voda, mora i tla	5	5	5	5
M5: Razvoj i povećavanje učinkovitosti vodoopskrbnog sustava Županije	Realizacija otplate kredita za izgradnju objekata vodoopskrbe gradova i općina na području SDŽ	1	1	1	1
	Broj odobrenih zahtjeva JLS-ovim za opskrbu pitkom vodom u izvanrednim situacijama	1	1	1	1
M1: Povećavanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivim izvorima energije javne infrastrukture	Broj pripremljenih i prihvaćenih dokumentacija energetske obnove zgrada osnovnih škola	0	10	10	10
M3: Povećavanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivim izvorima energije (OIE) u sektoru opće potrošnje	Broj odobrenih potpora u svrhu poticanja korištenja obnovljivih izvora energije u obiteljskim kućama	200	200	200	200
	Broj educiranih pravnih i fizičkih osoba te predstavnika JLS-a na području energetske tranzicije	0	4	6	8
M5: Razvoj i implementacija tehnologija Plave energije u Splitsko-dalmatinskoj županiji	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu "DEEP SEA"	0	1	0	0
M1: Unapređenje sustava javnog prijevoza i poboljšavanje prometne povezanosti svih dijelova županije	Broj isplaćenih mjesečnih obroka subvencija brzobrodskih linija i katamarana sukladno Izvještaju	12	12	12	12
	Broj isplaćenih mjesečnih obroka subvencija brodske linije Općini Sutivan sukladno Izvještaju	7	5	5	5
	Broj zahtjeva za financiranje prijevoza putnika iz zaobalnih dijelova SDŽ	1	10	0	0
M2: Stvaranje preduvjeta za razvoj multimodalnog prijevoza	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu "SUTRA"	0	1	0	0
M3: Poboljšavanje kvalitete kolnog, pješačkog i prometa u mirovanju i unapređenje sustava za upravljanje i nadzor prometom	Broj realiziranih projekata prometne infrastrukture koji uključuje pripreme, projektiranje, rekonstrukciju, sanaciju i izgradnju nerazvrstanih cesta JLS-a	20	20	20	20
	Broj izgrađenih nogostupa do vrtića i škola	5	4	5	5
M5: Donošenje i implementacija Masterplana prometnog razvoja funkcionalne regije Srednja Dalmacija	Izrada strateškog dokumenta "Strategije prometnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2030. godine"	0	1	0	0
M3: Razvoj pomorske infrastrukture i usluga	Broj sufinanciranih projekata koji uključuju održavanje, projektiranje, opremanje i dogradnju pomorskog dobra koji predstavlja lučko područje	6	6	6	6
	Broj sklopljenih ugovora za održavanje pomorske signalizacije izvan lučkog područja na području SDŽ	1	1	1	1
M4: Razvoj cestovne infrastrukture i usluga	Broj projekata - građenje županijskih i lokalnih cesta te rješavanje imovinsko pravnih odnosa prije građenja (ŽUC)	3	5	5	7

Naziv mjere iz Plana razvoja	Pokazatelj rezultata	Početna vrijednost 2022.	Ciljna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2024.	Ciljna vrijednost 2025.
M1: Poboľšan i teritorijalno uravnotežen sustav zdravstva na području Splitsko-dalmatinske ųupanije i stvaranje uvjeta za pruųanje visokokvalitetnih zdravstvenih usluga	Broj saniranih i uređenih ispostava (objekata, ambulanti, ordinacija) u sustavu zdravstva na području SDų	30	30	30	30
	Broj nabavljenih defibrilatora	28	28	28	28
M2: Poboľšan i teritorijalno uravnotežen sustav socijalne skrbi na području Splitskodalmatinske ųupanije s naglaskom na podršku programima deinstitucionalizacije	Broj korisnika ustanova za starije i nemoćne osobe kojima je osnivač SDų	2300	2600	2800	2800
	Postotak realizacije financijskih sredstava za izgradnju i uređenje objekata domova za starije i nemoćne	96.82%	100,00%	100,00%	100,00%
	Broj prevezene djece s posebnim potrebama u međugradskom prometu	300	300	300	300
M3: Poboľšavanje kvalitete i dostupnosti društvenih i kulturnih sadržaja i povezane infrastrukture	Broj podrųanih kulturnih manifestacija, nastupa i predstavljanja u zemlji i inozemstvu	130	150	150	150
M4: Stvaranje uvjeta za razvoj i promicanje kulture sporta, rekreacije, kao i aktivnog i zdravog ųivota	Broj odobrenih stipendija mladim nadarenim sportašima	50	50	50	50
	Broj odobrenih nagrada zasluųnim sportašima i njihovim trenerima	4	4	4	4
M5: Poticanje demografske obnove	Broj dodijeljenih potpora za potrebe novorođene djece u prvoj godini ųivota	3.933	3.933	3.933	3.933
	Broj dodijeljenih novćanih pomoći socijalno ugroųenim obiteljima s ćetvoro i više djece na školovanju	645	650	600	550
	Broj potpisanih ugovora za izgradnju i adaptaciju kuća obiteljima iz ruralnih područja	47	47	47	47
M6: Obnova, valorizacija i održivo korištenje kulturnom baštinom	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu "TAKE IT SLOW"	0	1	0	0
	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu "TEMPUS"	0	1	0	0
M1: Jaćanje ljudskih potencijala u javnom sektoru	Broj dodijeljenih ųupanijskih nagrada i priznanja	13	13	13	13
	Broj provedenih upravnih sporova komunalnog gospodarstva, zašćite okoliša i infrastrukture, područja graditeljstva i prostornog uređenja, područja financija, područja gospodarstva te područja zdravstva i socijalne skrbi	10	10	10	10
	Realizacija provedbenih aktivnosti na projektu "OPKK Tehnićka pomoć II"	1	1	1	0
M2: Poticanje partnerstva i potpora organizacijama civilnog društva s naglaskom na održivi razvoj	Broj sklopljenih ugovora udrugama za pomoć oboljelima i socijalne usluge	82	82	82	82
	Broj dodijeljenih potpora veteranskim udrugama	87	90	90	90
	Broj realiziranih zahtjeva za obnovu i uređenje vjerskih objekata	50	50	50	50
M3: Unapređenje unutar ųupanijske, međuųupanijske, prekogranićne i međunarodne suradnje	Broj protokolarnih posjeta Splitsko-dalmatinskoj ųupaniji	110	130	140	140
M4: Unapređenje sustava strateškog planiranja i upravljanja prostorom	Broj izrađanih prostornih planova i dokumentacija za razvoj lokalne zajednice	3	5	5	5
	Broj nabavljenih uređaja za opremanje Zavoda za prostorno uređenje (server, PC, laptop)	4 kom	7 kom	8 kom	8 kom
M5: Unapređenje kapaciteta za integrirano upravljanje obalnim područjem	Broj zahtjeva za sanacijom pomorskog dobra uslijed izvanrednih događaja	2	4	5	5
	Broj prijava putem web portala "Pomorsko je dobro"	470	600	620	630
	Broj sufinanciranih projekata JLS-ovima iz područja pomorskog dobra	32	35	35	35

Indikativni financijski okvir za provedbu mjera, aktivnosti i projekata

Indikativni financijski okvir je razrađen u posebnoj Excel tablici (Prilogu 1) koju je pripremio Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU, uključujući i upute za popunjavanje. Tablica sadrži popis svih mjera iz *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* zajedno s popisom pripadajućih proračunskih programa i aktivnosti iz *Proračuna Splitsko-dalmatinske županije za 2023. godinu i projekcija*

za 2024. i 2025. godinu, procijenjeni trošak provedbe mjera do 2025. godine iskazan u eurima sukladno Zakonu o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (*NN 57/22, 88/22*), nadležnost/odgovornost za provedbu mjera, podatke o vrsti mjere (reformaska/investicijska/ostalo) te doprinosu mjera digitalnoj i zelenoj tranziciji, provedbi ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda te ispunjenju obveza uređenih

posebnim državnim propisima za pojedina geografska područja (otoci, brdsko-planinska područja, potpomognuta područja). Nadalje, tablica sadrži popis svih aktivnosti iz *Plana razvoja* koji se odnose na pojedinu mjeru kao i pregled pokazatelja za praćenje rezultata provedbe mjere za svaku godinu zaključno do 2025. godine. Pritom su pokazatelji utvrđeni samo za ona područja koja su pod ingerencijom Županije.

Tablica 3. Popis mjera s prikazanim procijenjenim troškom pojedine mjere i poveznicom na izvor financiranja u proračunu Splitsko-dalmatinske županije (Izvor: autor)

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
1. Konkurentno i otporno gospodarstvo	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 1.1. Stvaranje konkurentnog, održivog i resursno učinkovitog gospodarstva temeljenog na znanju	1101 Informatički sustav SDŽ i razvoj IT sektora	M1: Poboljšavanje poslovnog okruženja za razvoj industrije visokih tehnologija (industrija 4.0) i privlačenja novih investicija	2.925.070,00	A900202 Izrada publikacija o gospodarskim resursima SDŽ	SDŽ
			9000 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva			A900004 Potpore osnivanju i razvoju malog gospodarstva	
			9002 Razvoj gospodarstva			A900003 Subvencije u poduzetništvu - Malo gospodarstvo	
			9002 Razvoj gospodarstva	M2: Jačanje infrastrukture i kapaciteta za istraživanje i inovacije i promoviranje centara kompetencija i istraživačko-inovacijskih (IRI) centara	299.000,00	A110102 Razvoj IT sektora	SDŽ
			9002 Razvoj gospodarstva			A900208 Tehnološki razvoj, istraživanja i primjena inovacija	
			9002 Razvoj gospodarstva	M3: Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora jačanjem regionalnog ekosustava i regionalnih lanaca vrijednosti	365.100,00	A900201 Pripreda poticajnih mjera	SDŽ
9002 Razvoj gospodarstva	A900207 Jačanje poduzetničkih kompetencija						

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
1. Konkurentno i otporno gospodarstvo	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 1.2. Jačanje malog i srednjeg poduzetništva i poduzetničkog okruženja	9000 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	M1: Poboljšavanje pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzetnicima	2.798.655,69	A900002 Subvencije u poduzetništvu - stari programi A900006 Subvencije u poduzetništvu - Program kreditiranja u SDŽ	SDŽ
			9000 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva 9002 Razvoj gospodarstva	M3: Daljnji razvoj postojećih poduzetničkih zona i stvaranje povoljne klime za ulaganja	390.000,00	A900001 Priprema poticajnih mjera A900203 Gospodarske zone općina i gradova	SDŽ
			1400 Upravljanje imovinom 9002 Razvoj gospodarstva	M4: Jačanje kapaciteta poduzetničkih potpornih institucija uz razvoj novih usluga i infrastrukture	1.042.062,09	K140001 Uređenje Županijskog IT centra A900210 Pripremni poslovi za provođenje EU projekata	SDŽ
			9000 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	M5: Poticanje izvoznih aktivnosti malih i srednjih poduzetnika	1.165.800,00	A900005 Subvencije u poduzetništvu - Kreditom do konkurentnosti	
			9002 Razvoj gospodarstva	M6: Promicanje važnosti i uloge društvenog poduzetništva u održivom gospodarstvu	1.194.505,29	A900204 DES - sufinanciranje rashoda poslovanja	SDŽ
			7002 Razvoj turizma	M1: Unapređenje sustava destinacijskog razvoja i upravljanja destinacijama	1.194.434,30	A700203 Turistička zajednica SDŽ T700201 Hrvatski digitalni turizam - e-Turizam T700202 Nove tehnologije u turizmu A700211 Filmski ured SDŽ A700206 Turističke manifestacije od županijskog i lokalnog značaja A700201 Priprema poticajnih mjera	SDŽ
	7002 Razvoj turizma	M2: Razvoj turističke i posjetiteljske infrastrukture	1.208.450,00	A700204 Turistička infrastruktura A700205 Rekreativne i druge tematske staze A700208 Staze u funkciji aktivnog turizma na području SDŽ	SDŽ		
	3020 Zdravstvo 7002 Razvoj turizma	M3: Razvoj i poticanje ulaganja u unapređenje kvalitete, kvantitete, prepoznatljivosti i sigurnosti turističkih proizvoda, usluga i sadržaja, kao i poticanje razvoja specifičnih oblika turizma	5.205.358,00	A700207 Ambasador turizma SDŽ A700210 Dalmacija storytelling destinacija K302003 Regionalna diversifikacija i specijalizacija hrvatskog turizma A700202 Pripremni poslovi za provođenje EU projekata A700213 Program oživljene povijesti A700214 Povratak korijenima T700204 Skrivena Dalmacija A700209 Kulinarska baština K700201 Geopark Imotski K700203 Skriveni habitati	SDŽ		

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv na-dređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja na-dređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere	
1. Konkurentno i otporno gospodarstvo	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 1.4. Razvoj održive i pametne poljoprivrede Splitsko-dalmatinske županije	9001 Razvoj poljoprivrede	M1: Podrška ulaganjima u sektore ekološke i/ili autohtone poljoprivrede i poljoprivrednih proizvoda	599.810,00	A900101 Priprema poticajnih mjera A900103 Sufinanciranje nabavke sadnica A900116 Provedba nitratne direktive A900109 Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma A900117 Potpore osnivanju i razvoju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva A900107 Edukacija u poljoprivredi	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M2: Razvoj infrastrukture, suprastrukture i programa potrebnih za razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede	1.455.147,00	A900104 Uređenje poljskih puteva A900111 Navodnjavanje u poljoprivredi A900113 Razvoj gospodarske infrastrukture A900118 Održivo korištenje vodnih resursa sliva rijeke Cetine A900105 Poljoprivredno zemljište A900124 Sufinanciranje analize tla poljoprivrednim proizvođačima A900110 Sufinanciranje premija osiguranja u poljoprivredi	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M3: Poticanje uporabe i razvoj novih tehnologija u poljoprivredi	82.800,00	A900106 Primjenjena istraživanja u poljoprivredi	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M4: Podrška učinkovitijem gospodarenju poljoprivrednim zemljištem	30.000,00	A900115 Provedba okupnjavanja i uređenja posjeda	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M5: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju poljoprivredno prehrambenih proizvoda	333.950,00	A900102 Organiziranje i sudjelovanje na sajmovima i sličnim manifestacijama A900108 Potpore organizacijama i udrugama poljoprivrednih proizvođača A900119 Potpora - pomoći sezonskom radu u poljoprivredi SDŽ A900120 Potpore poljoprivrednim zadrugama i proizvodnim organizacijama izvan javnog	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M6: Potpora očuvanju i proširivanju stočnog fonda	238.800,00	A900112 Sufinanciranje selekcijskog rada na uzgoju konja A900114 Provedba posebnih mjera za sektor stočarstva u SDŽ	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M7: Podrška održivom razvoju i unapređenju sektora lovstva	127.590,00	A900122 Lovstvo A900121 Skloništa za napuštene i izgubljene životinje	SDŽ	
			9001 Razvoj poljoprivrede	M2: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju proizvoda ribarstva i akvakulture	327.600,00	A900123 Razvoj ribarstva i ruralnog prostora T902017 Interreg IT - ARGOS	SDŽ	
			9020 Regionalni razvoj					
			9001 Razvoj poljoprivrede					
Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 1.5. Razvoj sektora ribarstva i akvakulture							

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
2. Obrazovanje kao temeljni stup razvoja i usklađeno i perspektivno tržište rada	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 2.1. Stvaranje uvjeta za razvoj tržišta rada i povećanje zapošljivosti	4001 Razvoj odgojno obrazovnog sustava	M2: Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama društva i gospodarstva	2.499.309,63	A400107 Prometna sigurnost i kultura u prometu T400140 Erasmus+ T400142 OPERA SDŽ K400108 BioMOZAIK Krš i more	SDŽ
			4001 Razvoj odgojno obrazovnog sustava 9020 Regionalni razvoj	M3: Jačanje kompetencija i integracija teško zapošljivih skupina u tržište rada	5.287.896,13	T400120 Učimo zajedno V T400121 Učimo zajedno VI T400122 Učimo zajedno VII T902001 Učimo zajedno V T902002 Učimo zajedno VI T902003 Učimo zajedno VII T400151 InclusiveSTONE	SDŽ
			4001 Razvoj odgojno obrazovnog sustava	M4: Promocija deficitarnih zanimanja	2.705.812,80	T400148 STONE AND WOOD T400150 Vocation in stone K400112 STEM u OŠ Vrgorac K400105 Jadranski RZC STEM K400107 RZC Panonske Hrvatske	SDŽ

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
2. Obrazovanje kao temeljni stup razvoja i usklađeno i perspektivno tržište rada	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 2.2. Stvaranje suvremenog obrazovnog sustava	4001 Razvoj odgoj o obrazovnog sustava	M1: Unapređenje kvalitete sustava odgoja i obrazovanja implementacijom novih programa, izgradnjom nove i obnovom postojeće infrastrukture	433.287.375,66	A403002 Izgradnja i uređenje objekata te nabava i održavanje opreme	SDŽ
			4030 Osnovnoškolsko obrazovanje			A403004 Prijevoz učenika osnovnih škola	
			4040 Srednješkolko obrazovanje			A400117 Prehrana djece u školama	
		4050 Poticanje visokomotivirane djece i mladeži				A400104 e - Škole	
						T400102 Školska shema	
						A404001 Rashodi djelatnosti	
						A404002 Smještaj i prehrana učenika u domovima	
						A404003 Izgradnja i uređenje objekata te nabava i održavanje opreme	
						A404005 Međumjesni javni prijevoz za redovite učenike srednjih škola	
						A405002 Izgradnja i uređenje objekata te nabava i održavanje opreme	
						K400102 Uspostava infrastrukture RCK Turističko - ugostiteljske škole	
						A403001 Rashodi djelatnosti	
						A400103 Natjecanja, manifestacije i ostalo	
						A403003 Pravno zastupanje, naknada štete i ostalo	
						A400105 Nagrade učenicima	
						A400118 Nabava udžbenika i drugih obrazovnih materijala	
						A400101 Pripremni i ostali poslovi u provedbi EU projekata	
						A404004 Pravno zastupanje, naknada štete i ostalo	
						A404006 Franjevačka klasična gimnazija u Sinju	
						A404007 Nadbiskupijska klasična gimnazija Don Frane Bulića u Splitu	
						A404008 Glazbena škola Makarska	
						A400108 Dani srednjih škola	
						A405001 Rashodi djelatnosti	
						A405003 Rad s visokomotiviranim i darovitim učenicima	
						T400103 Čuvari baštine	
						T400104 CIMAJ	
						T400105 Dalmatinski suvenir	
						T400153 S ribom mogu sve	
						A400115 Osobni pomoćnici i pomoćnici u nastavi	
						T400109 Predškolski odgoj	
						A400116 Produženi boravak	
						T400101 Školski medni dan	
						A400109 IBDP - Program međunarodne mature	
						T400107 Ljetovanje djece iz potresom pogođenih područja SMŽ	
						T400108 RAST	
			4001 Razvoj odgojno obrazovnog sustava	M2: Poticanje cjeloživotnog učenja usklađenog s potrebama društva i gospodarstva	17.408.193,65	A400106 Sufinanciranje obrazovnih ustanova s pravom javnosti	SDŽ
						K400101 Uspostava RCK u sektoru turizma i ugostiteljstva	
						K400103 Uspostava RCK za elektrotehniku i računalstvo SDŽ	
						K400104 Razvojni centar za elektrotehniku i računalstvo SDŽ	
			4001 Razvoj odgono obrazovnog sustava	M3: Poticanje razvoja visokog školstva snažnom podrškom Sveučilištu u Splitu	345.600,00	A900303 Željeznički prijevoz studenata	SDŽ
			9003 Razvoj i sigurnost prometa			A400110 Visokoškolsvo i znanstvene ustanove	
						A400111 Sveučilišna knjižnica	

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
3. Zelena i resursno učinkovita Županija održive infrastrukture	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 3.1. Zaštita okoliša i prirode te stvaranje otpornosti na klimatske promjene i prirodne katastrofe	3020 Zdravstvo 6000 Zaštita okoliša 6001 Smanjenje onečišćenja 6002 Zelena infrastruktura 6020 Upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima	M1: Vrednovanje, zaštita, očuvanje i održivo korištenje prirodnim resursima	3.454.444,28	A602002 Uređenje objekata, nabava i održavanje opreme	SDŽ
						K600001 Izrada dokumentacije iz područja zaštite okoliša i prirode	
						A600002 Pripremni poslovi za EU projekte	
						A602001 Rashodi djelatnosti	
						A602003 Upravljanje zaštićenim područjem	
						A600105 Plan intervencija u zaštiti okoliša	
						A600001 Podizanje razine svijesti o okolišu i klimatskim promjenama	
						A302011 Ispitivanje kakvoće mora, vodovodnih voda, zraka i razine buke	
						A600201 Zelena tranzicija - edukacija	
						A600202 Zeleni krovovi i fasade	
						A600203 Revitalizacija "Brownfield" područja	
						A600204 Revitalizacija opožarenih područja	
						A600003 Ispitivanje kakvoće voda za kupanje na jezerima i rijekama	
						A602004 Plan zaštite od požara	
						A700001 Zaštita mora, morske obale i okoliša	
A500103 Civilna zaštita SDŽ	SDŽ						
A500104 Vatrogasni domovi							
K500101 FIRESPELL							
K902001 FIRESPELL							
A500101 Vatrogasna zajednica SDŽ							
A500102 Gorska služba spašavanja							
A500105 Naknade šteta od prirodnih nepogoda							
A500107 Odbor za sigurnost SDŽ							
A500106 Sigurnost povijesnih gradova							
T900301 Interreg CREATE							
K500102 TRANSCPEARLYWARNING							
T902012 Interreg IT - STREAM							
T902013 Interreg IT - ADRIACLIM							
6001 Smanjenje onečišćenja		M3: Unapređenje sustava cjelovitog i održivog gospodarenja otpadom	36.321.268,43	A600104 Nabava opreme za gospodarenje otpadom	SDŽ		
A600101 Regionalni centar za gospodarenje otpadom s pretovarnim stanicama							
K600101 Izrada dokumentacije iz područja gospodarenja otpadom							
A600103 Sanacija nelegalnih odlagališta							
A600102 Reciklažna dvorišta i službena odlagališta							

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere				
3. Zelena i resursno učinkovita Županija održive infrastrukture	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 3.2. Održivi razvoj infrastrukturnih sustava	6003 Pобољšanje komunalne infrastrukture	M1: Podizanje kvalitete i održivosti komunalnog sustava	864.600,00	A600308 Komunalno opremanje i održavanje	SDŽ				
						A600307 Priprema EU projekata JLS					
						A600311 Trgovi i tržnice					
						A600312 Parkirališta i javne površine					
				9002 Razvoj gospodarstva	M3: Razvoj kvalitetnih i ravnomjerno dostupnih komunikacijskih sustava	15.000,00	A900209 Pобољšanje razvoja infrastrukture širokopojasnog pristupa	SDŽ			
			6003 Razvoj komunalne infrastrukture	M4: Razvoj i unapređenje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u skladu s razvojem Županije	945.000,00	A600303 Objekti vodoopskrbe A600304 Objekti odvodnje	SDŽ				
			6003 Razvoj komunalne infrastrukture	M5: Razvoj i povećavanje učinkovitosti vodoopskrbnog sustava	67.800,00	A600305 Otplata kredita JLS za vodoopskrbu i odvodnju A600306 Opskrba vodom JLS u izvanrednim situacijama	SDŽ				
	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 3.3. Energetska tranzicija	1400 Upravljanje imovinom 3020 Zdravstvo 3030 Skrb o starijim i nemoćnim osobama 4001 Razvoj odgojno obrazovnog sustava	M1: Povećavanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivim izvorima energije javne infrastrukture	1.745.707,01	A400102 Energetska obnova objekata u školstvu	SDŽ				
						K140002 Ugradnja fotonaponskih sustava					
						K302002 Instaliranje solarnih fotonaponskih elektrana na ustanovama u zdravstvu					
K303001 Instaliranje solarnih fotonaponskih elektrana na DZSN											
							9002 Razvoj gospodarstva 9030 Razvoj energetike	M3: Povećavanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivim izvorima energije (OIE) u sektoru opće potrošnje	1.879.953,23	A900206 Sustavno gospodarenje energijom A903001 Rashodi djelatnosti A903002 Uređenje objekata, nabava i održavanje opreme A900212 Razvoj i provedba edukativnog programa u području energetske tranzicije	SDŽ
							Program 9020 Regionalni razvoj	M5: Razvoj i implementacija tehnologija Plave energije u Splitsko-dalmatinske županije	5.175,00	T902016 Interreg IT - DEEP SEA	SDŽ

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
3. Zelena i resursno učinkovita Županija održive infrastrukture	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 3.4. Održiva mobilnost	9003 Razvoj i sigurnost prometa	M1: Unapređenje sustava javnog prijevoza i poboljšavanje prometne povezanosti svih dijelova županije	1.392.000,00	A900301 Prometno povezivanje otoka s kopnom A900305 Sufinanciranje brzobrodске linije Općini Sutivan A900302 Sufinanciranje prijevoza putnika u zaobalnom dijelu SDŽ A900304 Prijevoz putnika u cestovnom prometu	SDŽ
				9002 Razvoj gospodarstva	M2: Stvaranje predujveta za razvoj multimodalnog prijevoza	17.062,35	T900201 SUTRA
			6003 Razvoj komunalne infrastrukture ŽUPANIJSKA UPRAVA ZA CESTE SPLIT	M3: Poboljšavanje kvalitete kolnog, pješačkog i prometa u mirovanju i unapređenje sustava za upravljanje i nadzor prometom	51.422.710,00	A600302 Nerazvrstane prometnice A600309 Nogostupi i pristupi do zgrada javne namjene Redovno održavanje (ŽUC) Investicijsko održavanje (ŽUC) Dodatno ulaganje (rekonstrukcija cesta) (ŽUC)	SDŽ
				9003 Razvoj i sigurnost prometa	M5: Donošenje i implementacija Masterplana prometnog razvoja funkcionalne regije Srednja Dalmacija	352.200,00	K900301 Masterplan prometnog razvitka funkcionalne regije Srednja Dalmacija
	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 3.5. Razvoj općeg prometnog sustava	7001 Upravljanje pomorskim dobrom ŽUPANIJSKA UPRAVA ZA CESTE SPLIT	M3: Razvoj pomorske infrastrukture i usluga	1.600.665,00	A700108 Lučke uprave A700107 Pomorska signalizacija	SDŽ
				M4: Razvoj cestovne infrastrukture i usluga	10.130.500,00	Stručno administrativni poslovi (ŽUC) Ostalo (ŽUC) Građenje (ŽUC)	
4. Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 4.1. Povećana i uravnotežena kvaliteta života stanovništva Split-sko-dalmatinske županije	3020 Zdravstvo 3030 Skrb o starijim i nemoćnim osobama 5002 Skrb o hrvatskim braniteljima, njihovim obiteljima i hrvatskim iseljenicima	M1: Poboljšani i teritorijalno uravnotežen sustav zdravstva na području Splitsko-dalmatinske županije i stvaranje uvjeta za pružanje visokokvalitetnih zdravstvenih usluga	232.203.180,05	A302001 Rashodi djelatnosti	SDŽ
						A302002 Izgradnja i uređenje objekata te nabava i održavanje opreme	
						A302007 Dodatni timovi HMP u turističkoj sezoni	
						A302003 Savjet za zdravlje	
						A302008 Dodatni timovi HMP prilikom zaštite od požara	
						A302006 Specijalističko usavršavanje	
						A302009 Hospicij Matošić - palijativna skrb	
						A302010 Digitalizacija poslovnih procesa	
						K302001 Defibrilatori na javnim mjestima	
						T302001 ULJP - Specijalističko usavršavanje	
						T302002 ULJP - Stjecanje prvog radnog iskustva	
						T302003 COVID-19	
						T302005 SI4CARE	
						T302006 Praćenje SARS-CoV-2 u otpadnoj vodi	
						T302007 Dodatni tim za mentalno zdravlje djece i adolescenata	
						T302008 Zdravstvena zaštita studenata u Splitu	
						A303003 Hitne intervencije	
						T303001 COVID-19	
						A500203 Ukop uz vojnu počast i ostali rashodi	
						A302005 Povjerenstvo za nadzor nad radom mrtvozorničke službe	
						A302004 Usluge mrtvozornika	

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
4. Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 4.1. Povećana i uravnotežena kvaliteta života stanovništva Splitsko-dalmatinske županije	3001 Socijalna skrb 3030 Skrb o starijim i nemoćnim osobama 5002 Skrb o hrvatskim braniteljima, njihovim obiteljima i hrvatskim iseljenicima	M2: Poboľšan i teritorijalno uravnotežen sustav socijalne skrbi na području Splitsko-dalmatinske županije s naglaskom na podršku programima deinstitutionalizacije	34.307.414,83	A303001 Rashodi djelatnosti	SDŽ
						A303002 Izgradnja i uređenje objekata te nabava i održavanje opreme	
						A303004 Upravna vijeća DZSN	
						A300113 Savjet za socijalnu skrb	
						A300111 Povjerenstvo za dodjelu jedokratnih pomoći	
						A300112 Povjerenstvo za osobe s invaliditetom SDŽ	
						T300101 Krizni centar za žrtve nasilja	
						A300106 Ustanove za djecu s posebnim potrebama	
						A500201 Pomoć djeci poginulih hrvatskih branitelja	
			4003 Kultura, tehnička kultura i religija 4020 Očuvanje kulturne baštine 5002 Skrb o hrvatskim braniteljima, njihovim obiteljima i hrvatskim iseljenicima	M3: Poboľšavanje kvalitete i dostupnosti društvenih i kulturnih sadržaja i povezane infrastrukture	3.136.358,05	A400301 Zajednica tehničke kulture	SDŽ
						A400302 Podrška kulturnim programima i aktivnostima	
						A400304 Hrvatsko narodno kazalište Split	
						A500204 Obilježavanje obljetnice Bleburške tragedije	
						A400311 Kulturno vijeće i Povjerenstvo za odabir programa / projekata udruga	
						A400308 Glumci u Zagvozdu	
						A400307 Splitski festival	
						A400309 Tinovo kulturno ljeto	
						A400310 Književni krug Split	
						T400301 Bibliobus	
						T400302 Prozori u svijet umjetnosti	
						A400312 Županijska smotra folklor	
						A400313 Međunarodni festival folklor	
						A400314 Matica Hrvatska Split	
						A400315 Opremanje ustanova u kulturi	
						K400301 Postavljanje kipa Mate Parlova	
						A402001 Rashodi djelatnosti	
						4002 Rekreacija i sport	
A400202 Zajednica sportskih saveza i udruga SDŽ							
A400203 Uređenje i izgradnja sportskih objekata							
A400204 Stipendiranje mladih nadarenih sportaša							
A400205 Nagrade zaslužnim sportašima i sportskim klubovima / ekipama							
A400206 Sportska udruga gluhih SDŽ							
A400207 Sportski savez invalida grada Splita							
A400207 Sportski savez invalida grada Splita							

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere
4. Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 4.1. Povećana i uravnotežena kvaliteta života stanovništva Splitsko-dalmatinske županije	3001 Socijalna skrb 3002 Demografske mjere 4001 Razvoj odgojno obrazovnog sustava	M5: Poticanje demografske obnove	5.004.061,59	A300107 Pomoć studentima iz obitelji sa pet i više djece	SDŽ
						A300202 Pomoć za novorođenu djecu	
						A400112 Pomoć obiteljima sa troje ili više djece na školovanju (Zagora i otoci)	
						A400113 Pomoć obiteljima s četvero i više djece na školovanju (1., 2. i 3. skupina Indeksa)	
						A400114 Pomoć za prehranu djece na školovanju (1. skupina Indeksa razvijenosti JLS)	
						A300201 Poticaj mladim obiteljima iz ruralnih područja za izgradnju i adaptaciju kuća	
			4003 Kultura, tehnička kultura i religija 4020 Očuvanje kulturne baštine 9020 Regionalni razvoj	M6: Obnova, valorizacija i održivo korištenje kulturnom baštinom	1.049.296,63	T902015 Interreg IT - TAKE IT SLOW	SDŽ
						T902014 Interreg IT - TEMPUS	
						A400305 Sinjska alka	
						A400306 Festival dalmatinskih klapa u Omišu	
						A402003 Zaštita i održavanje kulturnih dobara	
						A402002 Uređenje objekata, nabava i održavanje opreme	
			1000 Protokolarne aktivnosti, proračunska zaliha, sponzorstva i pokroviteljstva 1010 Javna uprava i administracija 1400 Upravljanje imovinom 2000 Djelatnost predstavničkog i izvršnog tijela te njihovih radnih tijela 5020 Zaštita ljudskih prava i prava nacionalnih manjina 9020 Regionalni razvoj	M1: Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru	61.639.669,83	A200001 Rashodi za rad predstavničkog tijela	SDŽ
						A200005 Županijske nagrade i priznanja	
						A200002 Političke stranke zastupljene u Skupštini SDŽ	
						A200006 Županijski savjet mladih	
						A200003 Službeni glasnik SDŽ	
						A200004 Kronika SDŽ	
A100002 Dani Splitsko-dalmatinske županije							
A100003 Proslava državnih blagdana							
A200007 Službenički sud u SDŽ							
A101001 Plaće i ostale naknade za zaposlene							
A100006 Odnosi s javnošću							
A101002 Financijski rashodi							
A100001 Proračunska zaliha							
A100004 Sponzorstva, pokroviteljstva i potpore							
A110001 Materijalni i financijski rashodi							
A140001 Materijalni rashodi							
A140002 Uređenje nekretnina i nabava imovine							
A140003 Sudski sporovi i ostali pravni poslovi							
T902011 OPKK Tehnička pomoć II							
A110101 Informatički sustav SDŽ							
A502004 Izbori za predstavnike i vijeća nacionalnih manjina							
A900205 Gospodarsko - socijalno vijeće							
A900205 Gospodarsko - socijalno vijeće							
A902001 Rashodi djelatnosti							
T902010 EDIC Split							

Redni broj prioriteta Plana razvoja SDŽ 2022.-2027.	Naziv nadređenog akta strateškog planiranja	Naziv cilja nadređenog akta strateškog planiranja	Program u proračunu JP(R)S	Naziv mjere iz Plana razvoja	Procijenjeni trošak provedbe mjere (u EUR)	Poveznica na izvor financiranja u proračunu JP(R)S	Nadležnost / odgovornost za provedbu mjere	
4. Zdrav, aktivan i kvalitetan život stanovnika Splitsko-dalmatinske županije	Plan razvoja SDŽ 2022.-2027.	PC 4.2. Dobro upravljanje	1010 Javna uprava i administracija 1200 Poslovi opće države 3001 Socijalna skrb 4003 Kultura, tehnička kultura i religija 5002 Skrb o hrvatskim braniteljima, njihovim obiteljima i hrvatskim iseljenicima 5020 Zaštita ljudskih prava i prava nacionalnih manjina	M2: Poticanje partnerstva i potpora organizacijama civilnog društva s naglaskom na održivi razvoj	3.517.258,32	A300101 Udruge za pomoć oboljelima i socijalne udruge	SDŽ	
						A300102 Pomoć socijalno ugroženim obiteljima i oboljelima		
						A300105 Zajednica udruga Crvenog križa		
						A300108 Povjerenstvo za zaštitu prava pacijenata		
						A300109 Povjerenstvo za ravnopravnost spolova		
						A300104 Županijska liga protiv raka		
						A300103 Socijalno-humanitarne aktivnosti		
						A300110 Povjerenstvo za suzbijanje zlorabe opojnih droga SDŽ		
						T101001 Jamstvena zaliha		
						A120001 Lokalni izbori		
						A500202 Veteranske udruge		
						A502001 Koordinacija za ljudska prava SDŽ		
						A400303 Vjerske institucije		
						A100005 Protokolarne obveze		SDŽ
						A110002 Međunarodna i regionalna suradnja		
A500205 Suradnja s Hrvatima izvan RH								
A502002 Rad vijeća i predstavnika nacionalnih manjina								
A502003 Održavanje manifestacija i slično								
1000 Protokolarne aktivnosti, sponzorstva i pokroviteljstva 1100 Opće i zajedničke aktivnosti u Županiji 5002 Skrb o hrvatskim braniteljima, njihovim obiteljima i hrvatskim iseljenicima 5020 Zaštita ljudskih prava i prava nacionalnih manjina	M3: Unapređenje unutaržupanijske, međuzupanijske, prekogranične i međunarodne suradnje	822.248,10	1400 Upravljanje imovinom 6003 Razvoj komunalne infrastrukture 8000 Prostorno uređenje	M4: Unapređenje sustava strateškog planiranja i upravljanja prostorom	2.544.367,69	A140004 Procjeniteljsko povjerenstvo	SDŽ	
						A600301 Izrada prostornih planova i ostale dokumentacije		
						A800001 Razvoj i održavanje PPŽ i PPUO/G		
						A800002 Povjerenstvo za provođenje tehničkog pregleda građevine		
						A800003 Rashodi djelatnosti		
						T800001 Provođenje poslova zadržavanja nezakonito izgrađenih zgrada u prostoru		
						A800004 Uređenje objekata, nabava i održavanje opreme		
6020 Upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima 7001 Upravljanje pomorskim dobrom	M5: Unapređenje kapaciteta za integrirano upravljanje obalnim područjem	2.116.495,38	A700109 Izvanredno održavanje pomorskog dobra A700106 Uređenje obalnog pojasa SDŽ A700110 Idejno arhitektonsko-urbanističko uređenje pomorskog dobra A700101 Pripremni poslovi K602006 Interreg Resistance A700103 Dodjela koncesija i određivanje granica pomorskog dobra A700104 Studija opravdanosti dodjele koncesija A700102 Pomorsko je dobro A700105 Projekti lokalne samouprave	SDŽ				
					A700109 Izvanredno održavanje pomorskog dobra			
					A700106 Uređenje obalnog pojasa SDŽ			
					A700110 Idejno arhitektonsko-urbanističko uređenje pomorskog dobra			
					A700101 Pripremni poslovi			
					K602006 Interreg Resistance			
					A700103 Dodjela koncesija i određivanje granica pomorskog dobra			
					A700104 Studija opravdanosti dodjele koncesija			
					A700102 Pomorsko je dobro			
					A700105 Projekti lokalne samouprave			
UKUPNO PROCIJENJENI TROŠAK PROVEDBE MJERA						963.252.795,24		

Mogući izvori EU financiranja

Sredstva koja će državama članicama biti dostupna u financijskom razdoblju 2021.-2027. dodjeljuju se iz dva izvora. Jedan je uobičajen i nazivamo ga Višegodišnjim financijskim okvirom (VFO) koji se programira za sedmogodišnje razdoblje, dok je drugi izvor novost koja se pokazala potrebnom zbog krize uzrokovane koronavirusom. Taj je izvor EU sljedeće generacije (Next Generation EU; NGEU).

- prepoznati izazove koji su utvrđeni Posebnim preporukama Vijeća EU koje su države članice dobile u okviru Europskog semestra za 2019. i 2020. godinu
- osigurati da se minimalno 20 % ukupnih sredstava Plana usmjeri na ispunjavanje ciljeva digitalne tranzicije te minimalno 37 % ukupnih sredstava namjeni za postizanje ciljeva zelene tranzicije.

7.1. Mehanizam za oporavak i otpornost (dio next generation EU)

Glavni je cilj Mehanizma za oporavak i otpornost ublažiti gospodarske i socijalne posljedice pandemije koronavirusa i učiniti europska gospodarstva i društva održivijima, otpornijima i spremnijima za izazove i prilike koje donose zelena i digitalna tranzicija.

Nacionalnim planom za oporavak i otpornost države članice predlažu reforme i investicije koje primarno trebaju:

Hrvatska je za svoj Plan u okviru Mehanizma osigurala financijska sredstva u iznosu od gotovo 75 milijardi kuna (9,9 milijardi eura) od čega je 47,5 milijardi kuna (6,3 milijarde eura) bespovratnih sredstava, a oko 27 milijardi kuna (3,6 milijardi eura) povoljnih zajmova.

U fokusu Plana su mjere koje podupiru jačanje okvira za istraživanje, razvoj i inovacije, te politike za sljedeću generaciju, u čijem su fokusu djeca i mladi. Povrh navedenoga, s obzirom na uzroke i posljedice zadnje krize, Planom će se pružiti potpora aktivnostima vezanim za jačanje otpornosti zdravstvenog sustava za izazove u budućnosti.

Plan je strukturiran tako da obuhvaća pet komponenti i jednu inicijativu:

- Gospodarstvo
- Javna uprava, pravosuđe i državna imovina
- Obrazovanje, znanost i istraživanje
- Tržište rada i socijalna zaštita
- Zdravstvo
- Inicijativa: Obnova zgrada.

Krajem rujna 2021. godine, Europska komisija izvršila isplatu predujma Republici Hrvatskoj, iz Mehanizma oporavka i otpornosti u iznosu od 818,4 milijuna eura odnosno 6,14 milijardi kuna, a u prosincu 2022. godine je isplaćeno dodatnih 700 milijuna eura.

7.2. Višegodišnji financijski okvir (VFO)

VFO je dugoročni proračun EU-a kojim se za razdoblje od sedam godina postavljaju ograničenja za potrošnju EU-a kao cjeline te za različita područja djelovanja. U okviru Višegodišnjeg financijskog razdoblja za Republiku Hrvatsku je na raspolaganju nešto više od 14 milijardi eura. Dodijeljena sredstva raspodijeljena su na Kohezijsku politiku (Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond+ i Kohezijski fond), Fond za pravednu tranziciju (FPT), Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPPRA), Fond za azil, migracije i integraciju (FAMI), Fond za unutarnju sigurnost (FUS), Instrument za financijsku potporu u području upravljanje granicama i vizne politike (BMVI), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) i Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP).

7.3. Operativni programi

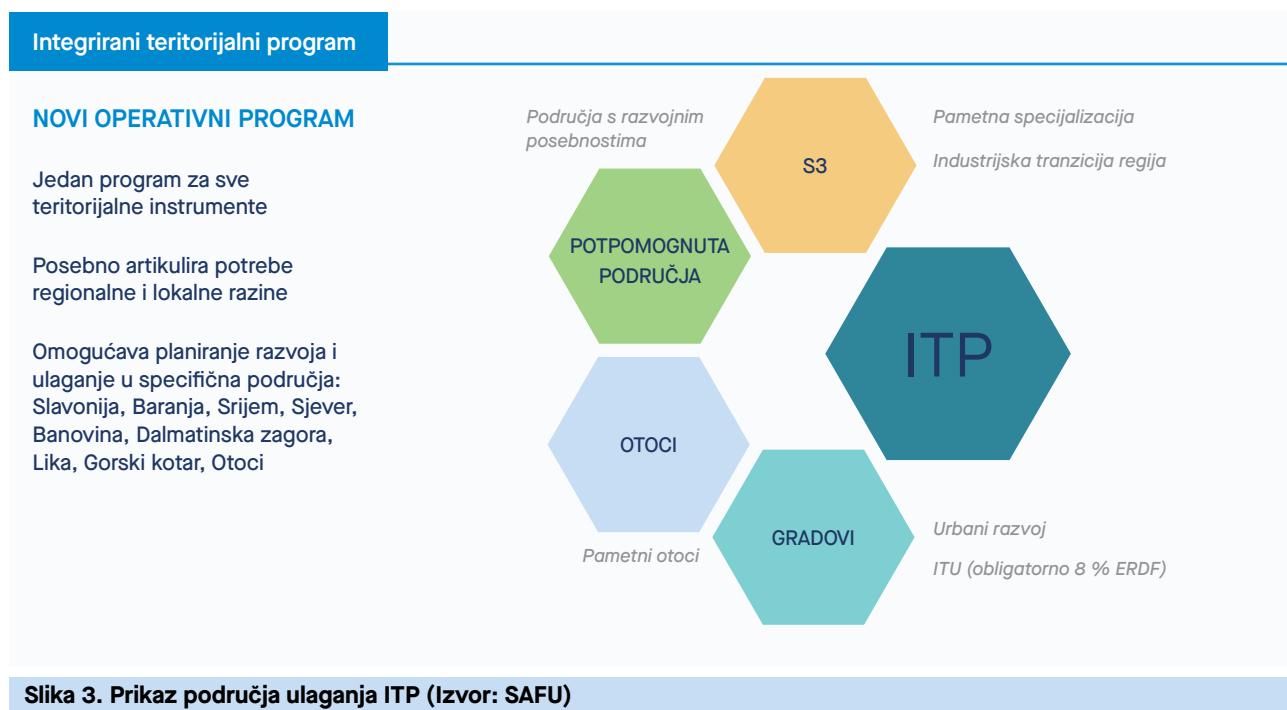
Vlada Republike Hrvatske je na sjednici 5. studenoga 2020. donijela Odluku o operativnim programima vezanim za Kohezijsku politiku za financijsko razdoblje Europske unije 2021.–2027. u Republici Hrvatskoj i tijelima zaduženima za njihovu pripremu (u okviru Kohezijske politike):

- Operativni program Konkurentnost i kohezija 2021.–2027. (OPKK); financiran iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda
- Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2021.–2027. (OPULJP); financiran iz Europskog socijalnog fonda plus
- Integrirani teritorijalni program 2021.–2027. (ITP); financiran iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fonda te Fonda za pravednu tranziciju.

Europska komisija je usvojila:

- 11. listopada 2022. godine Program Učinkoviti ljudski potencijali 2021.–2027. vrijednosti oko 2,27 milijardi eura, prvi takav program iz paketa Kohezijske politike, koji će se financirati iz Europskog socijalnog fonda plus
- 10. studenoga 2022. godine Program Konkurentnost i kohezija 2021.–2027. za Republiku Hrvatsku, najveći program iz paketa Kohezijske politike u ukupnoj vrijednosti oko 5,2 milijardi eura
- 2. prosinca 2022. godine Integrirani teritorijalni program 2021.–2027. u ukupnoj vrijednosti oko 1,5 milijardi eura.

Upravo iz Integriranog teritorijalnog programa 2021.–2027. Splitsko-dalmatinska županija očekuje najviše sredstava, obzirom na teritorijalne različitosti.

Slika 3. Prikaz područja ulaganja ITP (Izvor: SAFU)

08 Okvir za praćenje i izvještavanje

Praćenje i izvještavanje o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dio je procesa strateškog planiranja koji se temelje na načelima strateškog planiranja i upravljanja razvojem iz *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 151/22)*.

Ključna tijela u praćenju i izvještavanju o uspješnosti provedbe *Provedbenog programa Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2022.-2025.* su:

- Tim za strateško planiranje izrade *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* na temelju donesene *Odluke o osnivanju i imenovanju članova tima za strateško planiranje izrade Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* te *Odluke o izmjeni Odluke o osnivanju i imenovanju članova tima za strateško planiranje izrade Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* Članovi tima imenuju se iz reda predstavnika upravnih odjela Splitsko-dalmatinske županije, Javne ustanove RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije te predstavnika ostalih ključnih dionika razvoja Splitsko-dalmatinske županije
- Regionalni koordinator Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije u ulozi koordinatora izrade *Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2027.* i izrade *Provedbenog programa Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2022.-2025.*

Rokovi i postupci praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog propisani su *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 151/22)* Za potrebe praćenja napretka u provedbi mjera i ostvarivanju povezanih pokazatelja rezultata nositelji izrade provedbenog programa izvještavaju izvršno tijelo jednom godišnje (godišnje izvješće o provedbi Provedbenog programa jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave).

Drugi relevantni podaci o mjeri

Osim provedbi ciljeva politika utvrđenih u aktima strateškog planiranja, samoupravne jedinice provedbom mjera doprinose i provedbi međunarodno preuzetih obveza, provedbi obveza uređenih posebnim nacionalnim propisima kao i provedbi zajedničkih prioriteta Europske unije. Označavanjem doprinosa pojedinih mjera ispunjenju navedenih obveza u Prilogu 1 provedbenog programa, moguće je odrediti ukupne iznose ulaganja planirane na razini JLP(R)S namijenjene provedbi međunarodno preuzetih obveza, kao i provedbi zajedničkih prioriteta i obveza uređenih posebnim nacionalnim propisima.

9.1. Utvrđivanje doprinosa mjera JLP(R)S-a ispunjenju obaveza uređenih posebnim nacionalnim propisima

U skladu s odredbama propisa koji uređuju upravljanje razvojem područja s razvojnim posebnostima (*Zakon o otocima, Zakon o potpomognutim područjima, Zakon o brdsko-planinskim područjima*), JLP(R)S koje u svom sastavu sadrže i područja s razvojnim posebnostima, dužne su na primjereni način pridonositi gospodarskom i ukupnom razvoju navedenih područja u skladu s njihovim razvojnim posebnostima, odnosno provoditi mjere i poduzimati radnje predviđene navedenim propisima.

Splitsko-dalmatinska županija doprinosi provođenju nadležnih zakonskih propisa, ali trenutno ne posjeduje definirani set mjera i aktivnosti koji su okrenuti isključivo područjima s razvojnim posebnostima.

9.2. Utvrđivanje doprinosa mjera JLP(R)S-a provedbi zajedničkih prioriteta Europske Unije

Digitalna i zelena tranzicija su zajednički prioriteti razvoja Europske unije u narednom razdoblju. Obzirom na navedeno nužno je pripremati i provoditi politike kojima će se ojačati kapaciteti u području novih digitalnih tehnologija i podržati zelena tranzicija u zemljama Europske unije, kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

Ukoliko određena mjera, bilo u cijelosti ili djelomično, doprinosi zelenoj tranziciji, odnosno očuvanju biološke raznolikosti, osiguranju zdravijeg i održivijeg prehrambenog sustava, jačanju kružne ekonomije, promicanju zelenih investicija i osnaživanju industrija za zelenu tranziciju, tada se tijekom izrade provedbenog programa navedenoj mjeri u Prilogu 1 dodjeljuje oznaka (DA). Ukoliko mjera ne doprinosi zelenoj tranziciji potrebno je unijeti (NE).

Ukoliko određena mjera, bilo u cijelosti ili djelomično, doprinosi digitalnoj transformaciji, odnosno integraciji digitalnih tehnologija, umjetne inteligencije, interneta stvari i računalstva u oblaku u poslovanje poduzeća i tijela javne vlasti, razvoju digitalnih vještina u građana i radnika, digitalizaciji javnih usluga kao i razvoju digitalnih platformi, tada se tijekom izrade provedbenog programa navedenoj mjeri u Prilogu 1 dodjeljuje oznaka (DA). Ukoliko mjera ne doprinosi digitalnoj transformaciji potrebno je unijeti (NE).

9.3. Utvrđivanje doprinosa mjera JLP(R)S-a provedbi ciljeva/ podciljeva održivog razvoja UN Agende 2030

Ukoliko provedba određene mjere doprinosi ostvarenju određenog cilja Programa Ujedinjenih naroda

o održivom razvoju do 2030. godine (UN Agenda 2030), tada se navedenoj mjeri tijekom izrade u Prilogu 1 provedbenog programa dodjeljuje oznaka (SDG i broj cilja ili pripadajućeg podcilja održivog razvoja).

Ukoliko provedba mjere ne doprinosi ostvarenju ciljeva održivog razvoja tada je na odgovarajućem mjestu potrebno unijeti oznaku nije primjenjivo (n/p).

Tablica 4. Prikaz mjera prema doprinosu UN AGENDI 2030 (održivi razvoj SDG) (Izvor: autor)

Mjera	Doprinos provedbi ciljeva održivog razvoja SDG
PC 1.1. Stvaranje konkurentnog, održivog i resursno učinkovitog gospodarstva temeljenog na znanju	
M1: Poboľšavanje poslovnog okruženja za razvoj industrije visokih tehnologija (industrija 4.0) i privlačenja novih investicija	SDG 9
M2: Jačanje infrastrukture i kapaciteta za istraživanje i inovacije i promoviranje centara kompetencija i istraživačko-inovacijskih (IRI) centara	Izgraditi otpornu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije
M3: Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora jačanjem regionalnog ekosustava i regionalnih lanaca vrijednosti	SDG 8 Promicati ravnomjeran, uključivi i održivi gospodarski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojan posao za sve
PC 1.2. Jačanje malog i srednjeg poduzetništva i poduzetničkog okruženja	
M1: Poboľšavanje pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzetnicima	SDG 8 Promicati ravnomjeran, uključivi i održivi gospodarski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojan posao za sve
M3: Daljnji razvoj postojećih poduzetničkih zona i stvaranje povoljne klime za ulaganja	
M4: Jačanje kapaciteta poduzetničkih potpornih institucija uz razvoj novih usluga i infrastrukture	
M5: Poticanje izvoznih aktivnosti malih i srednjih poduzetnika	
M6: Promicanje važnosti i uloge društvenog poduzetništva u održivom gospodarstvu	
M6: Promicanje važnosti i uloge društvenog poduzetništva u održivom gospodarstvu	
PC 1.3. Razvoj teritorijalno ravnomjerno raspoređenog, cjelogodišnjeg, diversificiranog, održivog i inovativnog turizma	
M1: Unapređenje sustava destinacijskog razvoja i upravljanja destinacijama	SDG 12 Osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje
M2: Razvoj turističke i posjetiteljske infrastrukture	SDG 9 Izgraditi otpornu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije
M3: Razvoj i poticanje ulaganja u unapređenje kvalitete, kvantitete, prepoznatljivosti i sigurnosti turističkih proizvoda, usluga i sadržaja, kao i poticanje razvoja specifičnih oblika turizma	SDG 12 Osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje

PC 1.4. Razvoj održive i pametne poljoprivrede Splitsko-dalmatinske županije

M1: Podrška ulaganjima u sektore ekološke i/ili autohtone poljoprivrede i poljoprivrednih proizvoda	SDG 15
M2: Razvoj infrastrukture, suprastrukture i programa potrebnih za razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede	Štititi, obnovljati i promicati održivo korištenje zemaljskih ekosustava, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije, zaustaviti i obrnuti proces degradacije zemljišta te zaustaviti gubitak biološke raznolikosti
M3: Poticanje uporabe i razvoj novih tehnologija u poljoprivredi	
M4: Podrška učinkovitijem gospodarenju poljoprivrednim zemljištem	SDG 2
M5: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju poljoprivrednoprehranbenih proizvoda	Iskorijeniti glad, osigurati dostatne količine hrane i bolju prehranu te promicati održivu poljoprivredu
M6: Potpora očuvanju i proširivanju stočnog fonda	SDG 15
M7: Podrška održivom razvoju i unapređenju sektora lovstva	Štititi, obnovljati i promicati održivo korištenje zemaljskih ekosustava, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije, zaustaviti i obrnuti proces degradacije zemljišta te zaustaviti gubitak biološke raznolikosti

PC 1.5. Razvoj sektora ribarstva i akvakulture

M2: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju proizvoda ribarstva i akvakulture	SDG 15
	Štititi, obnovljati i promicati održivo korištenje zemaljskih ekosustava, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije, zaustaviti i obrnuti proces degradacije zemljišta te zaustaviti gubitak biološke raznolikosti

PC 2.1. Stvaranje uvjeta za razvoj tržišta rada i povećanje zapošljivosti

M2: Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama društva i gospodarstva	SDG 4
	Osigurati uključivo i pravedno obrazovanje i promicati prilike za cjeloživotno učenje svim ljudima
M3: Jačanje kompetencija i integracija teško zapošljivih skupina u tržište rada	SDG 16
M4: Promocija deficitarnih zanimanja	Promicati mirna i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama

PC 2.2. Stvaranje suvremenog obrazovnog sustava

M1: Unapređenje kvalitete sustava odgoja i obrazovanja implementacijom novih programa, izgradnjom nove i obnovom postojeće infrastrukture	SDG 4
M2: Poticanje cjeloživotnog učenja usklađenog s potrebama društva i gospodarstva	
M3: Poticanje razvoja visokog školstva snažnom podrškom Sveučilištu u Splitu	
	Osigurati uključivo i pravedno obrazovanje i promicati prilike za cjeloživotno učenje svim ljudima

PC 3.1. Zaštita okoliša i prirode te stvaranje otpornosti na klimatske promjene i prirodne katastrofe

M1: Vrednovanje, zaštita, očuvanje i održivo korištenje prirodnim resursima	SDG 11 Učiniti gradove i ljudska naselja uključivima, sigurnima, otpornima i održivima
M2: Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, sprečavanje rizika i otpornosti na katastrofe	SDG 13 Poduzeti hitne mjere u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih negativnih utjecaja (priznajući da je UNFCCC glavni međunarodni, međuvladin forum za pregovaranje o globalnom odgovoru na klimatske promjene)
M3: Unapređenje sustava cjelovitog i održivog gospodarenja otpadom	SDG 6 Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodama te zdravstvene uvjete za sve

PC 3.2. Održivi razvoj infrastrukturnih sustava

M1: Podizanje kvalitete i održivosti komunalnog sustava	SDG 6 Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodama te zdravstvene uvjete za sve
M3: Razvoj kvalitetnih i ravnomjerno dostupnih komunikacijskih sustava	SDG 9 Izgraditi otpornu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije
M4: Razvoj i unapređenje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u skladu s razvojem Županije	SDG 6 Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodama te zdravstvene uvjete za sve
M5: Razvoj i povećavanje učinkovitosti vodoopskrbnog sustava Županije	SDG 6 Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodama te zdravstvene uvjete za sve

PC 3.3. Energetska tranzicija

M1: Povećavanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivim izvorima energije javne infrastrukture	SDG 7 Osigurati financijski dostupnu, pouzdanu, održivu i modernu energiju za sve
M3: Povećavanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivim izvorima energije (OIE) u sektoru opće potrošnje	
M5: Razvoj i implementacija tehnologija Plave energije u Splitsko-dalmatinskoj županiji	

PC 3.4. Održiva mobilnost

M1: Unapređenje sustava javnog prijevoza i poboljšavanje prometne povezanosti svih dijelova županije	SDG 9 Izgraditi otpornu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije
M2: Stvaranje preduvjeta za razvoj multimodalnog prijevoza	
M3: Poboljšavanje kvalitete kolnog, pješačkog i prometa u mirovanju i unapređenje sustava za upravljanje i nadzor prometom	
M5: Donošenje i implementacija Masterplana prometnog razvoja funkcionalne regije Srednja Dalmacija	

PC 3.5. Razvoj općeg prometnog sustava

M3: Razvoj pomorske infrastrukture i usluga	SDG 9
M4: Razvoj cestovne infrastrukture i usluga	Izgraditi otpornu infrastrukturu, promicati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije

PC 4.1. Povećana i uravnotežena kvaliteta života stanovništva Splitsko-dalmatinske županije

M1: Poboljšani i teritorijalno uravnoteženi sustavi zdravstva na području Splitsko-dalmatinske županije i stvaranje uvjeta za pružanje visokokvalitetnih zdravstvenih usluga	SDG 3 Osigurati zdrav život i promicati blagostanje svih ljudi svih starosnih skupina
M2: Poboljšani i teritorijalno uravnoteženi sustavi socijalne skrbi na području Splitsko-dalmatinske županije s naglaskom na podršku programima deinstitucionalizacije	SDG 10 Smanjiti nejednakosti unutar zemalja i među zemljama
M3: Poboljšavanje kvalitete i dostupnosti društvenih i kulturnih sadržaja i povezane infrastrukture	SDG 4 Osigurati uključivo i pravedno obrazovanje i promicati prilike za cjeloživotno učenje svim ljudima
M4: Stvaranje uvjeta za razvoj i promicanje kulture sporta, rekreacije, kao i aktivnog i zdravog života	SDG 3 Osigurati zdrav život i promicati blagostanje svih ljudi svih starosnih skupina
M5: Poticanje demografske obnove	
M6: Obnova, valorizacija i održivo korištenje kulturnom baštinom	SDG 11 Učiniti gradove i ljudska naselja uključivima, sigurnima, otpornima i održivima

PC 4.2. Dobro upravljanje

M1: Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru	
M2: Poticanje partnerstva i potpora organizacijama civilnog društva s naglaskom na održivi razvoj	SDG 16 Promicati mirna i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama
M3: Unapređenje unutaržupanijske, međuzupanijske, prekogranične i međunarodne suradnje	
M4: Unapređenje sustava strateškog planiranja i upravljanja prostorom	
M5: Unapređenje kapaciteta za integrirano upravljanje obalnim područjem	SDG 11 Učiniti gradove i ljudska naselja uključivima, sigurnima, otpornima i održivima

Popis slika

Slika 1. Organizacijska struktura Splitsko-dalmatinske županije (Izvor: autor)	7
Slika 2. Prikaz financijskih sredstava u okviru Nacionalnog plana (Izvor: Vlada RH).....	56
Slika 3. Prikaz područja ulaganja ITP (Izvor: SAFU)	58

Popis tablica

Tablica 1: Splitsko-dalmatinska županija, osnovni pokazatelji (Izvor: DZS, HNB, HZMO, obrada: HGK) ..	10
Tablica 2: Popis mjera i pokazatelja Provedbenog programa Splitsko-dalmatinske županije 2022.-2025 (Izvor: autor)	40
Tablica 3: Popis mjera s prikazanim procijenjenim troškom pojedine mjere i poveznicom na izvor financiranja u proračunu Splitsko-dalmatinske županije (Izvor: autor)	45
Tablica 4: Prikaz mjera prema doprinosu UN AGENDI 2030 (održivi razvoj SDG) (Izvor: autor)	61

 <p>Europska unija Zajedno do fondova EU</p>	 <p>EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI</p>	 <p>Operativni program KONKURENTNOST I KOHEZIJA</p>	<p>rerasd JAVNA USTANOVA ZA KOORDINACIJU I RAZVOJ SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANJE</p>
---	---	---	---

Projekt Tehnička pomoć JU RERA S.D. – "Savjetom do fondova" financiran je sredstvima Europske unije iz Operativnog programa "Konkurentnosti i kohezija", Europskog fonda za regionalni razvoj.